

KAITSE KODU!

2¹ 2003 (44)
KAITSELIIDU AJAKIRI

**LEEDUS MEENUTATI BALTI APELLI
FORMEERIMINE – SEE ON IMELIHTNE**

**KEVADMOOD: VORMIKUUB.
MIKS KA MITTE?**

ISSN 1406-3387

9 771 406 338 004

VALGE ROOSI BALL 2003

FOTOD: 6 x Ardi Hallismaa

Kaitseliidu ajakiri
Kaitse Kodu!
Asutatud 11. september 1925

Väljaandja Kaitseliit
Ilmub kuus korda aastas.

Peatoimetaja:
Itn Ivar Jõesaar

Makett ja küljendus:
Matis Karu

Reklaam ja levi:
Virgo Tamm
kaitsekodu@hotmail.ee

Toimetus:
Riia 12, Tartu 51013
Telefon 07 314 151
Faks 07 314 150

Toimetuse e-mail:
kaitsekodu@kaitseliit.ee

Trükitud ASi Printall trükikojas

Toimetus kaastöid ei
retsenseeri ega tagasta.

Kaitsejõud internetis:
www.kaitseliit.ee
www.mil.ee
www.ksk.edu.ee
www.online.ee/ov/
www.nppk.ee
www.orkester.mil.ee

KAITSE 2⁰ 2003 (44/490) KAITSELIIDU AJAKIRI **KODU!**

SISUKORD

Foto: Ivar Jõesaar

KAANELUGU:

KEVADMOOD: VORMIKUUB. MINS KA MITTE?

Kaitseliidu peastaabis väljaõppejaoskonnas töötav leitnant Anu Pahka on esimene naine, kes lõpetas taasiseseisvunud Eestis 1992. aastal kuuekuulised ohvtseride kursused. Kaitseliidust alguse saanud huvi sõjaväelise karjääri vastu on Anu Pahka pärast teenistust kaitseväe Viru pataljonis taas Kaitseliitu tööle toonud. Ta on üks neist, kes aitab malevatel korraldada väljaõpet. **LK 9**

LEEDUS MEENUTATI BALTI APELLI

Ivar Jõesaar

Intervjuu jaanuari alguses Vilniuses Balti apelli Europarlamendis tunnustamise 20. aastapäeva puhul korraldatud tseremoonial Leedu presidendilt Vytise Risti ordeni Ohvitseriristi saanud Enn Tartoga. **LK 6**

KAITSELIIDU SPORDIHARRASTUSEST SÕJAEELSES EESTI VABARIIGIS

Jarkko Kemppi

Eesti Kaitseliidu ajalugu käsitleva doktoriväitekirja kaitsnud Soome filosoofiadoktor teeb ülevaate Kaitseliidu mitmekülgsest spordielust sõjajärgsetel aastatel. **LK 38**

SALISBURY POLÜGOON INGLISMAAL ON NATURA ALA

Andres Tõnisson

Pikaajalise kogemusega Briti armee harjutusalad pakuvad head eeskujut, kuidas ühitada sõjaväelise väljaõppe tagamiseks harjutusalal riigikaitse, loodushoiu ja kodanike huvid. **LK 41**

Kaitseliidu tegevus 2002. aastal

LK 12

Ernast

LK 15

Lorents

LK 17

Kaitseliidu arengukava aastani 2008

LK 19

Formeerimine – see on imelihtne

LK 35

Tallinna malev avas uue korrakaitsekeskuse

LK 37

Kaitseliidu roll hariduses

LK 46

Tormiga Valgel Laeval ehk Kontorirotid seiklesid jälle

LK 48

ME PEAME KAARDISTAMA OMA OSKUSED

Vaikinud on poliitiliselt lummas arutelu teemal *Kaitseliit uuenevas maailmas – olla või mitte olla*. 2001. aasta sügise ja eriti tänavuse kevadsõja sündmused maailmas toovad puust ja punaselt esile, et liialdatud lootused nüüd kohe maale saabuvast tuhandeaastasest rahuriigist on sügavalt liialdatud. Vastupidi, kõiki haaravad pingutused turvalisema elu tagamiseks hakkavad alles nüüd küsima ressursse ja tarkust.

Seega – kui meil poleks praegu Kaitseliitu, tuleks see välja mõelda. Et aga sõjaeelsetel alustel tugevalt seisev Kaitseliit õpetada ka uueneva maailma vajadustega kaasa sammuma, ongi käima lükatud põhjalikud mõttetalgud, mille esimeseks tulemuseks on Kaitseliidu arengukava aastani 2008.

Kuid isegi kõige targem kava ei taga veel tegevuse edukust, kui meil pole piisavalt tahtelisi ja õppinud inimesi seda ellu viimas. Eeldatav NATO-liikmelisus sunnib meid aga oma nišisuutlikust määratlema. Iraagi sõjas näitasid liitlasväed, et kui ühel sõdival poolel on kasutada targad ja ülivõimsad pommid, on teise poole üksikul püssimehel raske olla lahinguväljal sõdur, sest talle lihtsalt ei anta võimalust kohata oma vastast silmast silma.

Üldiselt on meie partneril endal musklis püssimehi nii palju küll, et meie pakutav kompanii või pataljon ei suudaks sõjas sündmuste käiku oluliselt mõjutada. Küll oleks meil võimalus pakkuda sõja tagajärgede likvideerimisel midagi, mis eeldab haritust, elukogemust ja sõjaväeliselt organiseeritud tegutsemise oskust. Seega on Kaitseliidul vaja küll esmajärjekorras komplekteerida ja ette valmistada sõjaaja lahinguüksusi, kuid samas on aeg hakata välja selgitama ja koondama inimesi, kellele igapäevatöö või harastus on andnud spetsialisti – olgu siis mehhaaniku, ehitaja, inseneri, logistiku, eripäästja, suhtekorraldaja või mis iganes – oskused, mida saab sõjaväestatud korras rakendada kriisireguleerimisel kas kodus või kaugel. See annaks Kaitseliidus võimaluse ennast realiseerida ka neile, kel kaitsetahe on, kuid tervis või vanus ei võimalda lahinguüksuses kaasa teha.

Ivar Jõesaar, ltn

SUMMARY

The Baltic appeal was reminded in Lithuania

One of the most remarkable fighters for the Estonian independence is Enn Tarto – a politician and a long time chairman of the Defence League's Board of Elders. One of the reasons for sending the well-known freedom fighter to prison during the Soviet times was *The Baltic Appeal* or a memorandum of 45 people of the Baltic countries, which was published in 1979 and on the basis of which the European Parliament adopted a resolution about the situation in the Baltic countries on January 13, 1983. This year the Lithuanian Government honoured Enn Tarto as one of the compilers of *The Baltic Appeal* with the Officer's Cross of the Vytyis Cross Order.

In his interview to *KaitseKodu!* Enn Tarto described the background of compiling the memorandum and the influence of disclosing the secret protocols of Molotov-Ribbentrop pact to the independence of the Baltic states, as well as talks about his life as the soviet political prisoner. Pp 6–8.

The Defence League playing sports in the pre-war Republic of Estonia

A Finnish historian, Ph. D Jarkko Kempin defended his doctoral thesis "Organisation and activities of the Estonian Defence League in 1917–1924" at the University of Joensuu in 2000. Currently he is researching the history of sports organisations in the pre-war Republic of Estonia.

In his article he publishes an overview of playing sports under the auspices of the Defence League. In the period of 1920–1924 the Defence League continued its activities mainly in the form of sports societies, but in the newly established Defence League after the communists attempt of mutiny on Dec 1, 1924 sports became an activity to train the members and pass their time. However, sports activities in the Defence League were not limited to so-called military sports like shooting, patrol competition etc. They also went in for wrestling, cycling, football, volleyball and even baseball. Still shooting remained the most successful sport of the Defence League's members; they even reached the world level. Members of the boys organisation Noored Kotkad were also eager to play sports. Pp 38–40.

The Defence League's development plan until 2008

In the appendix to *KaitseKodu!* we have published the development plan of the Defence League until 2008, which was confirmed at the Central Board of the Defence League on May 4, 2003. This document provides an overview of the security political situation, the defence forces and the role of the Defence League therein proceeding from the general analysis of danger. The document provides the vision and mission of the Defence League, aims of activities and development directions. Capability, organisation, personnel development, training, special organisations (for boys, girls and women), co-operation with other organisations, information processing, social activities and support are handled separately. On the basis of the overall picture of the Estonian national defence and analysis of the current situation of the Defence League and the development plan a conclusion shall be drawn that the Defence League has to develop into an organisation, assembling the voluntary potential and applying it for national defence purposes. Pp 17–34

KAITSELIIT KOOLITAB PROPAGANDAPEALIKKE

Urmas Selirand, leitnat

Rapla-lähedases ajaloolises Alu mõisahoones asuvas Kaitseliidu koolis korraldati 5.–9. maini järjekordne Kaitseliidu meediaspetsialisti kursust.

Kursuse korraldas Eesti Kaitseliit koostöös Taani Kodukaitsega. Eesti poolt oli kursuse põhilektoriks ja vastutajaks Kaitseliidu avalikkussuhete juht nooremleitnant Neeme Brus. Taani Kodukaitse Akadeemiast olid teadmisteandjateks Lisbet Frost Jensen ja Knud Barfod. Kursuslasteks olid peamiselt Kaitseliidu malevate propagandapealikud.

Siinkohal on meeldiv tõdeda, et vähemalt Kaitseliidu avalike suhete osakonnas on aru saadud, et Hiiumaa on saar ja olgugi et siin tegutseb kõigest malevkond, mitte maleva staatuses organisatsioon, vajab see mõneti erinevat lähenemist kui mandri malevkonnad.

Kõnealusel väljaõppeüritusel jätkati 2002. aasta sügisel alustatud kursust. Seekord oli põhiohk kirjutaval ja teleajakirjandusel. Harjutasime teletervituste andmist erinevatel Kaitseliidu teemadel. Oli üsna huvitav pärast vaadata, millised me välja nägime ja kuidas oskasime intervjuueerija vahel üsna karmidele küsimustele vastata.

Kirjutamist õpetas terve päeva Riigikogu saadik, suursaadik ja Tartu Ülikooli ajakirjandusõppejõud Tiit Matsulevitš. Koostasime pealkirju, sõnumeid, uudiseid, pressiteateid ja nuppe. Enne õpetati selgeks vastavad reeglid ja tavad.

Töö põhivormiks oli praktiline rühmatöö, mis mõnigi kord päädis häälekate vaidlustega ka pärast ülesande täitmist. Ohtutigi ei saanud olla niisama vabalt, vaid tegime n.-õ kodutööd järgmiseks päevaks. Minul jäi aega veel väikeseks jalgrattaretkeks Varbola linnusele, mis asub 21 km kaugusel.

Tunnistused andis kursuslastele pidulikult kätte kaptenleitnant Jens Koefod, kes on Eesti Kaitseliidu Taani kuraator ja nii kursuste kui ka kooliga parajalt vaeva näinud.

Tsiteerides Neeme Brusi: "Nagu oleme korduvalt rääkinud, on korralik ja haritud propagandapealik malevapealikule hindamatuks abiks igapäevaste meediasuhete korraldamisel." Vastav koolitus jätkub sügisel ja eeldatavasti leiab seal käsitlemist ka raadiotöö. ■

Urmas Selirand Kaitseliidu Lääne maleva Hiiumaa malevkonna propagandapealik.

MÄNNIKUL AVATI MOODNE ÕHULASKETIIR

FOTO: Tanel Rütman

Tanel Rütman, nooremleitnant

Kaitseliidu Tallinna malevale kuuluvas Männiku lasketiirus avati 4. aprillil tänapäevane lasketiir õhkrelvadest laskmiseks.

Kuuerajalise ja kümne meetrise laskerajaga Männiku tiiru sisseseade on pärit Saksamaalt. Kaitseliidu Tallinna maleva pealiku kapten Mart Puusepa sõnul läks uus lasketiir maksma umbes 120 000 krooni, pool sellest rahast kulus ruumi korda tegemiseks, pool läks sisseseadele.

Õhkrelvade lasketiiru avas suurmeister Ain Muru, kasutades selleks tipprelva, äsja Tallinna maleva soetatud õhupüssi. Seejärel said kätt proovida ka kõik lasketiiru avamisele kogunenud külalised.

Avamisele järgnesid lahtised võistlused Männiku Õhk. Tulevikus on kavas muuta see võistlus traditsiooniliseks.

Avatud lasketiir saab treeningubaasiks nii kaitseliitlastele, sportlastele kui ka noorkotkastele ja kodutütardele. Ühtlasi saavad seal kätt harjutada kõik huvilised.

"Tegelikult on õhkrelvade lasketiir vaid väike osa Männiku kompleksist. Aasta lõpuks soovime siinse tiiru lõplikult renoveerida," lausus Kaitseliidu Tallinna maleva pealik kapten Mart Puusepp. Kogu Männiku kompleks tehakse korda Kaitseliidu Tallinna maleva omavahenditest.

Et laskesport kaitseliitlaste ja eriti noorte seas populaarne on, tõendab asjaolu, et tänava kolme kuuga on Männikul laskmas käinud üle 1500 inimese. Tõsi küll, enamik neist olid kaitseliitlaste-kaitseväelased, kuid ka eraisikud külastavad tiiru üsna usinalt. Praegu on Männiku kompleks veel kütteta, seetõttu jääb tsivilistide tiiruskäik valdavalt suvisele, soojale ajale. ■

LEEDUS MEENUTATI BALTI APELLI

Vabadusvõitleja, poliitiku ja Kaitseliidu vanematekogu kauaaegse esimehe Enn Tarto teeneid kommunistliku diktatuuri vastu võitlemisel on tänaseks väarikalt hinnanud kolme riigi presidendid: Enn Tartole on antud Eesti Vabariigi Riigivapi orden, Ungari Vabariigi Teenistusordeni Ohvitseririst ja Leedu Vabariigi Vytise Risti ordeni Ohvitseririst.

Ivar Jõesaar

Vytise Risti ordeni Ohvitseriristi annetamine Enn Tartole on Leedu Vabariigi kõrge tunnustus. Vytise Risti orden, millel on kujutatud rahva legendaarset juhti Vytautast, on üks Leedu kahest teenekate inimeste tänamiseks mõeldud ordenist. Sellest veidi kõrgem Gediminase orden omistatakse eelkõige tsiviilteenete eest.

25. mail 2002 võttis Balti asamblee vastu otsuse ajaloo õpetamise täiustamise kohta. Muu hulgas tehti Eesti, Läti ja Leedu parlamendi liikmetele ettepanek tähistada 2003. aastal pidulikult 20 aasta möödumist 1983. aasta 13. jaanuaril Euroopa parlamendis Eesti, Läti ja Leedu olukorra kohta vastu võetud resolutsioonist. Selle ajaloolise Europarlamendi otsuse aluseks oli 1979. aastal avalikustatud Balti apell ehk 45 Balti riikide kodaniku märgukiri.

Otsus ajaloo õpetamise täiustamise kohta oli kõikidele soovituslik. Ainsana võtsid seda täie tõsidusega leedulased. Sündmust tähistati Leedus mitmesuguste teemakohaste üritustega 11.-13. jaanuarini 2003. 12. jaanuaril peeti Vilniuse parlamendihoones rahvusvaheline konverents, kuhu olid kutsutud veel elus olevad nn 45 kirjale alla kirjutanud Eesti, Läti ja Leedu kodanikud.

Kõikidele, keda Leedu Vabariik varem polnud autasustanud, anti ordenid. Eestlastest oli Mart Niklus juba varem saanud Gediminase ordeni. Nüüd said Vytise Risti ordeni Ohvitseriristi Enn Tarto, Endel Ratas ja postuumselt Erik Udam.

Huvitav on see, et postuumselt anti Vytise Risti ordeni Suur Rist ka Andrei Sahharovile, kes toona toetas 45 kirja. Leedulased ei häbene meeles pidada Vene dissiden-

te, kes Balti riike nende vabadusvõitluses toetasid ja keda selle eest represseeriti. Vene kodanikest anti Vytise Risti Ohvitseririst veel Ivan Kovaljovile, Malva Landale, Viktor Nekipelovile, Tatjana Ossipovale, Leonard Terenovskile ja Irina Žalkovskaja-Ginsburgile.

Konverentsil olid kohal kõrged väliskülalised, Beneluxi maade, Põhja-

maade ja Europarlamendi esindajad. Osalesid toonane Leedu president Valdas Adamkus, Seimi esimees Arturas Paulauskas ja peaminister Algirdas Brazauskas. Aukülaliseks oli Euroopa Parlamendi asespiker 20 aasta eest Otto von Habsburg, kellele anti üle Gediminase Ordeni Komandöriorist. Just Otto von Habsburgi eestvedamisel võeti vastu

FOTO: erakogu

Vabadusvõitleja, poliitik, Kaitseliidu vanematekogu kauaaegne esimees Enn Tarto sai Leedu presidendilt Vytise Risti ordeni Ohvitseriristi.

Europarlamendi otsus, mis 45 Eesti, Läti ja Leedu kodaniku kirjale tuginedes pöördus nii Euroopa Liidu tookordsete liikmesriikide kui ka ÜRO poole, et rahumeelsete vahenditega taastada Eesti, Läti ja Leedu iseseisvus.

“See otsus taasavas Lääne-Euroopas Balti küsimuse,” iseloomustab Enn Tarto sündmuse tähtsust. “Meid mäletati küll USAs, Austraalias ja Kanadas, aga Euroopas olime unustatud. Nüüdseks on näiteks Prantsuse ajaloolased seda unustamist tunnistanud.”

45 kiri oli üks lüli sündmuste reas, mis viisid Molotovi-Ribbentropi pakti (MRP) salaprotookolli avalikustamisele ja selle tagajärgede likvideerimisele. Need sündmused kulgesid nelja-aastaste vahedega: 1979. aastal oli 45 kodaniku kiri, 13. jaanuaril 1983 võeti vastu Euroopa parlamendi resolutsioon, 23. augustil 1987 leidsid Eestis, Lätis ja Leedus aset rahvarohked meelevaldused, mis Eestis said tuntuks Hirvepargi sündmustena.

Leedu tähistas neid Balti riikidele olulisi sündmusi tänavu suure pidulikkusega. 13. jaanuaril oli Leedu Seimi pidulik istung, kus esimese punktina tähistati vabadusvõitleja päeva, mälestamaks 13 kaasmaalast, kes hukkusid tankide all 13. jaanuaril 1991. Istungil

FOTO: erakogu

Enn ja Piret Tarto lapsed Enn-Kalev, Linda ja Ilmar raudteemuuseumis Haapsalus.

peeti meeles ka neid enam kui 200 inimest, kes said tol päeval vigastada. Umbes 20 neist on tänaseni invaliidid ning viibisid üritusel karkudega või rasketoolis. Ürituse külaliste hulgas oli väli-diplomaatilise korpuse esindajaid.

Kaitseliidu vanematekogu esimees Enn Tarto, millal ja mis asjaoludel saite teie teada MPR salaprotokolli olemasolust?

Teadmine või idee, et Eesti võib ükskord saada vabaks, pärineb minu kodust. Olen ju sellest harukordsest perest Tartu lähedal, kelle juures Saksa okupatsiooni alguses varjas ennast Jüri Uluots. Mul on kavas hakata kirjutama Tartu valla ja Kõrveküla ajalugu, kus mul on võimalik ka oma pere mälestusi kasutada. Siin elasid ju Sumbergid, kes käisid sageli minu isa juures maailma asju arutamas. Sumbergide lubjaveskis varjas ennast Jüri Uluots ning Pitka komitee ja Tiefsi valitsuse asjad on sellega seotud.

Meie peres räägiti, et venelastel ja sakslastel oli mingi kokkulepe, mis määras Balti riikide saatuse. Hiljem vangilaagris kuulsin täpsemalt, mis kokkulepe see oli: Molotovi-Ribbentropi pakt 23. augustist 1939. See pakt oli kättesaadav, aga palju tegu oli selle salajaste lisaprotokollide kättesaamisega, kus määratleti, et esialgu Eesti ja Läti, hiljem ka Leedu, jäävad Nõukogude Liidu mõju-sfääri.

Millal õnnestus teil dokumentidele jälle jõuda ja kuidas oli võimalik neid avalikustama hakata?

1977. aastal õnnestus lisaprotokollide sisu kätte saada ühest ingliskeelsest raamatust, mille allikaks oli Saksamaa pool selle lepingutekstist, mis hiljem sattus liitlaste kätte. Jüri Adams tõlkis need eesti keelde. Nii on lisaprotokollide maailmale teadvustamise algus ja idee pärit Tartust.

1977. aasta sügisel püüdsime koos Viktoras Petkusega teha Eesti-Läti-Leedu rahvusliikumiste peakomiteed, aga KGB nurjas selle.

1979. aastal käisime koos Mart Niklusega Leedus, leppisime põhimõtteliselt kokku tulevase Balti apelli põhimõtted. Leedus korraldasid seda Antanas Terletska ja Julius Sasnauskas. Leedu juristid aitasid teha eelnõuprojekti.

Augustis 1979 tulid Sasnauskas ja Terletska Tartusse Nikluse majja Vikerkaare 25. Seal viisime sisse veel mõningad muudatused ja apelli lõplik tekst sai valmis. Nikluse majal meenutab seda ka mälestustahvel.

Teksti saadeti Läände mitut kanalit pidi: Tallinnast otse Rootsi ja Moskva kaudu. Moskva dissidendid lisasid tekstile lõigu, et Eesti, Läti ja Leedu iseseisvuse peab otsustama rahvahääletus. Aganad tunnistasid, et meie riigid on okupeeritud. Viis Moskva dissidenti eesotsas Andrei Sahharoviga kirjutasid oma allkirjad lisaks ja nii sai see Venemaal tuntuks kui viiekümne kiri. Hiljem toetasid kirja veel seitse Moskva dissidenti. Mõne aja pärast pandi kõik 45 Eesti, Läti, Leedu kodaniku avaliku kirja organisatorid kinni ja osa allkirjutajaist ka. Okupatsioon tegutses haldussuutlikult.

Moskva dissidentide toetus oli abiks, et Lääne raadiojaamad võtaksid meie märgukirja tõsisemalt – kui rahvusõiguste taastamise aktsiooni.

Olgu mainitud, et Eesti iseseisvuse ajal tuli meil Balti apell uuesti inglise keelde tõlkida. Seda president Meri palvel. Kui Meri vestles Iisraeli suursaadikuga, avaldas viimane arvamust, et eestlased on kõik kas Vene või Saksa suunitlusega – oma seisukohti nad väljendanud polegi. Meri tõi kohe esile, et meil olid mehed, kes andsid käiku Balti apelli, millele järgnes Europarlamendi otsus. Nii tõlkisime apelli taas inglise keelde. See oli välispoliitiline samm.

Kuidas leidsite inimesed, kes nõustusid apelli alla kirjutama?

Tutvuste kaudu. 1977. aastal võtsime sama asja liiga laialt ette ja üritus ebaõnnestus. 1979. aastal olime konspiratiivsemad ja asjast teadis väike ring. Inimene luges läbi ja kas oli nõus ja kirjutas alla või mitte, aga teksti me enam ei muutnud.

Missugune mõju oli 45 kirjal?

Nõukogude propaganda rõhutas kogu aeg, et sakslased olid fašistid. Aga kui näitasime Molotovi-Ribbentropi koostöölepingut, ei olnud fašismijutul enam mõju. Selgus, et sakslased ja venelased olid suurimad sõbrad.

Oluline oli ka see, et apell hakkas välispoliitiliselt liikuma. Europarlamendi otsus hakkas teatud määral mõjutama ka USA-d. Sinna viis dokumendi Mari-Ann Rikken (Kelam).

Sisepoliitiliselt aitas see rahva seas liita ühte venemeelseid ja saksameelseid. Päriselt pole nad siinemaani koos, kuid samm-sammult, Balti ketini välja, kogus toetust ühisidee "Eesti eest".

Huvitav oli see, et vangilaagris õnnitlesid targemad vangid meid, aga rumalamad olid meie peale väga tigidad.

Mis järgnes apelli teatavaks saamisele?

Esialgu reageeris sellele ainult Nõukogude Liit – arreteerimistega.

1983. aastal, kui Euroopa Parlament võttis selle alusel vastu otsuse, hakkasid kõigepealt välisraadiod Balti apelli kas tervikult või ositi eesti, läti, leedu, saksa, inglise ja vene keeles edastama.

Esialgu maailm ei reageerinud. 2003. aasta jaanuaris peetud konverentsil oli jutuks, et üks toonane Euroopa Parlamendis leedulasest nõunik püüdis seda dokumenti Europarlamendis kaks aastat käiku anda, aga see läks läbi alles siis, kui Otto von Habsburg õla alla pani.

Mis teie meelest tagas Balti riikide vabadusvõitluse edukuse?

Niinimetatud MRP-AEG liikumises lähtusid kõik ühest ideest, et Balti riikide

saatusele said määravaks 23. augustil 1939 Moskvas sõlmitud Molotovi-Ribbentropi pakti salaprotokollid. Ja väga oluline on see, et juba 1979. aastal, kui koostasime 45 kodaniku kirja, otsustasime teadlikult, tahtlikult ja selge sõnaga, et võitlus tuleb läbi viia rahumeelsete vahendite ja õiguslike meetmetega ning avalikult.

Nii Balti keti kui ka hiljem Kaitseliidu taastamise ajal püüdsime hoiduda vägivallast ja sama püüdis ka okupatsioonivõim, kes teadis ju, et rahvas oli sõjaliselt – olgu siis hästi või halvasti, aga okupantide enda poolt – välja õpetatud. Kord hakkas käest minema, relvi hoiti üsna liga-loga, neid varastati, neid osteti. Ka okupeerijad polnud võitlusest huvitatud.

Mina olin üks neid, kes levitas desinformatsiooni Kaitseliidu toetuseks. Kui Kaitseliit oli juba taastekkinud, kuid mitteametlik, toimis Eestis metsavahtide ja osaliselt kolhooside raadiojaamade kaudu üleriigiline side. Alguses oli see veel üsna hea, parem kui Kaitseliidul vahepealsetel aastatel. Rääkisime, et meil on relvi 10 korda rohkem kui tegelikult oli, ja okupandid jäid uskuma. Rõhutasime, et meil on palju väljaõpetatud inimesi, kelle tuumikuks on Kaitseliit: kui vaja, tulevad kõik kaasa.

Ei teagi, miks võimud seda relvade kohta käivat desinformatsiooni läbi ei näinud, küllap peeti meid algajateks. Aga mina endise poliitvangina olin aastakümneid selliste asjadega tegelnud. Lähtusime sellest, et meil tuleb oma õigused maksma panna õiguslike rahumeelsete poliitiliste meetoditega. Euroopas ei salli pommipanijaist ekstremiste keegi, aga kui tuled rahumeelselt, oled partner.

Olete korduvalt poliitilistel põhjustel vangis olnud. Milles teid süüdistati?

Esimest korda arreteeriti mind 1957. aastal, põhjuseks Tartu põrandaaluse noorteorganisatsiooni Eesti Noorte Maleva minu koostatud programm. Selle programmi tõlge vene keelde oli esimene minu teose tõlge. Uuriya Popov ütles ülekuulamisel, et kui oleks tema teha, laseks ta mu maha lüüa, sest kui 17-aastane inimene selliseid asju kirjutab, on ta lootusetu, teda pole enam võimalik ümber kasvatada.

Popov hakkas ajama, et ma võtaksin omaks, et ma olen kommunismi vastu. Mina ütlesin, et olen Eesti eest ja kui see KGB-le ei meeldi, siis on see nende probleem. Kaks nädalat vaidlesime niimoodi. Muide, osa poliitvange ei saa tänase päevani aru, mis seal vahet on. Ikka tuleb esile kas venevastatus või saksavas-

tasus. Meie oma tee, et oleme Eesti eest, kipub varju jääma.

Tookord mõisteti mulle 5 aastat vabadusekaotust. Kokku olen istunud kolmel korral kokku neliteist aastat püüde eest taastada Eesti iseseisvus. Kaks esimest korda (1956–1960 ja 1962–1967) olin Mordva kommunistlikes koonduslaagrites ja kolmandal korral (1983–1988) Permis. Kolmandal korral mõisteti mulle 10 aastat erirežiimi ja 5 aastat asumist. Minu vabastamist nõuti nii Eestis kui ka välismaal, kõige suurejoonelisem toetusaktsioon oli septembris 1988 Lauluväljakul “Eestimaa Laulul”, kus minu vabastamist nõudis umbes 250 000 inimest. Kui Nõukogude Liit poleks kokku varisenud ja ma oleksin elus olnud, oleksin vabanenud alles 1998. aastal.

Kuidas on vangistused mõjutanud teie isiklikku elu?

Kolmekordne poliitvangiks olemine tõi loomulikult eraelus kaasa probleeme. Olen 65-aastane ning minu vanusevahe abikaasa ja lastega on üsna suur. Kui 1988. aastal vabanesin, siis 1989. aastal, kui hakkasime taastama Kaitseliitu, abiellusin Piret Tartoga. Meil on kolm last: Enn-Kalev on 11-, Linda üheksa- ja Ilmar viieaastane.

Minu kohta võib öelda ühtaegu töötav pensionär ja noor isa. Teisalt on see andnud võimaluse olla eluga mitmekülgselt kursis. Paljud minu tuttavad endised poliitvangid on minust veel vanemad. Abikaasa tuttavad on seevastu noored ja laste tõttu puutun samuti noortega kokku.

Ka kaitseliitlaste kaudu laekub informatsiooni kogu Eesti elu kohta. Kaitseliit on praegu tugev üleriigiline turvastruktuur, millest Eesti vaenlastel pole enam võimalik jagu saada.

Viimase paari aastaga on maailm jõudnud hoopis uude, Nõukogude Liidu lagunemise ajal etteaimamatusse olukorda. Millisena näete Kaitseliidu osa uue maailmakorra tingimustes?

Kaitseliit on jätkuvalt vajalik Eestile, Euroopale ja kogu demokraatlikule maailmale. Kui pürime NATO liikmeks, on Kaitseliit vajalik, ja kui oleme NATO, on ikka vajalik. Seoses terrorismiohuga on Kaitseliitu võimalik rakendada selle ohu ennetamiseks ja kõrvaldamiseks.

Minu arvates tekitab Eestis praegu sõjaolukorra hoopis narkomaania pealetung, ohvrid on juba olemas. Ka selle ohu vastu astumisel on väga suur roll Kaitseliidul ja tema eriorganisatsioonidel. See on üle-eestiline struktuur, mille

kaudu laekub ennetav informatsioon õiguskaitseorganeile.

Teine asi on see, et noored kotkad ja kodutütred peavad olema narkomõjule vastu astumisel ise vaimult nii tugevad, et see toimiks kollektiivse kaitsena. Näiteks Tallinnas on neil tublidel, aatelistel ja patriootlikel noortel väga raske, sest neid püütakse naeruvääristada.

Noorte endi keskel võiks kujuneda mingi organiseeritud jõud, kes teadlikult ja tahtlikult astub vastu uimastite pealetungile. Selleks jõuks võiks vabalt olla Noored Kotkad. Vanu eemärke peaksime suutma ellu viia uutes oludes. Ühelt poolt on tehnilised olud – arvutid ja Internet. Teiseks on uued ohud, mida enne Teist maailmasõda polnud. Olid küll suitsetamine ja alkoholism, aga võrreldes narkomaaniaga oli see lapsemäng. Selles valdkonnas on Kaitseliit ja tema eriorganisatsioonid juba reaalses võitluses.

Kui mina koolis käisin, siis mul vedas. Meie koolis oli suuri poisse, kes sõja ajal polnud koolis käinud ja kelle suhtumine oli kõikepõlastav. Meil oli organisatsioon, mida mina kas juhtisin või olin vähemalt juhtivalt tegev. Me hakkasime põlastajatele vastu.

Ka siis, kui meid hiljem hakkasid naeruvääristama komnoored, panime ennast maksma. Hiljem linnas, Tartu 3. keskkoolis oli niisamuti. Seal püüdsid maapoisse naeruvääristada tollased paksu tallaga batakingade ja kitsaste pükstega lõngused. Meie kaitsesime ennast kollektiivselt. Ma leian, et noortel endil on olemas selline vastupanuvõime, mis ei lase end kõikvõimalikel kuritegeliku mõnuelu sõltlastel naeruvääristada. On vaja vaid leida mõttekaaslased.

Minu idee on, et vanu ideaale tuleb rakendada uutes tingimustes. Kui suvel on metsas ellujäämiskursused, siis talvel võiksid olla ellujäämiskursused suurlinnas. Olen uurinud, miks on maal noorkotkaid rohkem kui linnas. Üks põhjus on, et linnas on raske leida palgalisi instruktoreid, teine põhjus, et noorkotkaid naeruvääristatakse. Kõik aatelus, julgus, korralikkus, pere austamine ja muud traditsioonid on naeruväärised. On vaja õpetada, kuidas noor inimene saaks kasvada, areneda ja olla isamaaline ka siis, kui varitsevad suurlinna pahed. Linnades käib kõikide võitlus kõikide vastu, seal saad olla sina ise vaid kellelegi toetudes, kollektiivselt. Noored Kotkad võiksid moodustada vastupanu tuumiku, nende ümber võiks olla veel ausaid ja aatelisi noori. Arvestades seda, mis on tänapäeval popp, ei saa see olema kerge. ■

KEVADMOOD: VORMIKUUB. MIKS KA MITTE?

Kaitseliidu peastaabis töötav leitnant Anu Pahka on teadaolevalt esimene Eesti kaitseväge väljaõppeala naisohvitser.

Neeme Brus, nooremleitnant

Kui leitnant Anu Pahka aastaid tagasi veel noor rühmaülem oli, panid ajateenijad naisohvitseri närvidele proovile, sokutades talle kevadistel välilõppustel kiivrisse konna. Anu kohkus küll, kui miskit külma peas liigutama hakkas, aga välja ei näidanud midagi. Poisid pidid pettuma – ei kukkunudki kiljuma nagu naisterahvast võiks oodata. Küll aga oli noormeestel endil ehmatus suur, kui rühmaülem mõni aeg hiljem neile täpselt sama vembu tagasi mängis. Suhted üksuses said selgemaks ja viha ei pidanud keegi.

Kui Anu Pahka 1992. aastal sooviga ohvitserikursustele minna tolleaegsesse peastaapi pöördus, ei võetud teda kuulda. Ju peeti noort kaitseväge nii pühaks paigaks, et naistele seal kohta ei nähtud. Praegune kindral Ants Laaneots, kes oli maailma oma kolleegidest rohkem näinud, arvas õnneks teisiti ja Pahka sai võimaluse osaleda ohvitserikursustel, mis olid järjekorras üldse neljandad taasiseseisvunud Eestis. Ja ta oli esimene naine, kes need ka kuue kuu pärast lõpetas.

Ida-Virumaa karastus

Sõidame Anu Pahkaga Kaitseliidu rohelises bussis Jõhvi poole, et arutada maavanema juures suvise võidupüha paraadi korraldamist. Teest veidi eemal paistavad tuhamäed, teisel pool võib aimata laskumas maalilist pankrannikut ja avanemas imelist merevaadet.

Mida Tallinna rahvas sellest kandididist oieti teab? Anut kuulates selgub, et suurt midagi. Häbiga tunnen, et olen langenud samasuguste eelarvamuste võrku, mille vastu oma töös võitlen, kui jutt on näiteks Kaitseliidu imago. Täpselt samuti nagu mõni asjatundmatu ja väheinformee-

ritud inimene arvas veel paar aasta tagasi Kaitseliidu olevat karvaste, sotsiaalselt nõrkade ja distsiplineerimatute juhututtavate pundi, pidasin ma tuhamägede maad siiani ebasõbralikuks, haisvaks, eemaletõukavaks, eluks raskesti talutavaks paigaks.

Noore tütarlapsena rändas leitnant Pahka matkainstruktorina sadu kordi läbi oma kodukandi – Virumaa. Kuulates tema jutte kanuusõidust kevadistel kärestikel, turnimisest rannikupankadel või ekstreemspordist tuhamägedel näen seda kanti uues valguses. Mulle tundub,

FOTO: Ardi Hallismaa

Leitnant Anu Pahka oma töökabinetis Kaitseliidu peastaabi kolmandal korrusel.

et kokkupuuted Anu Pahkaga muudavad mind – nii nagu paljud teisi inimesi – paremaks.

Kuid siiski erineb igapäine elu kaevurite ja keemikute linnades elust Tiskres või Pirital. Ka Anu Pahka pidi end juba lapsepõlves Jõhvi poistekampades maksma panema. Järgnes tõsine spordi- ja matkategevus, kuni 1991. aastal tuli ettepanek hakata Ida-Virumaal Naiskodukaitset taasloomaks. Aeg oli ärev siis, Vene piir kaeulatuses ja kohaliku muulaskonna meelsus Eesti Vabariigi suhtes sugugi mitte sõbralik.

“Naiskodukaitse ja ka suhtumine sellesse olid siis ja ilmselt on ka praegu erinevates Eestimaa paikades erinevad,” arwab Pahka. 1992. aastal alustasid igatahes Alutaguse maleva naiskodukaitsejad enesekaitsetreeningute ja lahingumeditatsiooni õppustega tõsisel teadmises, et vajaduse korral...

Õnneks kosus Eesti Vabariik ka Ida-Virumaal elujõuliseks. Et see läks enamvähem rahulikult, selles on oma panus ka toonastel kaitseliitlastel ja naiskodukaitsejatel, kelle organiseeritus vabariigi kaitseks neil piiriäärsetel aladel välja paistis.

Kaitseliit kui esimene kogemus

“Tegelikult on praegusest kaitseväge ohvitserkonnast vähemalt kaks kolmandikku ühel või teisel viisil Kaitseliidust välja kasvanud,” teab leitnant Pahka, kes alustas oma sõjaväelasekarjääri naiskodukaitsejana. Hakkaja Alutaguse tüdruk hakkas silma ka Tallinna ohvitseridele, mistõttu olid kuuekuulised kursused Anule kindlasti raskemad kui tema meeskollegidele.

“Ikka ja jälle tuli endale, aga eeskätt meelele näidata, et saan hakkama,” meenutab pilkupüüdev punapea kümne aasta taguseid aegu Riigikaitse Akadeemias. Toona oli ta

küll blond, aga sellelgi polnud tähtsust, sest koolitajad suhtusid naiskadetti täpselt sama nõudlikult kui meestesegi ja tegid Anu Pahkast ohvitseri. Rivitreening oli raske ja võttis teinekord jalad nõrgaks, kuid see-eest teooriaeksamil hiilgas Pahka täiega. Tänu mäletab ta oma meeskolleege, kes alati aitasid, kui raskeks läks. Ega neiu neile võlgu jäänud: kogu grupi taktikaeksami vastused sarnanesid kahtlaselt palju tema omadele.

Kaitseliit oleks noore naisohvitseri meelsasti kohe lõpetamise järel 1993. aastal enda ridadesse haaranud: tuli ettepanek asuda Lääne maleva pealiku kohale. Seda vastutust pidas aga isegi Pahka, kes muidu suurt miskit ei kardanud, endale paljaks ja läks hoopis kaitseväkke – Viru pataljoni. Esiolgu sai ta kompaniitulema abiks, kuid läks veidi aja pärast omal soovil elule lähemale ehk rühmaülemaks.

Teistest ohvitseride kuuekuuliselt kursusest osavõtjad 1993. a Riigikaitseakadeemias.

Lady in black...

“Ei olnud kerge end kolmekümne äsja puberteedieast välja kasvanud sõdurihakatise seas maksma panna. Siin on tähtis suhted algusest peale selgeks teha ja ise kõiges osaleda, siis tulevad ka respekt ja lugupidamine,” ütleb leitnant Pahka – tarkus, mida tuleks jälgida igal ülemal, sõltumata tema soost, vanusest või alluva üksuse suuruselt.

Tegelikult on enese maksma panemine alluvate seas iga ülema puhul individuaalne: kõik sõltub suhtumisest inimestesse, oma missiooni ja mitte viimases järjekorras ka füüsilisest vormist.

Rühmaülem Pahka tegi oma võitlejatega kaasa nii kehalised katsed kui ka igapäevase hommikujooksu. Kunagine aktiivne sporditegemine aitas teda ka kaitseväes. Rännakutel oli tema seljakott täpselt sama sisuga kui teistelgi. Relv ja kiiver endastmõistetavalt.

“Poisid teinekord, märkasid, pingutasid nii, et silme eest must. Aga naisterahvale füüsilises alla jääda – seda ei lubanud uhkus,” mäletab Pahka. Kuigi juhtus sedagi, ja mitte harva.

Raske uskuda, aga tõsiselt oma alluvate peale vihastanud pole leitnant Pahka enda kinnitusele mitte kunagi.

FOTO: erakogust

Sõjaväeline juht peab teadma, kuidas vajadusel haavatud kaasvõitlejaid elustada.

“Ei,” naerab ta. “Igasugust pulli sai tehtud, poised laulsid mulle *“Lady in black”*, aga kõik teadsid, et homme olen rivi ees ja jagan käske. Eks see ole jällegi iga inimese sisemise kultuuri küsimus, kas koos vaba aja veetmine rikub töösuhteid või mitte. Kui rikub, siis selliste inimestega edaspidi hädapärasesst rohkem ei suhtle.”

Loo alguses kirjeldatud konn kiivris suhteid igatahes ei rikkunud, sellesse suhtusid kõik huumoriga. Viimane aitas elus üldse palju, sh ka kaitseväes.

Kolmsada pluss kolm meest

Viru pataljonis aastatel 1993–1997 ajateenistuse läbinud kaitsevällastest võib Anu Pahkat enda koolitajaks nimetada kindlasti rohkem kui kolmsada meest. Kodus on tal kasvamas kolm poega, vanim neist ootab kutset kaitseväkke.

“Pole võimatu, et mõni poegadest kunagi ema jälgedes käib ja kaadrikaitsevälaseks hakkab,” arwab leitnant Pahka. Samas pole tal kindlasti kavas neid selleks erilisel mõjutada. Küll aga on noorte inimeste kasvatamises, neile ühiskonna positiivsete väärtushinnangute sisendamises tuntav roll nii kaitseväl kui Kaitseliidul, kus Pahka peastabi väljaõppeohvitserina ametis on. Isiklik eeskuju, tähelepanu nii alluvateks usaldatud ajateenijate kui ka vabatahtlike kaitseliitlaste suhtes on asjad, millest leitnant Pahka nagu iga teinegi hea ohvitser on juhitud.

Kuna Eesti on nii väike nagu ta on, teenivad tema kasvatatud noortest ohvit-

FOTO: Ardi Hallismaa

Leitnant Anu Pahka koos Kaitsealiidu peastaabi "kontorirotide" naiskonnaga Männiku tiirus Kaitsealiidu Eel-Ernaks valmistumas.

seridest kaks koos Anu Pahkaga Kaitsealiidu peastaabis. Kadette koolitas leitnant Pahka siis, kui vahetas 1997. aastal Viru pataljoni kompaniülema koha töö vastu Riigikaitse Akadeemias. Niisama järjekindel ja nõudlik kui ajateenijate suhtes oli ta seal ka tulevaste ohvitseride vastu.

Kadetiõlves sosistatud kurtmised range koolitaja aadressil on asendunud kollegiaalse lugupidamise ja tagantjärele tänuga, pani siinkirjutaja tähele kolleegide arvamusi leitnant Pahka kohta küsides.

Ohvitserid kui sõpruskond

"Seda on küll hea tunda, et kunagiste õpingukaaslaste või kaasteenijate käest saab alati nõu ja abi, olgugi et aastaid on möödunud. Kui ikka koos on luurel käidud, on inimesed üksteisel meeles, võta vaid telefon ja helista," teab Anu Pahka ohvitserkonna kokkuvõtmise kohta arvata. Kaitsealiidu igapäevatöös tuleb ikka ette, et on vaja asju arutada ehk suisa abi küsida kaasteenijatelt kaitseväge poole peal.

"Oleme ju ühed Eesti ohvitserid kõik, teenistuskohast sõltumata," ütleb Pahka.

Nagu igas inimeste koosluses tuleb ka kaitsevæes ette, et mõne inimesega ei tahaks rohkem tegemist teha kui hädasti tarvis. Õnneks aga ütleb ka leitnant Pahka elukogemus, et vormikandjate seas on märksa rohkem positiivseid inimesi kui neid teisi.

"Nii nagu tsiviilelus, on ka militaarstruktuurides kõige kurvem see, kui ülemaks juhtub piiratud, kuid endaga rahulolev inimene. Selline olukord ei vii edasi ei teda ennast ega tema alluvaid ning pidurdab kokkuvõttes kogu süsteemi arengut," iseloomustab Anu Pahka personaliprobleeme. Kuid annab mõista, et õnneks ei kehti see tema praeguse töökohta, Kaitsealiidu peastaabi kohta.

Küsin leitnant Pahkalt, et mis on tema meelest ühe hea ohvitseri tähtsaimad iseloomuomadused.

"Auahne peab olema, sest kui tahad kaitsevæes edasi minna, pead nägema perspektiivi ja tahtma seda saavutada. Teiseks peab olema julgust öelda välja oma mõtteid ja seisukohti, kui ei saa üle-

maga nõustuda ja tunned, et asja saab ka teistmoodi teha," ütleb Pahka ning lisab, et ohvitser – nii nagu iga juht – peaks suutma omaks võtta ka valesti tehtud otsuseid ja olema suuteline neist õppima. Süüid teiste peale veeretades kannatab kokkuvõttes ikka enda prestiiž.

Kaitsealiitlane peab tundma end vajalikuks

Väljaõpe, mille eest leitnant Pahka Kaitsealiidu peastaabis vastutab ja mida ta malevatega koordineerib, on Kaitsealiidu põhitegevus ja peamine ülesanne. Väljaõppekavad, nende väljatöötamine, kinnitamine ja kontroll täitmise üle on tüütuvõitu, kuid hädavajalik paberitöö.

Rääkides sõjalise väljaõppe tasemest, näeb Pahka, et see on malevate lõikes üsna erinev. On häid malevaid, kus väljaõpe on stabiilne, mehed läbivad kursuseid – nüüd juba ka Kaitsealiidu oma koolis –, teevad baaskoolitust, laskeväljaõpet jne. Palgaline koosseis on motiveeritud ja hoiab vormis ka vabatahtlike. On aga ka teistsuguseid malevaid, just nendest kostab teinekord kurtmist, et peastaap ei tee midagi.

"Peale teatud kompensatsioonide ei saa Kaitsealiit vabatahtlikele maksta. Tegelikult aga motiveerib inimest ka teadmine, et ta on vajalik. Kui väljaõppeplaanid on paigas ja neid ka täidetakse, siis teab iga mees, mida teha, tal on võimatus end täiendada. Kui aga Kaitsealiit ei suuda maleva tasandil oma vabatahtlikele liikmetele suurt midagi pakkuda, on probleem kõigepealt palgalises kaadris," selgitab leitnant Pahka asju nii, nagu nad peastaabist paistavad.

Anu Pahka ise püüab alati malevatele nõu, ja kui vaja, ka koolitaja jõuga abiks olla. "Staabitööle on õnneks võimalik leida ka vaheldust, kui panen laigulised selga ja lähen harjutustele," ütleb ta. Ilusat naist kaunistab iga riietus, nagu ka juurdelisatud pildidelt näha võib. Kaitsevæe vormikomplektid ei jää väljanägemiselt ega praktiliselt omaduselt alla teisele tööriietusele. Seda arvab ka leitnant Pahka, kes naisterahvana oma väljanägemisele järeleandmisi ei tee.

Kolleegid Anu Pahkast

Et jutt ei jääks ühekülgses, olgu ära toodud ka mõnede kaastöötajate arvamused:

"Anu Pahka on abivalmis, töökas, ettenägelik, oskab asju korraldada."

"Naine, kes sobib ohvitseriks, ja ohvitser, kes jääb naiseks."

"Minu esimene lahingupaariline, jagab sõjakunsti."

"Kõigi kollektiivsete ürituste hing ja läbiviija. Kui asja ette võtab, teeb ära."

"Anu Pahkal kohe on sõjaväelase hing. Kui oleks vaja lahingusse minna, tema ei kõhkleks."

"Vahetu ülemana võin öelda: Anu Pahka on naiselikult kohusetundlik ja mehelikult täpne. Mind tööalaselt ei sega, et tegemist on naisohvitseriga. Tähtis pole ju sugu, vaid see, mida inimene oskab."

"Anu Pahka oli minu esimene naisülem, suutis end kehtestada vaatamata teatud eelarvamustele. Nõudis kõvasti distsipliini, samas oli õiglane."

"Usun, et väljendan paljude kolleegide arvamust: Kaitsealiit on uhke, et Eesti üks silmapaistvamaid naisohvitseri just meil töötab!" ■

KAITSELIIDU TEGEVUS 2002. AASTAL

Kokkuvõte Kaitseliidu ülema major Benno Leesiku ettekandest
Kaitseliidu keskkogu koosolekul Alus 4. mail 2003.

Aastal 2002 oli Eesti riigikaitse üheks tähtsündmuseks kutse NATOsse (*North Atlantic Treaty Organisation*, eesti k Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon).

NATO, nagu Kaitseliitki, seisab täna uute võimaluste ja valikute ees. Nagu on näidanud viimased sündmused, võib riikidel tekkida poliitilisi probleeme, vaja on radikaalseid muudatusi nii varustuses kui ka väekontingendi struktuuris tervikuna. Loodavad väeüksused peavad olema võimalikult paindlikud täitmaks erinevaid funktsioone. Tänapäevaste konfliktide piirid on niivõrd hägused, et peab olema valmis reageerima kõige erinevamatele ohtudele. Eestil tuleb välja arendada kaitseväge, mis oleks võimeline tegetsema nii Eesti kui ka NATO huvides.

Kaitseliit on NATO nägemusel oluline mitmel põhjusel. Muu hulgas selleks, et neil, kes ei teeni professionaalses sõjaväes, oleks võimalus riiki teenida, et oleks reserv missioonile saadetavatele üksus-

tele ja oleks jõud kriisidele reageerimiseks.

Möödunud aastal alustasimegi ühe tõsise ettevõtmisega – Kaitseliidu tuleviku planeerimisega.

Kokkuvõte ja hinnang

Lühidalt öeldes oli Kaitseliidu peaesmärgiks aastal 2002 alustada sõjaaja üksuste tootmist vastavalt uutele struktuuridele ja teostada selleks vajalikud planeerimistööd.

Kõigepealt *hinnang Kaitseliidu üld-eesmärkide saavutamisele*.

Sõjaaja üksuste tootmise alal saavutasime järgmist:

- viidi läbi kolm reservväelaste õppekogunemist sõjaaja üksuste formeerimiseks. Läbi viimata jäi üks õppekogunemine, sest maaväel ei olnud selleks raha. Õppekogunemised läbinud üksused saavutasid piiratud sõjalise valmisoleku taseme. Saavutamata jäi eesmärk komplekteerida üksused ainult kaitseliitlastest;

- Kaitseliit valmistas ette kolm formeerimismeeskonda. Õppekogunemistel harjutati üksuste praktilist formeerimist. Kõik formeerimisülesanded täideti;

- Kaitseliidu kooli väljaõpe suunati sõjaaja üksuste ettevalmistamisele. Kaitseliidu kool on kaasatud sõjaaja üksuste tootmise protsessi. Eesmärk on põhiliselt saavutatud;

- viidi läbi kontrollkogunemised neljas malevas. Kontrolliti ettevalmistatud sõjaaja üksuste valmisoleku taset. Kontrollkogunemistel osalesid ainult kaitseliitlased. Puuduseks oli, et ei saadud kontrollida üksust tervikuna. Eesmärk saavutati osaliselt.

Lühiajalise planeerimise alal olid meil järgmised tulemused:

- 2003. aastal läbi viidavate õppekogunemiste planeerimisprotsessiga alustati Alutaguse, Lääne, Pärnumaa, Rapla, Sakala ja Tallinna malevas. Eesmärk saavutati osaliselt. Ei pööratud vajalikku tähelepanu isikkoosseisu planeerimisel üksuste koosseisu. Ei tehtud küllaldast koostööd riigikaitseosakondadega.

Keskpika ja pikaajalise planeerimise alal olid tulemused sellised:

- Kaitseliidus mindi üle kaitsejõudude uutele sõjaaja struktuuridele;

- kaitsejõudude operatiivstruktuuri staapide ja üksuste ettevalmistamise kava alusel koostati Kaitseliidu baasil loodavate üksuste ettevalmistamise kava aastani 2008;

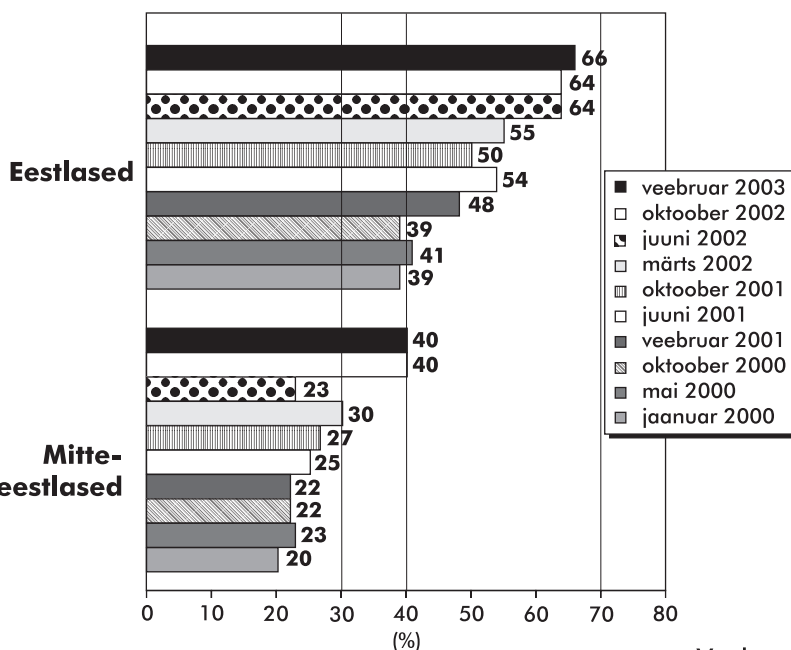
- Kaitseliidu väljaõppesüsteem viidi kooskõlla sõjaaja üksuste ettevalmistamise vajadustega, koostati territoriaaljalaväepataljoni lahingukompanii õppekava ja Kaitseliidu väljaõppe arengukava;

- Kaitseliit on kaasatud kaitsejõude planeerimisprotsesside väljatöötamisesse. Kaitseliidu peastaabi ohvitserid osalesid erinevates kaitsejõudude komisjonides ja töörühmades;

- Kaitseliidu peastaabis valmis Kaitseliidu arengukava aastani 2008 ja alustati selle rakendusplaani väljatöötamisest.

Kaitseliidu usaldusväärsus

Usaldab täielikult või pigem usaldab

Veebruar 2003

Uuringukeskus Faktum, Kaitseministeerium

Kokkuvõtlik hinnang 2002. aasta üldeesmärkide saavutamisele on, et valmistasime 2002. aastal ettenähtud sõjaaja üksused ette uute struktuuride järgi, viisime läbi vajaliku planeerimise ja koostasime Kaitsealiidu arengukava aastani 2008. Seega üldiselt Kaitsealiidule püstitatud peaesmärk saavutati.

Väljaõpe

Kaitsealiidu väljaõppealased pingutused olid 2002. aastal suunatud Kaitsealiidu väljaõppesüsteemi ümberkorraldamisele, Kaitsealiidu kooli rakendamisele ja osaliselt sõjaaja üksuste ettevalmistamisele.

Vabatahtlike kaitsealiitlaste väljaõpet viisid läbi põhiliselt Kaitsealiidu kool ja malevad. Osaliselt aitas väljaõpet läbi viia Kaitsealiidu peastaabi väljaõppejaoskond ja osa viidi läbi koostöös välismaiste partneritega.

Kaitsealiidu koolile püstitatud ülesannete täitmisel viidi läbi kõik sõjaaja üksuste tootmiseks planeeritud 13 väljaõppekursust.

Koostati ja kinnitati Naiskodukaitse jaoskonna esinise kursus.

Reservväelaste õppekogunemiste ohvitserikoolitusest võttis osa 19 reservohvitseri kandidaati Kaitsealiidu Harju, Tartu ja Võrumaa malevast.

Kaitsealiidu kool jätkas 2002. aastal rühma- ja jaopealikute koolitamisest. Aasta esimesel poolel lõpetas jaopealikute esimese kursuse 22 ja rühmapealiku kursuse 26 kaitsealiitlast. Aasta teisel poolel alustati teiste jao- ja rühmapealike kursustega (mõlemal kursusel alustas 30 vabatahtlikku kaitsealiitlast).

Erialainstruktorite kursused jätkusid, kuid ülesanne täideti ainult osaliselt. Planeeritud kursustest jäid ära sissinstruktori kursus, õpetaja täiendkoolituskursus ja staabitöö protseduuride õppepäevad. Väljaõppeaasta jooksul võttis Kaitsealiidu kooli väljaõppest osa ligi 500 kaitsealiitlast.

Kaitsealiidu malevatele olid väljaõppe alal püstitatud järgmised ülesanded:

Kaitsealiidu malevad täitsid nendele püstitatud ülesanded täielikult või osaliselt.

Malevad jätkasid baas-, eriala ja laskeväljaõpet ning kursusi. Läbi viidud erialakursuste üldhulk on suurenenud. Tankitorje granaadiheituri kursuste arv kasvas võrreldes 2001. aastaga kuuel kursusel üheksale ja kuulipildurikursuste arv kuuel üheteistkümmele. Baasväljaõppe- ja erialakursustel osales

kokku 4544 Kaitsealiidu liiget. Malevates viidi läbi ühtekokku 417 laskeüritust (393 laskeharjutust ja 24 võistlust), millest võttis osa kokku 6026 kaitsealiitlast.

Laskeväljaõpe tuleb teha läbipaistvamaks – plaanides ja aruannetes peavad kajastuma konkreetsete harjutuste läbiviimine ja lõppeesmärgi saavutamise tulemused.

Malevates viidi läbi formeerimiskursused, mille tulemusena valmistati ette kolm formeerimismeeskonda.

Kaitsealiidu ülema direktiivis oli korraldus komplekteerida üksused 100% ulatuses kaitsealiitlastest. Selle ülesande täitmine tekitas malevatele suuri raskusi:

- Harju malevas osales õppekogunemisel 161 reservväelast 164st, neist 70 kaitsealiitlast. Üksuse täituvus 98%, kaitsealiitlasi üksuses 43%;

- Tartu malevas osales õppekogunemisel 128 reservväelast 164st, neist 113 kaitsealiitlast. Üksuse täituvus 78%, kaitsealiitlasi üksuses 69%;

- Võrumaa malevas osales õppekogunemisel 105 reservväelast 141st, neist 86 kaitsealiitlast. Üksuse täituvus 74%, kaitsealiitlasi üksuses 61%.

Tahan meelde tuletada, et üksuste kaitsealiitlastega täituvuse protsent peab jõudma 100ni. Möödunud aasta tegematajätmissed tekitavad lisaülesandeid täna ja homme.

Malevad jätkasid jao, rühma, kompanii ja pataljonistaabi tasemel taktikaõppuste korraldamist. Taktikaõppes osales kokku 6371 kaitsealiitlast. *Baltic Eagle 2002* vastutegevuses osalesid Jõgeva, Rapla, Viru, Alutaguse, Lääne, Sakala ja Tallinna maleva allüksused.

Viidi läbi varem ette valmistatud üksustele ja nende formeerimismeeskondadele kontrollkogunemised. Kogunemistel kontrolliti üksuste valmisolekut (koosseisu, komplekteeritust, varustuse ja väljaõppe taset).

Liikmeskonnast

Kaitsealiidu vabatahtliku liikmeskonna juurdekasv oli 1290 inimest (17 192-lt 18 482-le), kuid seda peamiselt tänu Kodutütarde ja Noorte Kotkaste liikmeskonna suurenemisele vastavalt 517 ja 344 liikme võrra. Kaitsealiitlaste juurdekasv ei olnud märkimisväärne (144) ning Naiskodukaitse liikmeskond isegi vähenes 945-lt 930-le. Kaitsealiitlaste vähese juurdekasvu põhjuseks võib pidada Kaitsealiidu liikmekaartide vahe-

tust, mille käigus jäid kõrvale passiivsed liikmed.

Ka on kahjuks mõnede pealike tees maad võtnud arvamus, et vabatahtlike kaitsealiitlaste esmaseks eesmärgiks on oma majandusliku olukorra parandamine ja materiaalne tulu, mida Kaitsealiit pakkuda ei saa. Peame sihiks seadma selle, et kaitsealiitlane saab organisatsioonis osalemisest niisugust otsest või kaudset, aga selgelt tunnetatavat kasu, et tema osalemisest saab kasu kogu ühiskond. Kaitsealiitlased suudavad tänu väljaõppele aidata hädaolukorras iseennast ja teisi. Oma teadmisi ja oskusi saavad nad edasi anda ka teistele ühiskonnaliikmetele. Nende kaitsealiitliku tegevuse kaudu suureneb nende endi, nende lähedaste ja kogu ühiskonna turvalisus. Need oskused on mõõdetavad ka rahaliselt. Küsige, pealikud, näiteks samasugust koolitust mõnelt erafirmalt ja te oskate kõigile selgitada, kui palju see maksma läheks.

Koostöö

Vastavalt Kaitsealiidu seadusele jätkasid malevad koostööd politsei, piirivalve, päästeameti ja kohalike omavalitsustega järgmiselt:

- osaleti rahvusvahelisel katastroofi likvideerimise koostööõppusel VARES Valgamaal;

- jätkati abipolitseinike-kaitsealiitlaste väljaõpetamist Kaitsealiidu koolis;

- Pärnu maakonnas viidi läbi Balti riikide vabatahtlike riigikaitseorganisatsioonide ühisstaabiõppus *Baltic Fox 2*, kus õppuse teemaks oli hädaolukorra lahendamine piirkonnas;

- Tallinna malevas alustati päästereservi üksuse moodustamist;

- osaleti abipolitseinikena patrullides (nt Tallinnas 13 000 korral, kinni peeti üle 160 õigusrikkuju);

- abistati Päästeametit metsatulekahjude kustutamisel;

- korraldati jõustruktuuridevahelisi võistlusi.

Eriti heaks näiteks võib aastal 2002 pidada koostööd maavalitsustega. Maavanemate koolituse järele Kaitsealiidu koolis on suur nõudlus. Huvi tunnevad selle vastu ka paljud väikesemad omavalitsused. Just koolituse kaudu oleme suutnud liita ühiste eesmärkide nimel eri jõustruktuure.

Kaitsealiidu rahvusvahelise koostöö eesmärk on toetada Kaitsealiidule antud ülesannete täitmist. Koostöö vormideks

on NATO rahupartnerlusprogramm (PFP), kahe- ja mitmepoolsed koostööplaanid (Balti projektid).

Aastal jooksul osales Kaitseliit kuuel PFP üritusel, kahepoolse koostöö raames toimus 38 üritust 42st, seega 90% kavandatud üritustest, mis näitab, et ressursse (inimesed, aeg, raha) oli hinnatud õigesti. Väliskoostööd tehti Rootsi, Norra, Taani, Suurbritannia, USA, Soome, Läti ja Leeduga. Üldhinnangu koostööle on hea.

Teabekäitlus

Lisaks sõjalistele ülesannetele on Kaitseliidul täita kaalukas ülesanne kogu ühiskonna kaitsetahte kasvatamisel ja järjest enam ka kodanikukaitse korraldamisel. Siin on võtmesõnadeks koostöö ja hea eeskuju.

Rõomustavad on olnud avaliku arvamuse uuringud ka eelmisel aastal – Kaitseliit on jätkuvalt ühiskonna usaldusväärseimate institutsioonide seas. Alates 2001. aastast on meie usaldusväärsus rahva silmis järjekindlalt kasvanud.

Eesti ajakirjanduse analüüs näitas ka möödunud aastal, et positiivsete uudiste hulk Kaitseliidu ja kaitseliitlaste kohta ületas negatiivsete oma enam kui kolmekordselt.

Lisaks positiivse pildi loomisele ja hoidmisele tuleb tunduvalt rohkem pöörata tähelepanu organisatsiooni sisemisele kommunikatsioonile – iga Kaitseliidu liige peab olema kiirelt ja õigesti informeeritud kogu organisatsiooni elust. Vähemalt peab tal olema võimalus vajalikku teavet saada. Selleks arendame teabe levitamise tehnilisi võimalusi elektroonilisel teel ega unusta samas vana head paberikandjat ehk oma ajakirja *Kaitse Kodu!*. Arvestades liikmeskonna kasvu, otsustas Kaitseliidu keskjuhatas äsja, et ajakirja trükiarvu tuleb suurendada seniselt 2000-lt 12 000-le. *Kaitse Kodu!* peab jõudma iga kaitseliitlase, eriorganisatsiooni liikme ja Kaitseliidust huvitava inimeseni.

Seltsitegevus

Tahaksin rääkida veel ühest valdkonnast, millele sõjaeelse ajaga võrreldes on Kaitseliidus pööratud liiga vähe tähelepanu. See on seltsitegevus, mis siiani on piirdunud peamiselt malevate tähtpäevade tähistamisega. Traditsiooniks on saanud Kaitseliidu päevad. Lisaks on korraldatud Valge Roosi balle, jõustruktuuride võistlusi, viidud malevates läbi patrullvõistlusi, regioonide ja malevate suvepäevi jne. Kaitseliidu juures tegutsevad mitmed huviklubid.

Seltsitegevuse puuduseks on olnud kaitseliitlaste pereliikmete liiga vähene kaasamine. Just pereliikmed on need, kelle kaudu saab levitada teavet Kaitseliidu tegevuse kohta ja seeläbi kasvada rahva kaitsetaht ning liita perekondi meie lipu alla.

Tänapäeva ühiskonnas on konkurrence vaba aja veetmise turul palju. Paraku pole Kaitseliit kasutanud kõiki võimalusi, et seal oma kohta hõivata. Ometi on Kaitseliidul selleks vähemalt maapiirkondades head eeldused olemas. Liiga vähe on mõeldud sellele, kuidas pakkuda köitvat seltsitegevust.

Õigusrikkumised, karistused ja ergutused

Aasta jooksul registreeriti 30 järgmist vahejuhtumit kaitseliitlastega.

Intsidende, milles kaitseliitlased tekitasid kehavigastusi, oli kaks. Ühel juhul tulistas alkoholijoobes kaitseliitlane oletatavat kurjategijat, teisel rikuti ohutustehnika eeskirju relva kandmisel.

Intsidende, milles kaitseliitlased rikkusid relva ja laskemoona hoidmise või kandmise eeskirju, oli 15. Viiel juhul ähvardas alkoholijoobes kaitseliitlane peretulis relvaga, kuuel korral varastati kaitseliitlaselt relv kodust või autost, kolmel korral relv rööviti ja ühel korral kaotas kaitseliitlane relva.

Kaitseliidule kuuluvate sõidukitega juhtus 13 liiklusõnnetust, milles kaitseliitlased olid süüdi 11 korral. Kõikidel süülistel õnnetustel olid juhtideks Kaitseliidus tegevteenistuses olevad isikud (neist viis malevapealikut!). Süüliste liikluskahjude hüvitamiseks on välja maks-

tud 100 176 krooni ja 5 senti. Kaitseliidus tegevteenistuses olnud isiku süül ärandati pisibuss hinnaga 51 500 krooni, raha nõutakse sisse.

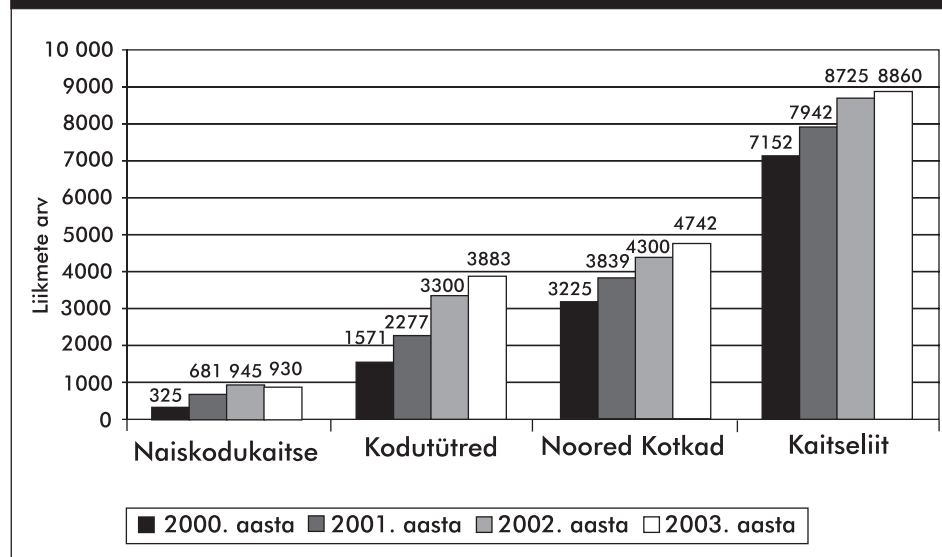
Alkoholijoobes kaitseliitlased juhtisid sõidukit kahel korral.

Möödunud aastal kohaldasid pealiku malevates teenistuskohustuse püüdliku täitmise ja teenistusalaste edusammude eest ergutusi 1489 kaitseliitlasele puhul, distsiplinaarsüütegude eest määrati distsiplinaarkaristus 51 kaitseliitlasele. Enne nimekirjast kustutamist juhtis kaitseliitlase tähelepanu nende loiu teenistusele kolmes malevas (Lääne, Põlva ja Tallinna malev) kokku 72 korral.

Tuletan siinkohal meelde Kaitseliidu distsipliini üldiseid aluseid. Distsipliin Kaitseliidu avaldub kaitseliitlaste selges arusaamises oma kohustustest, mis on kindlaks määratud Kaitseliidu põhikirjas ja kodukorras; oma kohuste ja pealike käskude kohusetruus, kiires ja täpsuses täitmisel; kaitseliitlaste viisakas ja korrektses esinemises ja käitumises. Et distsipliiniga kõik korras ei ole, näitab kas või see, et liikmekaartide vahetamine venib. Distsipliini alahinnates võime jõuda selleni, et autasu taotletakse kaitseliitlasele selle eest, et ta täitis oma kohuseid.

Kokkuvõtvalt võib Kaitseliit lugeda 2002. aastat kordalainuks. Eelkõige seetõttu, et oleme suutnud seada endale tulevikuks selged eesmärgid. Organisatsiooni on koondunud tuhandete kaitseliitlaste tahe, kasutada on miljonid kroonid, Kaitseliidul on järjest moodsam relvastus ja väljaõppesüsteem. See on väga suur jõud. Edu ja vastutustunnet meile kõigile meie eesmärkide saavutamiseks! ■

Kaitseliidu ja tema eriorganisatsioonide liikmeskonna kasv aastatel 2000–2003

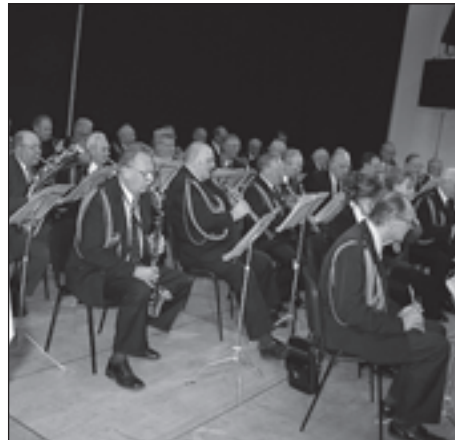
KL TALLINNA MALEVA PUHKPILLIORKESTRI KEVDAKONTSERT

Maris Amon-Merilain

Pühapäeval, 27. aprillil Mustamäe kultuurikeskuses Kaja kõlanud Kaitseliidu Tallinna maleva puhkpilliorkestri kontserti võib pidada juba traditsiooniliseks. Selle muusikalise aruandega tõi orkester dirigent Jaak Karlise juhatusel kuulajate ette kolmanda hooaja töö tulemused.

Täissaalile esineti 37-mehelises koosseisus (orkestrisse kuulub ka kaks naist – flötistid). Kavas, mille panid kokku Alf-Theophil Puska ja dirigent Jaak Karlis, oli nii klassikalist kui ka kaasaegset puhkpillimuusikat.

Kontserdi esimeses pooles esines klarnetisoolooga endine Eesti kaitseväge, praegune Kaitseliidu Tallinna maleva orkestrant Jüri Saarna. Ettekandele tuli Gioacchino Rossini variatsioonid klarnetile ja orkestrile Tohru Takahashi seas.

Kaitseliidu Tallinna maleva orkester kevadkontserdil Mustamäe kultuurikeskuses Kaja.

Itaalia suurromantikut Gioacchino Rossini on tutvustatud meie puhkpillihuvilisele publikule tänavu juba varemgi: Eesti Kaitseväge puhkpilliorkester esitas 20. märtsi kontserdil avamängu Rossini viimasele ooperile "Wilhelm Tell".

Seekordsel, 27. aprilli kontserdil mängis Tallinna maleva puhkpilliorkester avamängu Rossini ooperile "Itaallanna Alžiiris". Kavas olnud norra muusika suurkuju Edvard Griegi muusikat draamale "Sigurd Jorsalfar" on Eestis vähe esitatud. Huvitav oli kuulata Eduard Liinevi pala "Hõissa, simman!" tavapärasest erinevas, seekord Leho Muldre seas.

Ligi kaks tundi kestnud kontsert, kus kõlasid ka R. Straussi, C. Friedemanni, F. Mandre, R. Valgre, R. O'Brieni ja J. Novaki helitööd, oli meeleolukas ja pani ootama uusi muusikalisi kohtumisi Kaitseliidu Tallinna maleva puhkpilliorkestriga. Lähitulevikus on võimalus orkestri esinemistele kaasa elada veel 24. mail Tallinna velotrekil korraldataval kevadpeol ja 23. juunil Jüriöö pargis, kus saadetakse traditsiooniliselt Tallinna linnaosadesse laiali võidutuli, mis seekord tuuakse Jõhivist. ■

EMADEPÄEVA RATTARETKELISED NAUTISID HIIUMAA LOODUST

Urmas Selirand

Hiiumaa kaitseliitlaste korraldatud emadepäeva rattaretkele minejad kogunesid emadepäeva hommikul kella 11ks pitsimaja kõrvale busside parklasse.

Hiiumaa mastaabis ja Kärkla mõõdetes tuli emadepäeva rattaretkele kokku hulk rahvast, juhiga kokku ligi 30. Oli mehi ja noormehi, emasid ja tütreid. Vanim retkeline oli üsna kaugelt Käinast kohale tulnud 65-aastane vanaema Virve Krimm, noorim, aasta ja kahe kuu vanune Aiko sõitis jalgrattatoolis ja oli aeg-ajalt kruusateel rappumise peale pahur, muidu aga kõigiti vapper. Korraldajate üllatuseks oli omaalgatuslikult retkele tulnud ka lõbus tütarlasteseltskond, kes olid nii karme liikumisega, et neid ei jõudnud kuidagi kokku lugeda. Nii ei teagi, kas neid oli ainult seitse või koguni üheksa.

Teel tutvusid jalgratturid Leigri kivi (Jausas tuntud ka Mäki Kusti saunakivi nime all), Määvli küla ajaloo (aastatel 1939–1941 Vene lennuväe pommipoliigon), Kapasto puusliku ja Riigimetsa

Majandamise Keskuse Kapasto puhkekoha piknikuplatsiga. Siis tuli üllatus, sest rattur Terje Põllu oskas metsas näidata Kapasto vana metsavahikoha ja Aruselja talu vahel tee ääres metsas kummalist kivipüramiidi, mille tipus tunni meenutav suurte neetidega paksust rauast asjandus. Kõrval oli keldriase, mis viis mõtted metsakohinavabrikule, sealt edasi tõrvapõletusahjule jms.

Tutvunud seejärel Aruselja talu ja tuulikuga, läksime vaatama Hiiumaa suurimat pihlakat (tüve ümbermõõt üle kahe meetri) ja tegime ühise retkepildi. Sellel pildil küll päris kõik välja ei paista, aga ettekujutuse seltskonnast saab. Pihlaka juurest sai mindud Hiiumaa väidetavalt paksema männi juurde. See on väga uhke puu, ehkki Kapasto mänd tundub silma järgi jämedam.

Edasi pidasime Kaitseliidu sõdurilõuna väga maitsva hernesupiga ja laskisime õhkreivadest märki. Viktoriin ei üllatanud, sest küsimusi oli nii Kaitseliidust kui ka retkel nähtust. Kuid selgus, et emadepäeva ajalugu on mõneleki veel tundmatu. Meeldetuletuseks: algust tehti 1907. aastal USAs, Eestis

hakati tähistama 1922. aastal ja tehti taas riiklikuks tähtpäevaks 1990. aastal). Kuid õigeid vastuseid oli piisavalt ja malevkonna propagandapealiku "fondis" leidis parimatele auhindugi.

Iga retkel osaleja sai Hiiumaa Kaitseliidu ja teiste korraldajate ühisdiplomi. Tagasi Kärdlasse väntasime Nõmba kaudu, kuid sealselt ajaloost ja lahingutest ülevaate saamise jätsime teiseks korra. Rattasõitu tuli kokku 35 km, mis etappideks jagatult ilmselt kellelegi üle jõu polnud. Ratturite näod olid igatahes kogu aeg naerul, päike säras, loodus lõhnas ja keegi ei virisenud.

Suur tänu Hiiumaa ajalehtedele, kes Hiiumaa Kaitseliidu, muuseumi ja Hiiumaa Kuningliku Karskete Õlutinautlejate Seltsi "Odratolgu Labyrintis" korraldatud rattaretkel eelteated avaldasid. Kindlasti aitas selline ühisüritus teadvustada, et Kaitseliit pole ainult "militaarvanakeste" klubi, vaid üldrahvalik organisatsioon. ■

Urmas Selirand on Kaitseliidu Lääne maleva Hiiumaa malevkonna propagandapealik.

INTERNATIONAL MILITARY
ORCHESTRAS FESTIVAL

EST-TATTOO 2003

RAHVUSVAHELISE SÕJAVÄEORKESTRITE FESTIVALI EST-TATTOO 2003 AJAKAVA

19. juuni	Saabumine Tallinna	
20. juuni	Kontserdid Tallinna erinevates linnaosades Reserveeritud aeg vastuvõtudele saatkondades	
21. juuni	Avakontsert Tallinnas Vabaduse väljakul (kell 16) Vastuvõtt delegatsioonidele Tallinna raekojas	
22. juuni	Kontserdid Ida-Virumaal: Prantsusmaa orkester Sillamäel Saksamaa orkester Avinurmes Norra orkester Vaivaras Ühendriikide orkester Narvas Võidupüha paraadi proov Jõhvi keskväljakul Pidu koos kõigi paraadist osavõtjatega Delegatsioonide osalemine kaitseväge juhataja vastuvõtul	
23. juuni	Võidupüha paraad, põhikontsert ja festivali pidulik lõpetamine Jõhvis, jaaniõhtul kontserdid: Prantsusmaa orkester Maardus Saksamaa orkester Lügansusel Norra orkester Vihula vallas Ühendriikide orkester Sonda vallas	
24. juuni	Orkestrite lahkumine	

Korralduskomisjoni esimees Kaitseliidu ülem major Benno Leesik
Pealavastaja kaitseväge peadirigent kapten Peeter Saan
Peaprodutsent LunaVista Managementi juhatuse esimees Tiit Rammo

Eestis korraldatavad rahvusvahelised sõjaväeorkestrite festivalid on saanud tuntuks kogu maailma sõjaväemuusikute hulgas. Festivalil osalemine on muutunud prestiižikaks. See on andnud kindlat lootust oodata edaspidistele festivalidele eriti kõrgetasemelisi orkestreid ja koguda sellega nii festivalile kui ka Eestile tuntuks.

Tänavu on kutsutud ja oma nõusoleku osalemiseks on andnud USA 6. laevastiku (*US Navy Fleet no 6*) orkester Itaaliast, Kuningliku Kaardiväe Veteranide Orkester Norrast, Prantsusmaa Lõunaringkonna sõjaväeorkester ja *Bundeswehr* orkester HMK 300 Saksamaalt.

Festivali korraldajad on Kaitseliit, kaitsejõudude peastaap, Kaitseministeerium, Ida-Viru maavalitsus ja festivali direksioonina lepingu alusel kaitsejõudude peastaabiga LunaVista Management.

ÜLDVAATEST JA DETAILPLAANIST

Peeter Lorents

Oletame, et enne Iraagi sõtta minekut said üksuste juhid pilgu heita strateegilistele plaanidele. Külalaps oleks neil niisuguse võimaluse korral avanenud pilt üldsihtidest, tähtsaimate ülesannete lahendamiseks mõeldud vägedest, nende tegevuse koordineerimisest ja muust sellesarnasest. Vaevalt saanuks iga sõtta mineva kompanii või rühma komandör siis, kui strateegilised kavad valmisid, leida neist midagi, mis käsitleks just tema üksuse konkreetseid ülesandeid, selleks eraldatavaid ressursse, nõutud paiknemise, liikumise ja (lahingu)tegevuste juhiseid, ajakava jms.

Töenäoliselt niisugune asi kedagi ei pahandanud, sest kuidas olekski võimalik luua strateegilisi kavasid nii, et võtta kõigepealt käsile näiteks rühmade ülesanded, seejärel määrata, mida ja kuidas peavad tegema kompaniid, siis täpsustada pataljonide, brigaadide, diviiside tegevused ning lõpuks, kui kõik eelnevate tasandite üksuste küsimused on klaarid, panna kirja see, mida peaks kogu sõtta minev vägi üldjoontes korda saatma.

Enam-vähem samalaadne pilt tekib siis, kui koostatakse mingi linna ulatuslikuma territooriumi generaalplaani. Vaevalt leiavad ehitajad selle dokumendi lehekülgedelt konkreetsete majade projekte, kõnelemata konkreetsetest ehitusjoonistest, materjaliloenditest ja tööde kirjeldustest.

Muidugi teeb niisugune üldine kava veidi nõutuks, sest iga ülem tahab ju teada, mida ta oma inimestele seoses eelseisvaga ütleva peab: milliseks kujunevad ülesanded, kuidas ja milliste vahenditega peab neid täitma, mis saab sellega seoses üksuse ülesehitusest ja sinna praegu kuuluvatest meestest-naistest.

Niisugused küsimused on ootuspärased ja inimlikus plaanis loomulikud. Küll aga pole nende küsimuste püstitamisel mõtet siis, kui tegemist on strateegiliste plaanide, generaalplaanide, pikeamate arengukavade ja muu sarnasega. Ja see käib ka Kaitseliidu arengukavade kohta.

Miks on Kaitseliidule vaja uut arengukava

Alustame kinnitusest, et sellest kirjutisest ei leia lugeja Kaitseliidu edasise arengu kavade lühikest ja lihtsat ümberjutustust. Nimetatud dokumenti peaks iga kaitseliitlane ise lugema. Rahulikult ja kaasa mõeldes.

Loodusseadustega on asjad maailmas kord juba nii, et kõik areneb. Kas rahulikumalt või tormilisemalt, aga areneb. Seejuures tuleb aeg-ajalt igas süsteemis teha ümberkorraldusi, et muutunud keskkonnas püsima jääda ja uute ülesannetega toime tulla. Need, kes ümbritsevas maailmas toimuvaid muutusi ei märka või trotslikult ei tahagi näha, hävivad üsna suure tõenäosusega. Mõttetu on ju siis, kui suvi lõpeb, söimata suuri ülemusi selle eest, et varsti läheb külmaks, vaja on soojustamisele ja kütmisele mõelda jms. Et kes kuri-

vaim selle vihma ja lume nüüd välja mõtles, kogu eelmise kvartali saime ilusti ja harjumuspäraselt hakkama ja nüüd ole lahke – see enam ei sobi...

Eesti Vabariik, selle julgeoleku- ja kaitsestruktuurid, sealhulgas Kaitseliit ei eksisteeri alal, kus loodusseadused ei kehti. Ka eelloetletud institutsioonid "kannatavad ja vaevlevad" muutuste käes. Ja nii saab ka edaspidi olema. Järelikult pole midagi hullu, kui Kaitseliit mingi aja vältel vaatab enda ümber toimunut, analüüsib kujunenud olukorda ja hindab võimalikke edasise arenguid. Kui seejuures ilmneb vajadus põhjalikumateks ümberhinnanguteks ja neist tulenevateks ümberkorraldusteks ning kui seejuures on tegemist pikema aja peale ette vaatamisega, siis tulebki käsile võtta uue arengukava koostamine. Järelikult on sedalaadi dokumentide koostamine, täpsemalt see töö, mida kõnealuse do-

FOTO: Ivar Jõesaar

Kaitseliidu malevate valitud esindajad kiitsid 4. mail Alu mõisas peetud keskkogul Kaitseliidu arengukava aastani 2008 heaks.

KAITSELIIDU ARENGUKAVA

kumendi koostamiseks teha tuleb, töö, mida tuleb teha regulaarselt. Niisiis pole Kaitseliidu arengukavad mingi kummaline episood, et aegajalt õigustada ministeeriumides ja staapides askeldavate bürokraatide ja kabinetiväelaste olemasolu. Need on asjad, mida Kaitseliit objektiivselt vajab.

Millele tuleb Kaitseliidu arengukava lugedes tähelepanu pöörata

Lühidalt öeldes tuleb Kaitseliidu arengukava lugedes pöörata tähelepanu kõigele. Alustada tuleks aga veidi muust kui teksti lugemisest. Nimelt sellest, mis on kõnealuse dokumendi *ülesehituse aluseks*. Nendeks asjadeks on:

- olemasolev olukord;
- võimalikud arengud;
- see, mida rahva ja riigina soovime (unustamata, mis on võimalik);
- mida teha tuleks, et soovitu saabuks ja ebasoovitav ei tuleks;
- kes peaksid olema tegijad;
- kuidas peaksid olema tegevused korraldatud ja tegijad juhitud ehk millised peaksid olema asjakohased institutsioonid, organisatsioonid, struktuurid jms;
- millised on kõigele selleks vajalikud ressursid;
- kuidas peaks seejuures toimuma (vahe)tulemuste kontroll, toimunu/saavutatatu hindamine, analüüs ja edasise kavandamine.

Need oleksid asjad, millele peaks mõtlema enne Kaitseliidu arengukava lugemist, selle lugemise ajal ja pärast lugemist.

Üheks asjaks, millest siinkohal tuleks siiski eraldi juttu teha, on institutsionaalne kooskõla ehk eri institutsioonide (näiteks kaitsevägi ja Kaitseliit) struktuuride (ja täidetavate ülesannete) kokkusobimine. Kui kaitsevägi ehitab riikliku otsuse kohaselt oma struktuurid üles nõnda, et selles figureerib näiteks x piirkonda, siis tekib kohe küsimus, et millised on Kaitseliidus nimetatud piirkondadega kokkusobivad struktuurid. Kas on nendeks, ütleme, y malevat? Kui jah, siis milline on y? Kas $x = y$ või mitte? Mida kujutab endast arvuliselt, ülesehituselt, ja mis peatähtis, oma ülesannetelt malev või malevkond? Need küsimused peaksid oma vastuse saama, lähtudes loogika kohaselt just

sellest, milline on (Kaitseliidu arengukavas sisalduv) üldvaade kõnealustele asjadele.

Siin ei tohiks lasta tunnetel varjutada ratsionaalset mõistust. Kuigi teisalt on täiesti selge, et ilma emotsioonideta need asjad ei kulge. See on ootuspärane ja mõistetav. Lisaks kõigele muule on ju Kaitseliit paljudele inimestele kohaks, kus südamelähedane tegevus on ühtlasi ka leivateenimise allikaks. Siit ka põhjendatud kartused oma edasise töö sisu, sissetulekute ja muu sarnase osas. Paraku on muutused vältimatud ja küsimus ei saa olla selles, kuidas kõnealuseid muutusi vältida, vaid selles, kuidas neid arukalt korraldada.

Teine asi, mis siinkohal samuti eraldi käsitlemist väärib, on Kaitseliidu olemasolu vajalikkus Euroopa ja transatlantilise kaitsealase koostöö raames. Nagu paha hais tuulutamata ruumis püsivad tõsisena näivad jutud sellest, et Kaitseliidul puudub pärast NATOga ühinemist reaalne roll ja seetõttu võiks organisatsioon n.-õ pillid kotti panna. Rõhutame, et Kaitseliidu arengukavas kajastuv üldine olukord, võimalikud arengud ning sellest tulenevad probleemid ja nende lahenduste näitavad väga selgelt, et inimeste individuaalse ja kollektiivse kaitsevalmiduse (ehk kriitilistes olukordades toimetuleku võimekuse) tekitamiseks, säilitamiseks ja arendamiseks on väga raske Kaitseliidu asemele midagi muud välja mõelda, üles ehitada, käivitada ja käigus hoida.

Pole parata, et kõik seda ei mõista. Samas pole Kaitseliidu-laadsed organisatsioonid mitmes NATO riigis kuhugi kadunud. Ja pole ka kuulda olnud, et näiteks Taanis või USAs hakkaks keegi Kodukaitset või Rahvuskaarti likvideerima. Vastupidi – uued ja geograafiliselt mittepaiksed ohuallikad (näiteks rahvusvaheline terrorism, keemilised või radioaktiivsed reostused, tornaadod jms) panevad paljusid riike üsna tähelepanelikult uurima, et kuidas ühildada riiklikud ülesanded ja inimeste vabal tahtel tehtav niisuguseks tervikuks, mis kriitilise olukorra saabudes alustaks tõhusalt toimimist kohe ja n.-õ kohapeal enne, kui vastavad teenistused (näiteks politsei ja päästeamet) oma üksused (sageli teisest asulast) kohale suudavad saata. Teiste sõnadega: ka mujal on hakatud tunnetama vajadust kujun-

dada ka omas riigis midagi sellist, nagu Eestis on Kaitseliit.

Lõpetuseks

Nagu eespool nimetasime, ei ole käesoleva kirjutise eesmärgiks Kaitseliidu arengukava lihtne ja ladus ümberjutustamine. Esmane ülesanne seisnes selles, et lugeja vaatleks kõnealust arengukava teatava üldplaanina, mitte aga detailse kirjeldusena, kus ilmingimata peaks leiduma selge jutt selle kohta, "mis siis minust ja minu lähematest kaaslastest edasi saab".

Kuna maailm on muutunud, siis *peab muutuma* ka Kaitseliit. See on objektiivne tõsiasi. Siit aga ei saa ega tohi teha väärjäreltust, nagu oleks Kaitseliidu arengukava koostajatel sügavalt üksipuha, mida keegi kusagil all arvab, mõtleb ja tunneb. Nii see päris kindlasti ei ole. Mis on aga kindel, on see, et lisaks üldvaatele tulevad koostamisele ka detailsemad dokumendid, milles käsitletakse juba hoopis põhjalikumalt vastavate tasandite ülesandeid, nende lahendamiseks vajalikke struktuuride ülesehitust (sh isikkoosseisu) ja asjakohaseid regulatsioone. Iga asi omal ajal, sest kõike korraga pole arukas ega võimalik käsitleda.

Loodetavasti on seejuures kõigil asjast huvitatuil võimalus kursis olla sellega, millal ühe või teise tasandi dokumendi koostama hakatakse, kes ja kus seda teevad ning kuhu ja kellele oleks võimalik esitada oma ettepanekuid. Pole välistatud, et seejuures tulevad ilmsiks mitmed vead, väärarvestused ja arvamused. Aga nii see peabki olema.

Loodusseaduste hulgas on üheks huvitavamaks termodünaamika teine printsip, mille kohaldamine juhtimise ja arendustegevuse aladele toob esile järgmised tõsiasiad: edu võib olla, eba-edu peab olema; õiged otsused võivad esineda, juhtimise ja kavandamise vead tekivad ikka jne, jne.

Paneme aga seejuures tähele, et termodünaamika teine printsip *ei välista* edu, õigeid otsuseid, otstarbekaid lahendusi jms. Lihtsalt öeldes – aegajalt pannakse millegagi ikka puusse ja see on üsna loomulik. Ja üks tule siis järele mõelda, et miks ja kuidas. Tark on see, kes vigu nähes ei vingi ega tänita, vaid püüab edaspidi ise paremini teha ja teisi õigele teele aidata.

Kannatlikku meelt lugemiseks ja sellest sündivaid tarku mõtteid. ■

Lisa 4

Kaitseliidu liikmete arv malevates

Jrk nr	Paigalisised										Vabatahtlikud										Kõik kokku
	Kaadrikaitseliivälased					Kokku	Teenistujad / kaitseliivälased	KOKKU	Tegevliikmeid					Kokku	Toetajaliikmeid	Kokku					
	Kuni 35-aastased	36-40-aastased	41-50-aastased	51-60-aastased	61-aastased ja vanemad				Noorliikmed	Kuni 35-aastased	36-40-aastased	41-50-aastased	51-60-aastased				61-aastased ja vanemad				
	0	0	0	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
MALEVAD																					
1. Alutaguse	5	1	5	0	0	11	5	16	114	150	99	97	737	3	43	46	783	799			
2. Harju	6	1	4	1	0	12	4	16	117	168	143	93	888	2	38	40	898	914			
3. Jõgeva	8	1	2	0	0	11	5	16	38	94	85	53	440	2	19	21	461	477			
4. Järva	6	1	4	0	0	11	4	15	54	83	62	45	403	0	0	0	403	418			
5. Lääne	6	1	3	0	0	10	2	12	98	158	80	45	717	0	14	14	731	743			
6. Põlva	5	0	5	0	0	10	4	14	53	79	38	22	375	0	3	3	378	392			
7. Pärnumaa	8	0	5	0	0	13	5	18	94	135	119	96	727	6	13	19	746	764			
8. Rapla	4	2	2	1	0	9	6	15	69	104	67	23	490	7	48	55	545	560			
9. Saaremaa	1	4	2	0	0	7	4	11	25	59	25	23	229	0	4	4	233	244			
10. Sakala	6	3	2	1	2	14	2	16	30	49	36	45	366	1	11	12	378	394			
11. Tallinn	4	1	5	2	3	15	12	27	46	97	138	160	1236	8	90	98	1334	1361			
12. Tartu	8	3	2	0	0	13	5	18	124	291	114	79	815	46	49	864	882				
13. Valgamaa	4	1	5	0	0	10	0	10	31	47	48	51	286	0	0	0	286	296			
14. V/ru	10	0	1	0	0	11	5	16	29	53	36	71	292	2	0	2	294	310			
15. Võrumaa	5	1	4	0	0	10	3	13	34	46	29	29	232	12	49	61	293	306			
Kokku:	86	20	51	5	5	167	66	233	3241	1494	1135	1049	8203	46	378	424	8627	8860			
KOKKU:	86	20	51	5	5	167	66	233	3241	1494	1135	1049	8203	46	378	424	8627	8860			
	1,0%	0,2%	0,6%	0,1%	0,1%		0,7%		36,8%	11,5%	16,9%	12,8%	11,8%	0,5%	4,3%						

**KAITSELIIDU ARENGUKAVA
AASTANI 2008**

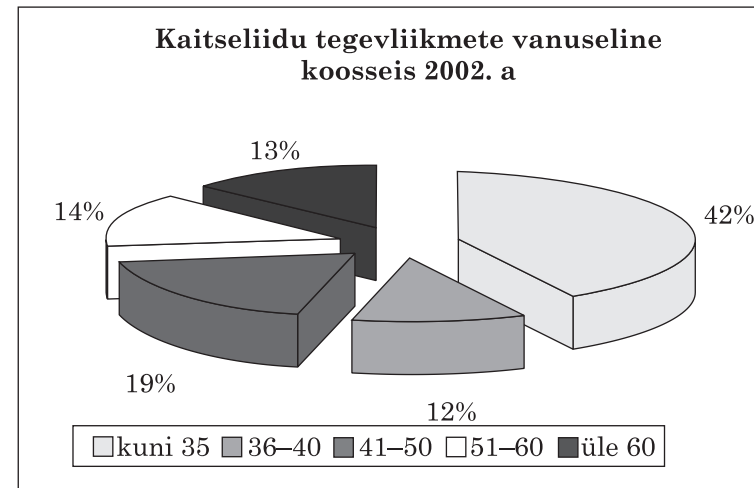
KINNITATUD
Kaitseliidu keskkogu
otsusega nr 2
4. mail 2003

SISUKORD

EESSÕNA	3
1. LÄHTEALUSED	5
1.1. Ohuanalüüs	5
1.2. Julgeolekupoliitiline olukord	7
1.3. Kaitsejõud	8
1.3.1. Kaitseliit – kaitsejõudude osa	9
2. TULEM	11
3. TEGEVUSALADE EESMÄRGID JA ARENGUSUUNAD	13
3.1. Võimekus	13
3.2. Organisatsioon	14
3.3. Personaliarendus	14
3.4. Väljaõpe	15
3.5. Eriorganisatsioonid	16
3.5.1. Noored Kotkad ja Kodutütred	16
3.5.2. Naiskodukaitse	17
3.6. Koostöö	18
3.7. Teabekäitlus	19
3.8. Seltsitegevus	20
3.9. Tagamine	20
KOKKUVÕTE	21
LISAD	
Lisa 1: Kaitseliit olulisemates riigikaitsealastes aktides	23
Lisa 2: Kaitseliidu tegevliikmete vanuseline koosseis 2002. aastal	31
Lisa 3: Kaitseliidu liikmeskonna kasv	31
Lisa 4: Kaitseliidu liikmete arv malevates	32

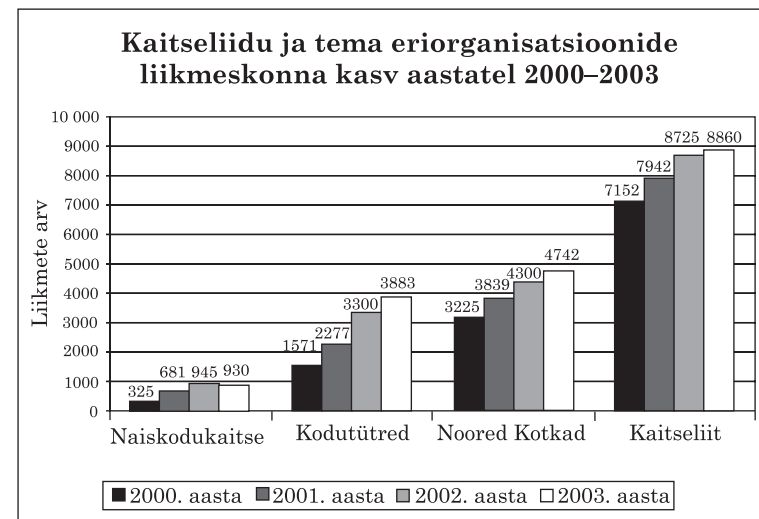
Lisa 2

Kaitseliidu tegevliikmete vanuseline koosseis 2002. aastal

Lisa 3

Kaitseliidu liikmeskonna kasv

- kohaliku kaitse kompaniisid;
- kohaliku kaitse allüksusi;
- territoriaaljalaväepataljonide allüksusi;
- mobilisatsiooni läbiviivad struktuure, sh formeerimismeeskondi.

Formeerimismeeskondadel on oluline roll kaitsejõudude valmiduse ja mobilisatsiooni süsteemis. Need meeskonnad tagavad osaliselt üksuste nõutava reageerimise (valmiduse) taseme.

EESSÕNA

Oleme osa muutuvast maailmast, milles edukas toimetulek nii rahva kui ka riigi, nii pere kui ka üksiku inimesena sõltub sellest, kuidas oleme suutelised end säästma kriitilistes olukordades. Ammu on möödas ajad, kui elu kulges oma koduküla piires, kust haruharva sõda üle käis ja harva mõni kõrtsikaklus, tulekahju, põud või – vastupidi – lõputu sadu õnnetust tõi. Paraku elame keskkonnas, kus võõras ei jäta meie kodus käimata, kui märkab ukse ette asetatud luuda...

Analüüs, kuidas ja milliste tagajärgedega on inimesed, väiksemad või suuremad inimkooslused kriitilistes olukordades teutsenud (või tegutsemata jätnud), on vaieldamatult esile toonud järgmise tõsiasja: väiksema kahjuga iseenda ja oma lähedaste või kaaslaste elule, tervisele ja varale tulevad kriitilistes olukordades toime need, kes selleks tarvilikke asju on

- tundma õppinud ja
- rakendama harjutanud.

Neil, kes on end harjutanud mugava mõttega sellest, et eri hädade, õnnetuste, rünnete või muu sarnase korral saab kohest ja kvalifitseeritud abi teistelt, kellele selle eest palka makstakse, on paraku suurem tõenäosus hukka saada.

Eelnimetatud tõsiasjad võivad tunduda igavate ja triviaalsetena, kuid paraku on need, nagu öeldud, tõsiasjad, meeldib see meile või mitte.

Siit järeldub, et inimesed ise, inimkooslused, sh ühiskond ja seda toetav ning raamistav riik käituvad arukalt, kui

- teadvustavad meist sõltumatute ebameeldivate reaalsuste olemasolu ja
- tegutsevad süsteemselt selle nimel, et tundma õppida ja kasutama harjutada seda, mis aitab kriitilistes olukordades parimal võimalikul viisil toime tulla.

Kaitseliit, mis algselt loodi (tulevaste) Eesti Vabariigi kodanike poolse tõsiolude selge teadvustamise ja vaba koostegutsemistahte alusel just sõjaolukorraga kaasnevate ohtude tõrjeks (valdavalt relvadele tuginedes), on endale tänasel päeval ja tulevikku vaadates loonud kvalitatiivselt uue visiooni oma sihtidest ja tegutsemisviisidest.

Nimetame siinkohal mõned olulisemad aspektid.

● **Terviklikkus.** Kaitseliit püüab olnule, olemasolevale olukorrale ja tulevikus toimuvale läheneda võimalikult terviklikult, vastastikust seotust ja mõjusid arvestavalt.

● **Inimesekesksus.** Kaitseliit taotleb oma olemasolu, eesmärkide ja tegutsemisega seda, et igal inimesel, kes Kaitseliidu ridades, sellega koostööd tehes või Kaitseliidu tegevusalale sattudes (näiteks suurpõlengu piirkonnas, metsa eksinuna, marodööride eest kaitset otsides vms) peab tundma, et tänu Kaitseliidule võib just tema käsi paremini käia.

● **Dünaamilisus ja paindlikkus.** Kaitseliit lähtub tõsiasjast, et kriitiliste olukordade, sh suurte kriiside (näiteks sõjategevus ja sellega kaasnev) kulgemine ei ole n.-õ mustvalge (toimub – ei toimu, tuleb – ei tule, on – ei ole vms), vaid sageli paljuastmeline. See nõuab ettevalmistust ja suutlikkust erinevates faasides adekvaatselt reageerida.

● **Seostatavus.** Kaitseliit püüab luua tulemuslikult toimivaid seoseid inimeste ja institutsioonide vahel, samuti erinevate institutsioonide vahel, mis loomulikult viisil on seotud eri iseloomu ja ulatusega kriisiolukordade ohjamisega. Seetõttu peab Kaitseliidu tegevus olema seostatav mitte ainult kaitseväe, vaid ka politsei, päästeameti, piirivalveameti, tervishoiuasutuste, haridusasutuste ja teistega.

● **Selgus.** Kaitseliidu tegevuse eesmärgid, tegevusviisid, ülesehitus ja muu selline peavad olema loomulikud, selged ja arusaadavad nii inimestele kui ka organisatsioonidele. Kõnelemata sellest, et iga Kaitseliidus või Kaitseliiduga koos tegutseja saab aru, mis see talle annab, mida see teistele annab ja miks on arukas neid asju just Kaitseliidu abil ajada.

● **Vabatahtlikkus.** Kaitseliidu tegevus inimeste, ühiskonna ja riigi julgeoleku ning kaitstuse tagamiseks ja kriisiolukordades toime tulemiseks rajaneb inimeste vabal tahtel omandada asjakohased teadmised, oskused ja vilumused selleks, et ise hätta sattudes või teisi aidates võimalikult paremini ja võimalikult väikeste kahjudega tegutseda.

● **Riiklikkus.** Kaitseliidu missioon on olemuselt üldrahvalik ja ühtviisi kõigile ühiskonnaliikmetele ja ühiskonda teenivatele struktuuridele otsest või kaudset kasu toov. Sellest tulenevalt peab Kaitseliidu tegevus olema riiklikult suunatud otseselt riigi püstitatud ülesannete (näiteks kaitseväe reservi regenereerimise) täitmiseks ja riik peab seda adekvaatselt toetama.

Ta osaleb territoriaalkaitse- ja totaalkaitseüsteemi ettevalmistamises, käivitamises ja elluviimises. Mobilisatsiooni käigus moodustatakse Kaitseliidu baasil territoriaalkaitseüksused. Kaitseliidule määratakse järgmised ülesanded.

Rahua ajal:

– kasvatada oma struktuuriüksuste ja igapäevase tegevuse kaudu Eesti elanikkonna riigikaitsetahet;

– korraldada spetsialistiõpet vastavalt kindlaksmääratud ülesannetele, tingimustele ja standarditele;

– osaleda territoriaalkaitseüksuste loomises ja väljaõppes;

– osaleda mobilisatsiooni ettevalmistamises;

– abistada tsiviilvõimu organeid loodusõnnetuste ja inimtegevuse tagajärjel asetleidnud katastroofide korral.

Kriiside korral:

– tagada valmisolek territoriaalkaitsestruktuuri käivitamiseks;

– osaleda osalise või täieliku mobilisatsiooni läbiviimises.

Sõja ajal:

– osaleda kogu riiki hõlmavas territoriaalkaitseüsteemis.

Kaitsejõudude arengueesmärkides kuni aastani 2015 (Riigi Teataja Lisa 2002, 103, 1561) nähakse ette, et Kaitseliidu ettevalmistatud üksuste ülemineku operatiivstruktuuri korraldab kaitseväe juhataja. Kaitseliidu peastaap (KLPJ) ei paikne struktuuriliselt kaitsejõudude peastaabi (KJPS) koosseisus, kuid KJPSi struktuurid koordineerivad KLPSi tegevust territoriaalkaitseüksuste ettevalmistamisel ja ühendoperatsioonide planeerimisel.

Territoriaalkaitsestruktuur peab tagama operatiivstruktuuri formeerimise ja territoriaalkaitse läbiviimise võime. Territoriaalkaitseoperatsioonid on jalaväebrigaadi operatsioonide läbiviimise toetuse tagamine, vastuvõtjariigi toetuse operatsioonides osalemine ning objektide kaitse ja kohaliku kaitse teostamine, kuid ei ole selle loeteluga piiratud.

Territoriaalpatalljonid ja tagalapataljonid arendatakse välja kaitseväe ja Kaitseliidu baasil. Kohaliku kaitse allüksused ja formeerimismeeskonnad arendatakse välja Kaitseliidu baasil. Osa operatiivstruktuuri õhuväe komponendi toetusüksusi (valveüksused ja kaitseüksused) arendatakse välja Kaitseliidu baasil.

Kaitseliit valmistab ette arengueesmärkides ettenähtud koguses järgmisi kaitseväe operatiivstruktuuri ning väljaõppe ja administratiivstruktuuri allüksusi ja struktuure:

Kaitseliidu ülesehitus näeb igas maakonnas, vallas ja linnas ette Kaitseliidu üksuse moodustamise. Mobilisatsiooni käigus moodustatakse Kaitseliidu baasil maakaitseväge. Maakaitseväge peamised ülesanded on:

- riigi territooriumi kaitsmine agressori vastu;
- koos kaitseväge üldotstarbeliste üksustega mereranna kaitse meredessantide vastu;
- riigi sisemise julgeoleku tagamise toetamine;
- mobilisatsioonis osalemine;
- strateegiliselt tähtsate objektide valvamine ja kaitsmine.

Maakaitseväge põhikoosseisu moodustab jalavägi.

Kaitseliidu loodavatesse üksustesse kuuluvate reservväelaste ettevalmistuse korraldab Kaitseliidu ülem vastavalt kaitseväge juhataja kinnitatud väljaõppe- ja operatiivplaanidele.

Reservväelaste ettevalmistamiseks ja täiendõppeks kasutatakse võimalikult ulatuslikult Kaitseliidu üksusi.

Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alustes (Riigi Teataja I 2001, 24, 134) rõhutatakse, et Eesti riigikaitse aluseks on kogu ühiskonda haarav totaalkaitse. Riik peab tagama kõigi struktuuride ettevalmistatuse ohtude tõrjumiseks, sealhulgas kaitseväge, Kaitseliidu, teiste sõjaväeliselt korraldatud struktuuride ja reservväelaste ajakohase väljaõppe ja nende alalise valmisoleku riigi kaitseks ning kindlustama kõigi ressursside otstarbeka kasutamise.

Eesti kaitsejõud koosnevad kaitseväest, vabatahtlikkusel rajanevast Kaitseliidust ning sõjaajal kaitseväge ülemjuhataja alluvusse antavatest siseministeeriumi valitsemisalas olevatest sõjaväeliselt korraldatud asutustest ja üksustest.

Totaalkaitse eeldab riigikaitse põhjalikku integratsiooni ühiskonda. Selles kontekstis on tähtsad vabatahtlikkusel põhinevad riigikaitsealased organisatsioonid ja initsiatiivid. Neist olulisim on kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev Kaitseliit, mis moodustab kaitsejõudude osa.

Riigikaitse teadmiste levitamisel ja riigikaitse ühiskondliku baasi laiendamisel on Kaitseliiduga seotud Naiskodukaitse ning noorteorganisatsioonidel Noored Kotkad ja Kodutütred oluline roll.

Eesti sõjalise kaitse strateegia (Riigi Teataja Lisa 2001, 33, 442) kohaselt on Kaitseliit territoriaalkaitse süsteemi alustugi.

• **Rahvusvaheliskus.** Kaitseliidu kogemused, senine tegevus, kavandatud sihid ja nende saavutamise viisid, mis tuginevad inimeste teadlikkusele ja vabale tahtele, on kujunemas eeskujuks paljudes riikides. Kaitseliidu koostöö on omandamas regionaalset ja rahvusvahelist kaalu kollektiivse julgeoleku tagamisel ja kriisiolukordades ühiselt tegutsedes.

Eeltoodu võtab kokku osa sellest olulisest, millele peaks mõtlema, tutvudes Kaitseliidu arengukavaga aastani 2008. Kaitseliidust on kujunemas senisest oluliselt tõhusam ja inimestele enam kasulik ja huvitavat pakkuv institutsioon Eesti ühiskonnas. Selle protsessi arukas suunamine ja toetamine riiklikul tasemel on äärmiselt oluline.

**Peeter Lorents, professor,
Kaitseliidu vanematekogu aseesimees**

1. LÄHTEALUSED

1.1. OHUANALÜÜS

Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika aluste kohaselt ei näe Eesti oma julgeolekule praegu ega lähemas tulevikus otsest sõjalist ohtu. Külma sõja lõpp on vähendanud kogu Euroopat haarava sõjalise konflikti puhkemise võimalust ja ka konfliktiohtu Läänemere regioonis. Sõjalise ohu jätkuv vähenemine sõltub rahvusvaheliste suhete arengust, sealhulgas euro-atlandilise integratsiooni jätkumisest, ning Eesti kaitsevõime arengust. Piirkondlikult on oluline regiooni riikide majanduslik ja poliitiline areng ning heanaaberlike suhete tihenemine. Piirkonna ainus tuumariik Vene Föderatsioon on vastu võtnud uue julgeolekupoliitilise kontseptsiooni ja sõjalise doktriini ning vähendanud Eesti vahetus naabruses oma vägede arvukust. Ka kõik teised Eesti naaberriigid reformivad praegu oma relvajõude vastavalt muutunud julgeolekukeskkonnale. Eesti jälgib tähelepanelikult edasisi arenguid, säilitades valmisoleku võimalikeks muutusteks tulevikus ja võime muutustele reageerida.

Sõjaliste riskide vähenemise taustal on kiired muutused rahvusvahelistes suhetes, majanduses ja tehnoloogias tõstnud esile nn uusi, mittesõjalisi riske. Rahvusvahelises ulatuses on nendeks keskkonnariskid, etniliste konfliktide puhkemise võimalus,

rahvusvaheline kuritegevus, massihävitusrelvade levik, sotsiaalsete ja majanduslike probleemide teravnemise võimalus. Kõik need nn uued riskid võivad otsesel või kaudsel viisil mõjutada Eestit. Läänemere piirkonnas kujutavad kõrgendatud keskkonnaohtu Nõukogude Liidus ehitatud aatomielektrejaamad. Keskkonnakatastroofide oht seostub ka teiste suurte tööstusettevõtetega, nagu keemiatehased. Lisaks keskkonnaohtudele võivad majandus- ja humanitaarkatastroofid põhjustada põgenikevooge ja ulatusliku migratsiooni, mis kõigutavad riikide stabiilsust.

Paljud Eesti siseriikliku julgeolekut mõjutavad tegurid on seotud piirkonna suurte majanduslike ja sotsiaalsete ümberkorraldustega. Arengu kiirus toob kaasa sotsiaalsete lõhede kasvu ohu ühiskonnas. Viimane omakorda suurendab sotsiaalseid probleeme, nagu kuritegevus ja narkomaania. Eesti ühiskonda võivad ohustada ka külma sõja lõpu järel kasvanud rahvusvaheline kuritegevus ja terrorism ning salakaubandus, seal hulgas narko- ja relvakaubandus. Üha kiirenev elektrooniliste infosüsteemide kasutuselevõtt Eestis ning nende seotus globaalsete infosüsteemidega suurendab arvutikuritegevuse ohtu ja riigi infosüsteemide haavatavust. Uued julgeolekuriskid nõuavad riiklike institutsioonide koordineeritud tegevust ja laialdast rahvusvahelist koostööd.

Muutunud ohupilt ja mittesõjaliste ohtude osa suurenemine on muutnud kaitsestruktuuride ülesandeid. Politseiliste ja tsiviilkoostöö alaste ülesannete maht kasvab kõikidel Euroopa sõjalise kaitse struktuuridel. Samal ajal on märgata politseistruktuuride "militariseerumist", struktuurilist ja juhtimisalast lähenemist sõjaliste üksuste ülesehitus- ja juhtimispõhimõtetele. Riigi ja rahva turvalisust tagavate struktuuride üha tihenev koostöö muudavad oluliselt ka Eesti kaitsejõudude ülesannete sisu. Seoses vajadusega omada alalises valmiduses üksusi, mida saaks vajadusel rakendada ka väljaspool Eestit, suureneb palgaliste osa kaitseväes.

Ohupildi muutumine Euroopas ja otsese sõjalise ohu vähenemine on mitmes riigis kaasa toonud regulaarvägede koosseisu vähendamise. See omakorda on väikeriikides, sealhulgas NATO liikmesriikides, tinginud vabatahtlike riigikaitseorganisatsioonide tähtsuse suurenemise kaitsekontseptsioonides. Samas on mittesõjaliste ohtude suurenemine, sealhulgas kaasaegse ühiskonna infrastruktuuri suurenev haavatavus terroristide poolt, lisanud vabatahtlikele riigikaitseorganisatsioonidele uusi ülesandeid.

Rahaliste vahendite kokkuhoiu eesmärgil näevad põhisuunad ette reservväelaste õpetamist Kaitsealiidu abiga. Kaitseväge juhataja tagab Kaitsealiidu valmisoleku riigikaitsealaste ülesannete täitmiseks.

Riigikaitse korraldamiseks jagatakse riigi territoorium kaitseringkondadeks. Kaitseringkonna ülemale alluvad rahuajal sõjalise kaitse korraldamise küsimustes kõik selle kaitseringkonna territooriumil paiknevad kaitseväge ja Kaitsealiidu üksused. Kaitseringkonna juhtkonna üheks põhiülesandeks on ringkonna territooriumil paiknevate kaitseväge, Kaitsealiidu ja siseministeriumi valitsemisalas olevate sõjaväelisel korraldatud asutuste ja üksuste ning tsiviilstruktuuride tegevuse kavandamine sõjaajaks. Kaitsejõudude komplekteerimise isikkoosseisuga tagavad ajateenistus, lepinguline tegevteenistus kaitsejõududes, kohustuslik teenistus reservis ja vabatahtlik teenistus Kaitsealiidus.

Kaitsealiidu tegevuse eesmärk on tagada riigile minimaalsete eelarveliste kulutustega kodanike vabale tahtele rajanev optimaalse suuruse ja heatasemelise ettevalmistusega relvastatud üksused. Kaitsealiidu põhiülesanne on maakaitse ettevalmistamine ja selle rakendamine. Maakaitse valmistatakse ette Kaitsealiidu malevate baasil.

Kaitsealiidu ülesanded on:

- elanikkonna riigikaitsealane ettevalmistamine, riigikaitsetahte kujundamine, sealhulgas vägivaldatu vastupanu meetodite teavitamine ühiskonnas;
- abi osutamine riigi põhiseadusliku korra kaitsmisel ja sisekorra tagamisel vastavalt seadustele;
- kaitsealiitlaste sõjalise väljaõppe korraldamine ja osalemine reservväelaste täiendõppe läbiviimises;
- maakaitseväge reservüksuste loomine ja nende väljaõppe korraldamine;
- osalemine mobilisatsiooni ettevalmistamises;
- maakaitsevägele ettenähtud varude hoidmine, valvamine ja kaitsmine;
- osalemine noorsoo isamaalises kasvatuses, spordi ja keha-kultuuri arendamine ning naiskodanike kaasamine riigikaitse ülesannete täitmisele;
- osalemine loodus- ja muude õnnetuste ning suurte avariide tagajärgede kõrvaldamises;
- piirivalve julgestamine ja tugevdamine kriisiolukorras;
- teiste seadusega ettenähtud ülesannete täitmine.

Üleriigilisel ja maakonna kompleksõppusel osalemisega seotud Kaitseliidu kulud kaetakse kaitseministeeriumi eelarvest. Maavanem korraldab koostööd Kaitseliiduga maakonnas.

Riikliku kriisireguleerimisplaani kohaselt juhib iga ministeerium hädaolukorra lahendamisel hädaolukorra lahendamist oma valitsemisalas, korraldades selleks ka koostööd Kaitseliiduga.

Riigikantselei korraldab hädaolukorra tekkides valitsuse ning kaitseväge ja Kaitseliidu vahelist teabevahetust.

Maavanem korraldab hädaolukorra lahendamisel ka koostööd kaitseväge ja Kaitseliiduga maakonnas.

Kaitseliitu võib kasutada ainult seadusega ettenähtud juhtudel ja korras. Esimeses järjekorras kaasatakse hädaolukorra lahendamisele Kaitseliit vastavalt koostööplaanidele.

Hädaolukorra lahendamist juhtiva isiku taotlusel võib kaitseväge juhataja, Kaitseliidu ülem või Kaitseliidu lähima üksuse pealik anda Kaitseliidu liikmetele hädaolukorras käsu osaleda päästetegevuses. Käsu andja informeerib sellest viivitamatult kaitseministeeriumi. Päästetöodes osalemise ajal allub Kaitseliidu liige päästetööde juhile oma vahetu ülema kaudu.

Kaitseliitu võib kasutada üksnes:

- hädaolukorra piirkonna julgestamiseks ja kaitsmiseks;
- pääste- ja otsingutöödel;
- koos politsei ja siseministeeriumi relvastatud üksustega liikluse korraldamisel või avaliku korra ja elanikkonna turvalisuse tagamisel.

Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuundades (Riigi Teataja I, 1996, 33, 684) käsitletakse Kaitseliitu kui arenevat ja vastavalt tänapäeva vajadustele muutuvat riigikaitseorganisatsiooni. Kaitseliidu liikmeteks on vabatahtlikkuse alusel Eesti kodanikud, sõltumata nende suhtest kaitseväeteenistusega. Rahuajal komplekteeritakse Kaitseliidu juhtivad ametikohad kaitseväge ohvitseride ja allohvitseridega, kes on ühtlasi Kaitseliidu liikmed. Põhisuundades püstitatakse ülesanne korraldada Kaitseliidu struktuur selliselt, et see oleks sõjaajal võimeline ilma ümberkorraldusteta moodustama reservväelaste juurdearvamise teel maakaitseväge.

Kaitseliidul on noorsoo- ja naisorganisatsioonid, mis tegelevad oma liikmete ettevalmistamisega riigi kaitseks.

Totaalkaitseüsteemi rakendavates väikeriikides, näiteks Rootsis, on uute ohupiltide ja eelkõige regulaarväe isikkoosseisu vähendamise tõttu tehtud ettepanek suunata kodukaitse tegutsema just totaalkaitse eri valdkondades.

Norra kodukaitse tähtsamad ülesanded on riigi territoriaalkaitse, mobilisatsiooni kaitsmine ja toetamine.

Ka Taani kodukaitse arendamisel on peamine tähelepanu pööratud sõjaliste ülesannete lahendamisele.

Soomes püütakse seni killustatud vabatahtlikud riigikaitseorganisatsioonid koondada efektiivsemaks tervikuks, mille üheks ülesandeks oleks toota vabatahtlikku reservi totaalkaitse eri valdkondade tarbeks. 2002. aasta oktoobris moodustati selleks kõrgetasemeline ministeeriumidevaheline töörühm, kes peab oma järeldused ja ettepanekud esitama 2004. aasta aprilliks.

Šveitsis arutatakse ühe võimalusena panna riigi sõjalise kaitse ülesanded vabatahtlikkuse alusel loodavale totaalkaitseorganisatsioonile.

Totaalkaitse- ja territoriaalkaitsealased ülesanded jäävad järjest suuremas ulatuses vabatahtlikkuse alusel tegutsevatele Kaitseliidule. Väikeriigi piiratud ressursside juures tuleb riigi totaalkaitseüsteemis leida vabatahtlikele võimalikult laiaulatuslik rakendus. Seega peab Kaitseliit sõjaliste ülesannete kõrval olema suuteline abistama tsiviilvõime ka rahuajagsete hädaolukordade lahendamisel.

1.2. JULGEOLEKUPOLIITILINE OLUKORD

Eesti julgeolekupoliitika aluseks on jätkuvalt Eesti põhiseadusest tulenev ülesanne tagada kõigi sisemiste ja välispoliitiliste vahenditega demokraatliku Eesti riigi püsimine.

Julgeolekupoliitika eesmärkideks on:

- säilitada Eesti iseseisvus ja territoriaalne terviklikkus;
- kaitsta Eesti riigi püsimist ja arengu jätkumist demokraatliku riigina;
- edendada rahva heaolu ja hoida kultuuripärandit, tagada globaliseeruv maailmas rahvusvahelist koostööd, arendades eesti rahva, eesti keele ja kultuuri, eesti identiteedi säilimist läbi aegade.

Eesti riigikaitse ülesehitamine lähtub Eesti julgeolekupoliitika eesmärkidest. Eesti kaitsepoliitika juhindub julgeolekupoliitikast ning peab:

- tagama riigi suutlikkuse tõrjuda sõjaliste vahenditega julgeolekuriske tänapäeva julgeolekukeskkonnas;
- toetama Eesti euro-atlantilise integratsiooni alaseid eesmärke;
- tagama valmisoleku rahvusvaheliseks koostööks ühiste rahuoperatsioonide ja ühise kaitse raames;
- tagama osalemise riigi kriisihaldussüsteemis.

Eesti riigikaitse aluseks on kogu ühiskonda haarav totaalkaitse-süsteem. Kaitsepoliitikat teostatakse muu hulgas läbi:

- kogu ühiskonda haarava totaalkaitse-süsteemi, mis loob võimalused oletatava agressori usutavaks heidutamiseks ning seeläbi agressiooni ärahoidmiseks ja tõrjumiseks;
- üldise ajateenistuse;
- territoriaalkaitse põhimõtte;
- koostöövõimeliste kaitsejõudude ülesehitamise ning nende hoidmise nõutavas valmiduses;
- osalemise rahvusvahelises kahe- ja mitmepoolses kaitsealases koostöös.

1.3. EESTI KAITSEJÕUD

Kaitsejõud koosnevad kaitseväest, Kaitseliidust ja siseministeriumi valitsemisalas olevatest sõjaväelisel korraldatud üksustest. Kaitsejõud on riigi totaalkaitse-süsteemi tähtsaim osa võimalike sõjaliste ohtude tõrjumisel.

Totaalkaitse sõjaline osa on üles ehitatud territoriaalse kaitse ja mobiilse kaitse printsiipide kombineeritud kasutamisele, mis on Eesti võimaluste seisukohalt riigikaitse efektiivseim viis. Ühiskondlikud ressursid selleks tagatakse kaitseväeteenistussüsteemi ning ülesehitatava totaalkaitse süsteemi kui terviku kaudu. Totaalkaitse eeldab riigikaitse põhjalikku integratsiooni ühiskonda. Selles kontekstis on suur tähtsus vabatahtlikkuse põhimõtetel üles ehitatud riigikaitseorganisatsioonidel, nagu Kaitseliit, ja üksikisikute initsiatiivil.

Eesti elanike julgeolekut tagavate struktuuride üheks probleemiks on praegu nende ressursid. Nii korrakaitse, päästetööde, arstiabi osutamise kui ka kodanikukaitse valdkonnas suudavad nimetatud struktuurid edukalt tegutseda tavaolukorras ja sisemiste ressursside koondamisega lahendada lokaalseid ja lühiajalisi hädaolukordi. Juhuks, kui hädaolukorra ulatus ajaliselt ja ruumiliselt olemasolevate ressursside võimalikult ületab, puudub igasugune reservkomponent. Samas on selge, et väikeriigi ressursid ei saa kunagi olla piisavad

tuleneva ebaseadusliku tegevuse relvastatud tõkestamises;

- Eesti Vabariigi mõne paikkonna vägivaldse isoleerimisega seotud ebaseadusliku tegevuse relvastatud tõkestamises.

Eelnimetatud ebaseadusliku tegevuse relvastatud tõkestamisel on kaitsejõududel, s.t ka Kaitseliidul lubatud kasutada erivahendeid ja tulirelvi politseiseaduses kehtestatud tingimustel. Kaitsejõudude kasutamine kaitseväge juhataja juhtimisel erakorralise seisukorra ajal on lubatud ainult koostöös politsei ja siseministeriumi muude relvastatud üksustega erakorralise seisukorra juhi koordineerimisel.

Eriolukorra seaduse (Riigi Teataja I 1996, 8, 164; 1999, 57, 598; 2002, 57, 354; 61, 375; 63, 387) järgi annab vabariigi president vabariigi valitsuse ettepanekul oma otsusega vabariigi valitsusele loa kasutada eriolukorra ajal kaitsejõude, sh Kaitseliitu, eriolukorra väljakuulutamise põhjutanud sündmusest tuleneva ohu kõrvaldamiseks ja selle sündmuse tagajärgede likvideerimiseks. Kaitsejõudusid, s.t ka Kaitseliitu kasutatakse eriolukorra ajal ilma sõjalise tegevuseta seaduses sätestatud juhtudel ja korras.

Kaitsejõudude kasutamine eriolukorra väljakuulutamise põhjutanud sündmusest tuleneva ohu kõrvaldamisel seisneb:

- kaitsejõudude rakendamises päästetöödel;
- kaitsejõudude rakendamises koos politsei ning siseministeriumi muude relvastatud üksustega liikluse korraldamisel ja eriolukorra piirkonnas või kriisikoldes turvalisuse tagamisel.

Hädaolukorraks valmisoleku seaduse (Riigi Teataja I 2000, 95, 613; 61, 375; 63, 387) kohaselt näeb riiklik kriisireguleerimisplaan ette ka koostöö Kaitseliiduga. Koostöö kord Kaitseliiduga ja Kaitseliidu ülesanded nähakse ette kaitseministeriumi, riigikantselei, maakonna ning valla ja linna kriisireguleerimisplaanis.

Riikliku kriisireguleerimisplaan, ministeriumide, riigikantselei kriisireguleerimisplaan ja maakonna kriisireguleerimisplaan Kaitseliitu puudutava osa kooskõlastab kaitseminister. Minister kooskõlastab ka Kaitseliidu osalemise maakonna kriisireguleerimisalasel kompleksõppusel. Maavanem ja kaitseringkonna ülem koordineerivad koostööd Kaitseliiduga maakonnas. Kaitseliidu osalemine valla ja linna kriisireguleerimisõppusel kooskõlastatakse maavanema ja kaitseministeriumiga.

päästeteenistuse taotlusel võib Kaitseliit osaleda tuletõrje- ja päästetegevuses. Kaitseliidu üksused ja eriorganisatsioonid osutavad teistele juriidilistele isikutele võimalustekohast abi riigikaitsealaste teadmiste õpetamisel ja riigikaitsetahte kasvatamisel.

Kaitseliidu sõjalise väljaõppe põhieesmärk on saavutada oma liikmete lahinguvalmidus vastavalt Kaitseliidu tegevuskavale. Väljaõpet korraldatakse riigi toetusel. Kaitseministeerium teostab Kaitseliidu varustamist relvade, lahingutehnika, vormiriie-tuse, materiaal-tehniliste ja muude vahenditega ning vastavate mobilisatsioonivarude soetamist, säilitamist ja uuendamist. Riik toetab Kaitseliitu riigieelarvest.

Rahuaaja riigikaitse seaduse (Riigi Teataja I 2002, 57, 354) järgi on Kaitseliit kaitsejõudude osa. Vabariigi valitsus annab Kaitseliidule täitmiseks määrusi ja korraldusi, kaitseminister – määrusi ja käskkirju. Kaitseväge juhataja kinnitab Kaitseliidu tegevuskava, kehtestab Kaitseliidu väljaõppekavad, teostab teenistuslikku järelevalvet ja inspekteerib valmisolekut riigikaitseks Kaitseliidus. Kaitseministeerium kontrollib Kaitseliitu, korraldab Kaitseliidu rahastamist, varustamist relvade, lahingutehnika, vormiriie-tuse ja muude vahenditega, korraldab Kaitseliidus tervishoidu.

Erakorralise seisukorra seaduse (Riigi Teataja I 1996, 8, 165; 2002, 57, 354; 62, 376; 63, 387) kohaselt annab vabariigi president omal algatusel või vabariigi valitsuse ettepanekul oma otsusega vabariigi valitsusele loa kasutada erakorralise seisukorra ajal kaitsejõude, sh Kaitseliitu Eesti põhiseaduslikku korda ähvardava ohu kõrvaldamiseks. Kaitsejõudusid, s.t ka Kaitseliitu kasutatakse erakorralise seisukorra ajal ilma sõjalise tegevusega seaduses sätestatud juhtudel ja korras.

Kaitsejõudude kasutamine erakorralise seisukorra ajal Eesti põhiseaduslikku korda ähvardava ohu kõrvaldamisel seisneb:

- vabariigi presidendi, seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu, muude riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning riigile elutähtsate objektide vastu suunatud ründe relvastatud tõkestamises;
- terroristliku tegevuse relvastatud tõkestamises;
- vägivallega seotud kollektiivsest surveaktsioonist või vägivallaga seotud ulatuslikust, isikurühmadevahelisest konfliktist

hädaolukordade lahendamiseks vajalikus mahus. Seega peavad kaitsejõud lisaks otsestele sõjalistele ülesannetele olema suutelised osutama rahuajal tsiviilvõimudele vajalikku abi, eriti kaudsete julgeolekuriskide tõrjumisel. See tõstab riigi võimet kiiresti ja adekvaatselt reageerida suurõnnetustele (looduslikele ja tehnoloogilistele katastroofidele jms) ning võimalda nende tagajärgedega. Kaitsejõud on osa riiklikust kriisihaldamissüsteemist.

1.3.1. Kaitseliit – kaitsejõudude osa

Kaitseliidule on mitme õigusakti ja muude dokumentidega antud erinevaid ülesandeid.

Kõige üldisemaks võib nimetada ülesannet suurendada rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda ning kasvatada rahva kaitsetahet (Kaitseliidu seadus, Eesti riigi julgeolekupoliitika põhisuunad, Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused, Eesti sõjalise kaitse strateegia).

Suur rühm ülesandeid on seotud rahva turvalisuse suurendamise ja tsiviilvõimude abistamisega. Kaitseliit õpetab oma liikmeid välja tegutsema eri olukordades ning levitab vajalikke teadmisi ja oskusi ka väljaspool organisatsiooni. Kaitseliit aitab politseid, piirivalvet, tuletõrje- ja päästeteenistusi, maa- ja omavalitsusi ning teisi nii tava- kui ka hädaolukorras, eriolukorra ajal ja erakorralise seisukorra ajal (Kaitseliidu seadus, rahuaaja riigikaitse seadus, erakorralise seisukorra seadus, eriolukorra seadus, hädaolukorras valmisoleku seadus, riiklik kriisireguleerimisplaan).

Kuna seaduste järgi on Kaitseliit kaitsejõudude osa, on talle antud rida otseselt riigi sõjalise kaitsega seotud ülesandeid. Kaitseliit osaleb aktiivselt riigi totaalkaitstes. Kaitseliit peab osalema mobilisatsiooni ettevalmistamises ja läbiviimises, muu hulgas õpetades selleks välja ettenähtud koguses formeerimismeeskondi. Kaitseliit peab üksustena osalema riigi kaitstes ka otsese sõjalise tegevusega. Selleks peab organisatsioon ette valmistama määratud koguses territoriaalkaitseüksusi (Kaitseliidu seadus, rahuaaja riigikaitse seadus, Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuunad, Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused, Eesti sõjalise kaitse strateegia, kaitsejõudude arengueesmärgid kuni aastani 2015). Vt ka lisa 1.

Kaitseliidul on praeguseks olemas ülemaaline organisatsioon, toimiv sõjaväelisel korraldatud juhtimissüsteem, edasiarendatav

logistiline baas, vabatahtlike motiveerimise, organiseerimise ja väljaõpetamise kogemus, organisatsioonikultuur ja traditsioonid.

Kaitseliidus on 2002. aasta lõpu seisuga ühtekokku 17 000 inimest, neist üle 8000 tegevliiget. Liikmete arv on kasvanud keskmiselt 2% aastas. Kaitseliidu liikmeskond küll kasvab ja nooreneb, aga selle suurus ja koosseis ei vasta veel tegelikele vajadustele. Kaitseliitlaste vabatahtlik tegevus ei ole õigusaktidega piisavalt tagatud.

Kaitseliidu tegevus on siiani keskendunud oma liikmete sõjalisel väljaõppele. Kaitseliidus on kavandatud ja toimib kaheastmeline väljaõppesüsteem. Esimesel astmel (Kaitseliidu malevates) toimub üksikmehe väljaõpe ning allüksuste koostööharjutused. Teisel astmel (Kaitseliidu kool) toimub allüksuste juhtide ja instruktorite väljaõpe. On propageeritud riigikaitset elanike riigikaitsealase teadlikkuse kasvatamisega.

Alates 2002. aastast on kaitseväge Kaitseliidu sõjalisi ülesandeid oluliselt täpsustanud – on ette nähtud konkreetne arv konkreetsete ülesannetega üksusi kaitseväge operatiivstruktuuris, mis luuakse ja hoitakse alal Kaitseliidus. Kaitseliit täidab talle antud ülesandeid oma ressurside ja võimaluste piires. On positiivne, et Kaitseliidu struktuurid tähendavad Eestis organiseeritud jõu kohalolekut ka kohtades, kus ei ole nt kaitseväge väeosi. Kaitseliidus kehtib Kaitseliidu seaduse, põhikirja ja kodukorraga kehtestatud territoriaalsuse põhimõttele tuginev struktuur.

Kaitseliidul on sõlmitud koostöö raamlepingud politseiameti ja päästeametiga. Põhiline koostöö toimub siiski malevate tasandil. Kaitseliidu koolis on välja õpetatud kaitseliitlastest abipolitseinikke ja instruktoreid. On osaletud päästeõppuste ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Hästi laabub rahvusvaheline koostöö teiste riikide vabatahtlike riigikaitseorganisatsioonidega (Taani, Rootsi, Norra, Läti, Leedu) ja Soomega. Koostööd on tehtud ka USA Rahvuskaardi ja Suurbritannia Territoriaalarmee üksustega. Koostöö raskuseks on olnud väljaõppel. Taani Kodukaitse on toetanud Kaitseliidu kooli käivitamist, malevatele õppeklasside sisustamist ja pedagoogiliste kursuste süsteemi loomist. Paljud Kaitseliidu instruktorid, koolitajad ja eri astmete juhid on saanud Taani väljaõppe. Mitmel Kaitseliidu maleval on koostöö eri riikide üksustega ja Kaitseliidu koolil väljaõppekeskustega.

Lisa 1

KAITSELIIT OLULISEMATES RIIGIKAITSEALASTES AKTIDES

Kaitseliidu seaduse (Riigi Teataja I 1999, 18, 300) järgi on Kaitseliit kaitsejõudude osa, kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväelisel korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale seadusega ja selle alusel pandud ülesandeid. Seaduse kohaselt on Kaitseliidu ülesandeks suurendada vabale tahtele ja omaalgatusele toetudes rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda. Kaitseliidu täpsemad ülesanded kehtestatakse mobilisatsioonikavas, riigikaitse üldkavas, riigikaitsealastes tegevuskavades ja teistes riigikaitsealastes aktides. Mobilisatsioonikava ja riigikaitse üldkava alusel koostab Kaitseliidu peastaap Kaitseliidu tegevuskava, mille kinnitab kaitseväge juhataja (sõjaajal – kaitseväge ülemjuhataja). Kaitseliidu õigusi võib suurendada või piirata üksnes seadusega.

Kaitseliidu struktuuri, üksuste moodustamise, ümberformeerimise, laialisaatmise ja paiknemise kinnitab vabariigi valitsus kaitseministri ettepanekul, sõjaajal otsustab need küsimused kaitseväge ülemjuhataja. Kaitseliidu malevad, malevkonnad ja teised üksused moodustatakse territoriaalsuse põhimõttel. Kaitseliidu peastaap ja malevad on avalik-õiguslikud juriidilised isikud. Kaitseliidu eriorganisatsioonideks on Naiskodukaitse, Noored Kotkad ja Kodutütred.

Kaitseliit allub kaitseväge juhatajale (ülemjuhatajale). Kaitseliidu tegevust juhib Kaitseliidu ülem, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist vabariigi valitsuse ja kaitseväge juhataja ettepanekul vabariigi president. Kaitseliidu ülemaks, Kaitseliidu peastaabi ülemaks ja maleva pealikuks saab olla ainult lepingulises tegevteenistuses olev kaitseväelane. Maleva pealik allub vahetult Kaitseliidu ülemale.

Kellelgi pole õigust kohustada Kaitseliidu liiget täitma ülesannet, mis pole Kaitseliidule pandud Kaitseliidu seaduse või selle alusel antud õigusaktiga. Kaitseliidu tegevuse eesmärk ei või olla tulu saamine oma liikmetele.

Oma ülesannete täitmiseks teeb Kaitseliit koostööd maavalitsuste ja kohalike omavalitsustega. Vabariigi valitsuse kehtestatud korras osaleb Kaitseliit piirivalve abistamisel. Tuletõrje- ja

et Kaitseliit on võimeline täitma talle pandud sõjalisi ülesandeid. Kaitseliit ei saa ega tohigi areneda lahus teistest riigi totaalkaitstes osalevatest struktuuridest. Vabatahtlike tegevus peab olema senisest tihedamini seotud erinevate tsiviilvõimude tegevusega hädaolukordadeks valmistumisel ja nende lahendamisel. Kaitseliidu võimekus osaleda hädaolukordade lahendamisel peab olema rakendatav mitte ainult rahu-, vaid ka sõjaajal.

Organisatsiooni struktuur ja juhtimine tuleb korrastada selliselt, et oleks tagatud nii mittesõjaline kui ka sõjaline võimekus. Struktuuri korrastamine tagab piiratud ressursside võimalikult otstarbeka rakendamise nii väljaõppes kui ka logistilises tagamises.

Suurema osa arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks piisab Kaitseliidul endal teadmisi ja oskusi. Kaitseliidu tegevust mõjutavad siiski ka mitmed välised tegurid (nt toetuse suurus riigieelarvest), mis ei sõltu Kaitseliidust. Seepärast sõltub eesmärkide saavutamine paljuski nii asjakohaste struktuuride kui ka ühiskonna teiste esindajate (nt poliitikute) ühistest kooskõlastatud pingutustest.

Arengukava elluviimise üheks peamiseks eelduseks on, et riigi kaitsepoliitikas ei toimu lähiaastatel kardinaalseid muutusi. Eesti ühiskonnal tuleks senisest rohkem arvestada totaalkaitse põhimõtete ja vajadustega. Muudatused ümbritsevas keskkonnas toovad endaga loomulikult kaasa mõningaid muutusi ka käesolevas arengukavas, kuid ei tohiks muuta selle põhimõtteid ega peamisi arengusuundi.

Arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks tuleb need sõnastada konkreetsete ülesannetena, kehtestada nende täitmise tähtsused, määrata vastutajad ja teha kindlaks ressursivajadused. Selleks koostatakse arengukava rakendusplaan.

Kaitseliidu logistikat arendatakse kooskõlas kaitsejõudude logistikasüsteemiga, mille aluseks on kaitsejõudude logistikadoktriin. Täiendamist vajatakse transpordi-, side- ja pioneerivahendite osas. Tervikuna on varustus moraalselt ja füüsiliselt vananenud. Varustuse jaotus on siiani toimunud lähtuvalt Kaitseliidu malevate liikmeskonna suuruselt ja ladustamise tingimuste olemasolust, arvestamata olemasolevate üksuste struktuuri ja ülesandeid.

Kaitseliidule eraldatava riigi toetuse aluseks ei ole olnud organisatsioonile pandud konkreetset ülesandet ja nende täitmiseks minevad kulutused. See on kaasa toonud mõne tegevusala alafinantseerimise. Mõningal määral on tegevust aidanud hoogustada majandustegevusest saadud omavahendid. Omavahendite vähenemine osa Kaitseliidu eelarves on tingitud varade üleandmise ja tagastamise takerdumisest.

Eesti riigikaitse terviku ja Kaitseliidu tänase seisundi analüüs viivad järelduseni, et Kaitseliit võiks kujuneda vabatahtliku potentsiaali üleriigiliseks akumulatsiooniks ja selle rakendajaks riigikaitse tervikus. Riigis on vajadus tegutsemisvõimelise ja ressursse efektiivselt kasutava reservkomponendi järele. Selline komponent peab olema valmis eelkõige täitma toetavaid ja teenindavaid funktsioone, tagamaks professionaalsetele põhijõududele vajaliku tegevusvabaduse ja võimaluse ressursside kõige efektiivsemaks kasutamiseks. Praegusel arenguetapil võimaldab kodanikukaitsealaste ülesannete seadmine esiplaanile anda Kaitseliidul ühiskonna teenistusse organisatsioon, mis pakub inimestele kaitset reaalselt tunnetatava ohu eest ja motiveerib neid selles kaitstes ise osalema. Niisugune organisatsioon suurendab Eesti kaitsevõimet sõjast erinevates hädaolukordades ja loob Kaitseliidule vajalikud eeldused ettenähtud sõjalise võimekuse väljaarendamiseks.

2. TULEM

Oma ülesannete täitmiseks vajab Kaitseliit selget ja pikema aja jooksul järgitavat strateegilist eesmärki. Sellise eesmärgina on sõnastatud Kaitseliidu visioon:

Kaitseliit on alaline, kõrge valmisolekuga vabatahtlik organiseeritud jõud kõikjal Eestis eesmärgiga suurenda

da rahva turvalisust, liita rahvast ja kaitseväge riigi ühiseks kaitseks ning vajadusel kaitsta riiki sõjaliselt.

Kaitseliit on organisatsioon, mis on pidevalt olemas. See tähendab, et kui peaks tekkima vajadus sellise jõu järele (hädaolukord, sõda jne), ei ole vaja seda looma hakata.

Kaitseliidu kõrge valmisolek tuleneb sellest, et tegemist on väljakujunenud, kindla struktuuri ja juhtimisega organisatsiooniga, mille käsutuses on vajalik varustus ja mille liikmed oskavad seda kasutada ning on valmis tegema seda kiiresti.

Kaitseliidu eriline tugevus seisneb liikmetes, kes on organisatsiooni koondunud omal vabal tahtel, soovides anda oma panust, küsimata selle eest tasu. Kogemused on näidanud, et vabatahtlike kaitsetahe ja moraal on reeglina kõrge.

Kuna Kaitseliit on organiseeritud territoriaalsuse põhimõttel, hõlmab Kaitseliit kogu riiki – Eesti igas maakonnas on Kaitseliidu üksused. See tagab vajadusel Eesti territoriaalkaitse.

Kaitseliidu liikmed suudavad tänu väljaõppele hädaolukorras ennast ja teisi aidata. Oma teadmisi ja oskusi annavad nad edasi ka teistele. Kaitseliitlased on valmis rakendama oma oskusi ja teadmisi rahva turvalisuse eest vastutavate tsiviilvõimude (tuletõrje- ja päästeteenistus, politsei, omavalitsused jt) abistamisel, vajaduse korral ka üksustena. Sellega ja totaal-kaitstes osalemisega suurendab Kaitseliit kogu rahva turvalisust.

Kaitseliit suudab organiseeritult osaleda riigi sõjalises kaitstes. Tema liikmetel on vajalik väljaõpe, varustus ja relvastus ning nad on juba rahuajal paigutatud kindlatele ametikohtadele Kaitseliidus. See tagab, et vajaduse korral on nad valmis sõdima üksustena. Kuna Kaitseliidu üksused asuvad igas maakonnas, on organisatsioonil väga head eeldused osaleda mobilisatsiooni läbiviimises, sh üksuste formeerimisel.

Kaitseliit esindab kogu rahvast – poisse ja tüdrukuid, naisi ja mehi, tsiviilisi kuid ja kaitsevaelasi. Kaitseliit kaasab riigikaitsealasesse tegevusse ka Kaitseliitu mittekuuluvaid inimesi ja teisi vabatahtlikke organisatsioone. Pakkudes kõikidele huvilistele nii sõjalist kui ka mittedõjalist seltsitegevust, lähendab Kaitseliit rahvast ja kaitseväge ning kasvatab seeläbi rahva kaitsetahtet.

- 1) ülesande püstitamine (direktiiv),
- 2) tegevuste planeerimine ülesande täitmiseks,
- 3) vajaduste määratlemine (eelarvestamine),
- 4) ülesande ja vahendite vastavusseviimine,
- 5) kinnitatud tegevus ülesande täitmiseks.

Operatiivstruktuuri üksuste ettevalmistamist rahastatakse Kaitseliidule riigi eraldatud toetuse arvelt osaliselt.

Kaitseliidu majandustegevuse kasumi arvelt rahastatakse peamiselt organisatsiooni seltsitegevust.

Kaitseliidu logistika tagab igapäevase väljaõppe ja seda arendatakse kooskõlas kaitseväge logistikasüsteemiga. Lisaks tagab logistika hädaolukordade lahendamise Kaitseliidu abiga iseseisvalt, toetatavalt või toetavalt.

Territoriaalsete logistikakeskuste loomisega on tagatud varustuse ja infrastruktuuri optimaalne kasutamine eelkõige väljaõppe vajadusteks. Logistikakeskused on välja arendatud kooskõlas territoriaalsete väljaõppekeskuste arendamisega.

KOKKUVÕTE

Eesti riigikaitse tervikpildi ja Kaitseliidu tänase seisundi analüüsi ning arengukava põhjal võib teha järelduse, et Kaitseliidul on olemas vajalikud eeldused kujuneda vabatahtlike potentiaali koondajaks ja selle rakendajaks riigi kaitsele.

Kaitseliidu visiooni (tulemi) järgi tuleb Kaitseliidust kujundada üldrahvalik ja üldvajalik organisatsioon, mis tegeleb ühiskonna kõikide liikmete turvalisuse suurendamisega. Liikmeskonna suurendamise aluseks saab olla ainult organisatsiooni avatud, laiapõhjaline ja mitmekülgne tegevus. Kodanikukaitsealaste ülesannete esiplaanile seadmine praegu võimaldab pakkuda inimestele kaitset reaalselt tunnetatava ohu vastu, samuti võimalust ise selles kaitstes osaleda. Seega tuleb tunduvalt suuremat tähelepanu pöörata Kaitseliidu selle võimekuse süsteemsele väljaarendamisele. Rakendades oma teadmisi ja oskusi rahva turvatunde suurendamisel, abistades tsiviilvõime hädaolukorras ja osaledes totaal-kaitstesüsteemis suurendab Kaitseliit kogu rahva turvalisust. See peaks tagama huvi suurenemise Kaitseliidu vastu ja selle kaudu suureneks ka liikmeskond. Ainult piisava suurusega liikmeskond saab tagada,

3.8. SELTSITEGEVUS

Kaitseliidu seltsitegevus on ühistegevus, mis toetab riigikaitsevajadusi kaudselt:

- Kaitseliidu seltsitegevus teenib uute liikmete värbamise ja olemasolevate liikmete hoidmise eesmärki;
- pakub köitvaid ja arendavaid vaba aja sisustamise vorme;

– seltsitegevuse kaudu propageeritakse rahva hulgas riigikaitse ja Kaitseliidu eesmärke ja tegevust ning aktiivset ja sportlikku eluhoiakut;

– Kaitseliit talletab ja uurib oma ajalugu ning säilitab oma traditsioone.

Seltsitegevus, sh traditsioonide hoidmine, tugevdab liikmete sidet organisatsiooniga, annab organisatsioonile identiteedi ja väärtustab seda, annab organisatsiooni liikmetele võimaluse samastuda eeskujudega, mis motiveerivad liikmeid. Kaitseliidu ajalugu saab kasutada ka Kaitseliidu eksponeerimiseks välja poole organisatsiooni.

3.9. TAGAMINE

Tegevusvaldkond hõlmab organisatsiooni tegevuse tagamist raha ja materiaalsete vahenditega:

– riigieelarvest Kaitseliidule eraldatud toetust kasutatakse Kaitseliidu ja tema eriorganisatsioonide toimimise finantseerimiseks, et tagada alus Kaitseliidu võimekuste arendamiseks;

– eelarvestamine toimub ülesandepõhiselt;

– Kaitseliidu mitmekülgne majandustegevus toetab seltsitegevust, mis on vajalik võimekuste arendamiseks;

– Kaitseliidu kinnisvara omandatakse, hallatakse ja võõrandatakse arengukavade alusel, mis toetavad nii võimekuste arendamist kui ka seltsitegevust;

– Kaitseliidu logistika kindlustab Kaitseliidu väljaõppe;

– väljaõppe tagamiseks kasutatavaid materiaalseid vahendeid saab kasutada ka hädaolukordade lahendamiseks;

– loodud on territoriaalsed logistikakeskused.

Kaitseliidu võimekusi arendatakse riigieelarvest eraldatud toetuse ja oma majandustegevusest saadud tulude baasil.

Eelarvestamisprotsess näeb välja järgmiselt:

3. TEGEVUSALADE EESMÄRGID JA ARENGUSUUNAD

Alljärgnevalt on soovitud tulemit esitatud 2008. aasta seisundi kirjeldusena eri valdkondade kaupa.

3.1. VÕIMEKUS

Lähtudes püstitatud strateegilisest eesmärgist ja soovitud tulemit, peab Kaitseliit arendama oma võimekusi. Võimekus on Kaitseliidu seisund, mida võib iseloomustada järgmiste näitajatega: jõu suurus (arvuline), tema varustatus, juhitavus, väljaõpetatus ja motiveeritus. Võimekust on võimalik mõõta konkreetsete ülesannete täitmise suutlikkuse kaudu. Kaitseliidu võimekused arenevad üksnes organisatsiooni laiapõhjalisuse ja avatud tegevuse kaudu, toetudes organisatsiooni väljakujunenud kultuurile ja tavadele.

Kaitseliidul on võimekus tegutseda organiseeritud jõuna kogu riigi territooriumil, sealhulgas:

- võimekus osaleda tsiviilvõimude (päästeamet, politseiamet, piirivalveamet, maavalitsused, kohalikud omavalitsused jt) tegevuses hädaolukordade lahendamisel;
- sõjaline võimekus ülesannete täitmiseks kaitsevägekoosseisus.

Hädaolukorraks valmisoleku seaduse järgi on hädaolukord sündmus või sündmuste ahel, mis ohustab riigi julgeolekut, inimeste elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku kahju

Hädaolukordade lahendamisel võivad Kaitseliidu üksused vastavalt vajadustele ja võimalustele osaleda iseseisvalt, s.t Kaitseliit või tema üksus täidab tsiviilvõimudelt saadud ülesande oma ressurside ja oma organisatsioonisisese juhtimisega. Osaleda võib ka toetavalt, mis tähendab, et Kaitseliit saab ülesande ja selleks vajalikke täiendavaid ressursse tsiviilvõimult, kelle ülesannet ta täidab, või annab hädaolukorra puhul tsiviilvõimu kasutusse ja alluvusse oma ressursse.

Hädaolukorra lahendamise võimekuse tagamiseks saavad Kaitseliidu liikmed vastavat väljaõpet, mis lisandub sõjalisele väljaõppele. Vajaduse korral moodustatakse vastavad eriüksused (nt otsimis-, välimajutus- või välitoitlustusüksused). Kaitseliidu logistikasüsteem on välja arendatud selliselt, et on tagatud võimekus osaleda hädaolukordade lahendamisel.

Kaitseliidu sõjaline võimekus vastab kaitsejõudude arengueesmärkides kuni aastani 2015 püstitatud ülesannetele ja kaitseväge juhataja direktiividele. Sõjalise võimekus, kui enam pingutust ja ressursse nõudev on saavutatav ainult tänu Kaitseliidu avatud tegevusele ja laialdase toetajaskonna saavutamisele ühiskonnas.

3.2. ORGANISATSIOON

Kaitseliidu struktuur ja juhtimine vastavad võimekuste vajadustele:

- juhtide-juhitavate arvuline suhe on optimaalne;
- struktuuride nimetused vastavad nende suurusele;
- igal kaitseliitlasel on organisatsioonis kindel ametikoht;
- operatiivstruktuur on juhtide ja erialaspetsialistidega mehitatud;
- kollektiivsed juhtimisorganid töötavad vastavalt oma pädevusele.

Kaitseliidus kehtib Kaitseliidu seaduse, põhikirja ja kodukorraga kehtestatud territoriaalsuse põhimõttele tuginev struktuur. See jaguneb operatiiv- ja toetavaks struktuuriks. Operatiivstruktuuri üksused on Kaitseliidu üksused, mis täidavad ülesandeid mõlema võimekuse alal. Toetava struktuuri üksused on Kaitseliidu üksused, mis täidavad ülesandeid tsiviilvõimude abistamisel ja/või toetavad operatiivstruktuuri üksusi.

Kaitseliidu struktuur on korrastatud ja ühtne. Üksuste funktsioonid ja võimekused on täpselt kirjeldatud. On kindlaks määratud üksuse koosseisu ametikohad ja nende funktsioonid. Kaitseliidu iga tegevliige on määratud ühele kindlale ametikohale ja teab oma ülesandeid.

Struktuuride nimetustes on lähtutud sellest, et jao suuruseks on vähemalt seitse inimest, rühmal 20, kompaniil 80 ja malevkonnal 300 inimest.

Kollektiivsed juhtorganid (kogud ja juhatused) tegelevad Kaitseliidu ja tema üksuste juhtimisega, arendavad majandustegevust, korraldavad seltskondlikku elu jne (vastavalt Kaitseliidu kodukorrale). Ei tegele sõjalise juhtimise, väljaõppe, lahinguvalmiduse ja muude sõjaliste küsimustega.

3.3. PERSONALIARENDUS

Personaliarenduses lähtuda võimekuste vajadustest:

ja -süsteemid on võimalikult ühildatud ning planeerimisprotsessid ja väljaõppestandardid ühtlustatud.

Kaitseliit on ühistegevusse kaasanud Eesti vabatahtlike organisatsioonide, mille eesmärgid ja tegevus on suunatud riigi kaitsele või selle huvides suunatavad. Selleks pakutakse neile vastavat informatsiooni, väljaõpet ja võimalusi osaleda riigikaitselikes tegevustes, sh Kaitseliidu tegevuses.

Kaitseliit annab kursuste kaudu koolitust ka Kaitseliitu mittekuuluvatele isikutele, et nad suudaksid toime tulla hädaolukordades.

Kaitseliidu peamised koostööpartnerid on vabatahtlikud riigi kaitse ja turvalisusega seotud organisatsioonid, samuti teised koostööst huvitatud ettevõtted ja organisatsioonid.

Kaitseliit suudab pakkuda välispartneritele oma kogemusi nendega võrdse partnerina.

3.7. TEABEKÄITLUS

Kaitseliidu teabekäitluse all mõistame avaliku info kogumist, töötlemist ja edastamist nii organisatsiooni sees kui ka selle suunamist väljapoole:

- avalikkussuhete poliitika on aktiivne;
- on tagatud aus, kiire ja piisav teabekäitus;
- Kaitseliit on usaldusväärseimate institutsioonide seas;
- arendatakse psühholoogiliste ja infooperatsioonide teostamise võimekust;
- Kaitseliidu iga liige on pidevalt ja piisavalt informeeritud organisatsiooni eesmärkidest ja tegevusest;
- on loodud tehnilised võimalused infovahetuseks kogu organisatsiooni ulatuses.

Avalikkussuhete poliitika aktiivsus tähendab, et Kaitseliit on võtnud endale initsiatiivi Kaitseliitu puudutava info levitamisel massiteabevahendites.

Kaitseliidu kõikide tegevusalade arendamisel arvestatakse tegevuste peegeldamisega meedias eesmärgiga levitada Kaitseliidust ja tema liikmetest positiivset sõnumit.

Kaitseliidu liikmed saavad koolitust vastase propagandale vastuseismiseks (psühholoogilised operatsioonid) ning pealikud ja erialaspetsialistid saavad koolitust vastase segadusse viimiseks (infooperatsioonid).

Suurt rõhku paneb Naiskodukaitse oma liikmete koolitamisele, et neile oleksid selged Kaitsealiidu aated ja eesmärgid.

Ühiskonna haritum ja sotsiaalselt võimekam liige on aluseks, millele toetudes on võimalik tagada vajalik toetus riigikaitsestruktuuridele ja tunduvalt tõhusamalt tegutseda hädaolukordades. Naiste ulatuslikuma kaasamisega riigikaitsealasessse tegevusse tõstab Naiskodukaitse nende üldist ühiskondlikku aktiivsust ja suurendab vastutustunnet riigis toimuva suhtes.

Naiskodukaitse on keskendunud juhtide koolitamisele, et eri kollektiivsete juhtimisorganite töös osaleks võimalikult palju hästi ettevalmistatud naisi, kes tänu saadud koolitustele oleksid võimelised oma oskusi ja teadmisi julgelt rakendama ka igapäevaelus.

Naiskodukaitsejad suudavad kaitsealiitlastega võrdselt hästi täita Kaitsealiidu antud ülesandeid oma ametikohtadel ja olla Kaitsealiidule igati abiks ja toeks.

Lähtudes Kaitsealiidu arengukavast on välja töötatud erinevad iga isiku turvalisuse suurendamist tagavad projektid koostöös kohalike omavalitsuste ja Kaitsealiiduga. See annab võimaluse kaasata naisi väljastpoolt organisatsiooni, õpetada neile toimetulekut hädaolukordades ja organiseerida vägivallatut vastupanu.

3.6. KOOSTÖÖ

Kaitsealiit teeb koostööd Eesti tsiviilvõimude ja vabatahtlike organisatsioonide ning välisriikide vabatahtlike riigikaitseorganisatsioonidega:

- on tagatud võimekustele vajalik siseriiklik koostöövõimelisus;
- **Kaitsealiit teeb koostööd Eesti turvalisust tagavate tsiviilvõimudega;**
- **teadvustab rahvast ohtudest tema turvalisusele;**
- **annab rahvale teadmisi ja oskusi toimetulekuks hädaolukordades;**
- **Kaitsealiit kaasab riigi kaitseesse Eesti vabatahtlikke organisatsioone ja elanikkonda;**
- **on muutunud välisabi saajast võrdväärseks partneriks.**

Siseriiklik koostöövõimelisus eeldab, et Kaitsealiidu ja teiste Eesti turvalisuse eest vastutavate struktuuride juhtimisprotseduurid

– **liikmeskonna suurus, ealine ja sooline koosseis on kooskõlas võimekuste arendamisega;**

– **personalijuhtimissüsteem, sealhulgas karjääriplaneerimine, hõlmab kogu liikmeskonda, nii vabatahtlikke kui ka palgalisi;**

– **igal kaitsealiitlasele on organisatsioonis kindlaksmääratud funktsioonidega ametikoht;**

– **on kogu liikmeskonna digitaalne register;**

– **palgeline koosseis ei ole suurem kui 1–2% vabatahtlikust liikmeskonnast.**

Liikmeskonna suuruse, ealise ja soolise koosseisu määrab eeskätt operatiivstruktuuri üksuste mehitamise vajadus, s.t peab olema vajalikus koguses tegevliikmeid, keda saab piiranguteta rakendada operatiivstruktuuris.

Kaitsealiidu ülesannete täitmise tagamiseks kiirendatakse oluliselt vabatahtliku liikmeskonna kasvu.

Vabatahtlike motiveerimisel rakendatakse järgmisi põhimõtteid:

- Kaitsealiidul on selged ja lihtsalt sõnastatud eesmärgid;
- organisatsioonil on korrastatud ja selge struktuur;
- kaitsealiitlane saab organisatsioonis osalemisest otsest või kaudset, aga selgelt tunnetatavat kasu;– kaitsealiitlane tunnetab, et tema osalemisest saab kasu ühiskond.

Kaitsealiidu operatiivstruktuuri ja toetavstruktuuri igal üksusel on kindlad ülesanded. Nendest lähtudes on täpselt kindlaks määratud ka iga ametikoha ülesanded.

Personalijuhtimise süsteem tagab igale liikmele organisatsioonis ühe, kindlate funktsioonidega ametikoha. Karjääriplaneerimisel selgitatakse eelnevalt välja iga isiku eeldused ja võimed, et anda talle vastav väljaõpe ja ametikoht.

Väljaõpe lähtub Kaitsealiidu vajadustest ning juhtide ja erialaspetsialistide karjääriplaneerimisest. Personaliarenduses arvestatakse liikmete elukutset ja ametioskusi.

Liikmeskonna arvestust tagav digitaalne register tagab liikmeskonna kirjeldamise, selle analüüsimise ja personaliarenduse.

3.4. VÄLJAÕPE

Kaitsealiidu väljaõppesüsteem on korraldatud Kaitsealiidu võimekuste vajadustest lähtuvalt:

- **Kaitsealiidu liikmed saavad mitmekülgset väljaõpet, tagamaks nende toimetuleku nii hädaolukordades kui ka sõjaliste ülesannete täitmisel;**

- väljaõpe on keskendatud juhtide ja erialaspetsialistide koolitamisele;
- iga liige suudab täita oma ametikohajärgseid ülesandeid;
- on loodud territoriaalsed väljaõppekeskused;
- osa pakutavast väljaõppest annab formaalharidussüsteemis tunnustatavat haridust.

Kaitseliidu liikme väljaõpe vastab mõlema võimekuse vajadustele, on laiem ja mahukam kui ainult sõjaliste ülesannete täitmiseks vajalik.

Lisaks sõjalisele juhtimisele antakse juhtidele ka neid teadmisi ja õpetatakse oskusi, mis on vajalikud osalemiseks hädaolukordade lahendamisel koostöös tsiviilvõimudega.

Kaitseliidu väljaõppesüsteem on kolmetasandiline:

- esimesel tasandil, Kaitseliidu malevas, toimub reakoosseisu individuaalne väljaõpe ning jao, rühma ja kompanii tasemel kokuharjutamine;
- teisel tasandil, Kaitseliidu territoriaalses väljaõppekeskuses, õpetatakse välja allohvitserid ja erialaspetsialistid;
- kolmandal tasandil, Kaitseliidu koolis, saavad koolituse nooremohvitserid, erialainstruktorid, eriorganisatsioonide juhid ja kollektiivsete juhtimisorganite (juhatuste ja revisjonikomisjonide) liikmed.

Territoriaalsed väljaõppekeskused aitavad tagada väljaõppe ühtse kvaliteedi, samuti Kaitseliidu kui terviku ja tema malevate piiratud ressursside optimaalse kasutamise.

Osa Kaitseliidu väljaõppest annab formaalharidussüsteemis tunnustatava tulemuse – kutse- või kõrghariduse ainepunkte.

3.5. ERIORGANISATSIOONID

Kaitseliidu eriorganisatsioonid on Kaitseliidu laiapõhjalise ja avatud tegevuse kandjad, kaasates sellesse võimalikult palju ühiskonna erinevaid esindajaid.

3.5.1. Noored Kotkad ja Kodutütred

Noored Kotkad ja Kodutütred on suurimad üle-eestilised vabatahtlikest koosnevad ja koostööle avatud noorteorganisatsioonid, kus:

- kasvatatakse aatelisi ja riigikaitsetahtelisi kodanikke;
- liikmetel on meelepäraseid tegevusvõimalusi, mis

- tõstavad nende suutlikkust tulla toime hädaolukorras,
- valmistavad neid ette teenimiseks rahva kaitsel,
- suurendavad nende sotsiaalse toimetuleku võimet;
- liikmete seast selgitatakse välja liidriomadustega noori ning suunatakse neid ühiskonna teenimisele.

Kaitseliidu noorteorganisatsioonid on selgelt eristatavad teistest Eestis tegutsevatest noorteorganisatsioonidest.

Meelepäraste tegevusvõimaluste loomiseks on organisatsioonide töö korraldatud Kaitseliidu eesmärgi ja noorte huve arvestavalt.

Noorteorganisatsioonides antakse noortele ühiskonnaelus osalemise julgust ja mitmekülgseid teadmisi eneseteostuse käivitamiseks. Kodanikukasvatuse arvestatakse aja nõuetega ja riikliku noorsootööpoliitikaga.

Ühistegevuses õpetatakse noortele ühiskonnaelus toimetulekuks vajalikke oskusi – suhtlemisoskust, eneseregulatsiooni- ja käitumisvõtteid. Eelkõige pööratakse tähelepanu noorte valmisoleku suurendamisele eri ohuolukordadeks, antakse neile teadmisi riigikaitsest ning selle institutsioonidest, propageeritakse aktiivset eluhoiakut ja terveid eluviise.

Kaitseliidul ja kogu ühiskonnal (avalikul sektoril) on oluline leida häid juhte, kes oskaksid ja suudaksid võtta vastutuse ühiskonna ootuste täitmiseks, seepärast on alustatud juhtide leidmise ja koolitamisega juba noorteorganisatsioonides.

3.5.2. Naiskodukaitse

- aitab kaasa rahva kaitsetahte kasvatamisele;
- suurendab kodanikualgatusliku tegevuse kaudu naiste ühiskondlikku aktiivsust ja sotsiaalse toimetuleku võimet;
- osaleb vahetult Kaitseliidu võimekuste arendamises;
- pakub naistele võimalust anda oma panus iseenda ja kogu rahva turvalisuse tagamiseks.

Lähtudes sellest, et Eesti kaitsmine on kõigi riigis elavate inimeste ühine hool, on ühisürituste raames välja selgitatud inimeste ootused oma riigi turvalisuse ülesehitamisel, tõhusdamisel ja arendamisel.

Koostöös haridusasutuste, omavalitsuste ja kolmanda sektoriga läbiviidavate riigikaitsealaste aruteludega selgitatakse välja nii riigi ees seisvaid kaitsealaseid ülesandeid kui ka üksikisiku osa oma riigi kaitsmisel.

FORMEERIMINE — SEE ON IMELIHTNE

EHK KIRJELDUS SELLEST, KUIDAS KAITSOLIIDU KOOL KORRALDAS VIRU MALEVA KAITSOLIITLASTELE FORMEERIMISKESKUSE KURSUSE

Viiepäevase formeerimiskeskuse kursuse täpseks teemaks oli formeerimiskeskus ja selle olulisemad funktsioonid, s.t jututeemaks oli keskuse kui kõrgema astme koordineeriv tegevus formeerimispunktide töö juhtimisel.

Rain Sepping, nooremleitnant

Kõigepealt taustast. Termin formeerimine ei tohiks kaitseliitlasele ja seda enam ohvitserile, päris võõras olla. Tegemist on sõjaaja üksuste kokkupanekuga. Seega võib formeerimist käsitleda kui kitsamat alalõiku mobilisatsiooniprotsessist. Kuigi tegelikust asja sisust ei teadnud allkirjutanu suurt midagi. Ühelt poolt oli see loomulikult hea, sest valget lehte on alati parem täis kirjutada kui juba kritseldustega paberile midagi lisada. Teisalt jälle on mõneti rõhuv tõdemine, et nüüd olen siis oma 35 eluaastaga niikaugel, et ei kõlba enam muuks kui lahingutõuksusele labidate jagajaks.

Veteranina formeerimiskeskusesse

Samas saab alati vaadelda asja mitme kandi pealt ja formeerijate töölerakendamine on suurema sõjalise kaaluga tegevuse ajateljel alati esimeste protseduuride hulgas. Seega sellest küljest vaadatuna justkui eesliin. Motiveeritust lisab ka asjajõu, et töö ise on kõvasti kinni varasemas sõjalise juhtimise ja organiseerimise kogemuses ning ülesandele "noorusliku entusiasmiga" lähenedes head nahka ei saaks. Soomes teenib näiteks ohvitser 25 kohustuslikku aastat ja on pärast seda lisaks "poole kohaga" pensionil viibimisele veel 10 aastat valmisolekus formeerimiskeskuse spetsialistina. Enne kohustuslikke staažiaastaid ei oskaski ta seda tööd nõutaval tasemel teha.

Pealegi ei võta mult keegi ära õigust pärast formeeritavate üksuste teeleaatomist haarata relv ja "tuua otsustav pöör" käimasolevasse lahingutegevusse. Eesti on liiga väike, et jätta osa mehi tõelisest sõjapidamisest kõrvale.

Miks aga Viru maleva koolitusohvitseri ja muid ülemusi kiirel tööajal seda sorti väljaõppega segati, on seletatav

maikuisse kavandatud suurõppustega Kevadtorm 2003. Kordamine on tarkuse ema ja eriti valusalt õpetlik on korrata omandatud teooriat praktikas. Seetõttu tulebki Viru maleval panna õppuste ajaks tööle mõned formeerimispunktid ja ka keskus, mis kogu seda sebmist koordineerib. Tulemusena formeeritaks paar pataljoni, mille edasisi päevi sisustab lahingutegevuse harjutamine Aegviidu metsades kaitseväge keskpõlügenil. Sellise eesmärgipüstitusega motiveeriti Alusse kogunenud õppureid täiesti tõsiseltvõetaval viisil ja loodetud viiepäevasesest puhkusest stiilses mõisainterjööris ei tulnud midagi välja. Tuli hoopis kõvasti õppida.

Kogu meile jagatav formeerimistarkus oli koondunud kapten Rein Luhaoru (kursuse ülem) ja kapten Jaakko Paloposki (kursuse juhendaja) isikutesse. Et teema on osaliselt varjatud riigikaitselise saladuse looriga, võib romantiliselt arvata, et õppematerjali edastatakse samuti pärimuslikult suust suhu. Tegelikult aga on loota, et me ei pea kõike kuulnud järeltulevale põlvele sugugi edasi jutustama ja väljaõppematerjalid, juhendid, varustustabelite näidised jms näevad õige pea ka trükivalgust. Seniks aga tuli meelde tuletada 1990. aastate alguse üliõpilaspõlve, kus tihti oli ainsaks eksamiksi valmistumise allikaks loengukonspekt. Nii oli ka meil Alus nädala lõpuks suurest kirjutamisest ranne kange ja õpetajatel häääl ära.

Esimene päev

Esimese päeva sisustas sissejuhatus teemasse. Kapten Tõnu Kõivastik kaitsejõudude peastaabist tegi lühikese, aga sisuka loenguga koosolijatele selgeks, millised saavad olema Eesti kaitsejõud lähitulevikus ja milline koormus lasub sealjuures Kaitseliidul kui kõigi planeeritud üksuste formeerijal.

Esimese päeva kuulajaskonnast moodustasid suure osa riigikaitsesea-

kondade mobilisatsiooni läbiviimise eest vastutavad töötajad, kelle ülesandeks on piltlikult tagada X päeval reservväelaste "pidev ja ühtlane vool" formeerimispunktidesse. Härrased ohvitserid riigikaitseseosakonnast tõstatasid ka küsimuse: mil moel suudab Kaitseliit tagada formeerimise korral oma vabatahtlike kohalejõudmise.

Ühelt poolt oli see probleemi püstitus kaitseliitlastele mõneti üllatav – katsu sa vabatahtlikku kodus hoida, kui mingi *action* käib. Teisalt aga on riigikaitseseosakonna töötajate suhtumine väga pragmaatiline – nemad on pea-aegu iga päev olukorras, kus alles jõhkrate sanktsioonidega ähvardades õnnestub inimesi panna oma kodanikukohust täitma. Samas on formeerimispunktide kaader suurelt jaolt n.-õ reservi mittekuuluv ja mõneti praeguste riigikaitseseaduste mõjusfäärist väljaspool. Seetõttu tuleks tõenäoliselt paralleelselt uute üksuste moodustamisega Kaitseliidus hakata tõsiselt tegelema ka teenistuslepingute sõlmimisega vabatahtlike ja Kaitseliidu kui avalik-õigusliku institutsiooni vahel.

Teine päev

Teisel päeval keskendusime formeerimiskeskuse staabi struktuurile ning staabi liikmete ja tagamismeeskonna ülesannetele. Eelmisel päeval välja öeldud mõte, et planeerimine on sellest tööst 90%, kõik ülejäänud on ettevalmistus, hakkas saama selgemaid raame.

Formeerimiskeskuse ülesanne on omada täit kontrolli inimeste ja varustuse liikumise üle ehk "tea ja vajadusel mõjuta". Seega on eriti tähtis kogu protsessi dokumenteerimine ja vastavasisulist infot kandvate ettekannete liikumine. Kui ka see küsimus on edukalt lahendatud, siis kogu ülejäänud töö on 90% logistika, 8% tegutsemine ja 2% juhtimi-

ne ehk rutiin tassi kohvi, regulaarse söögi- ja uneajaga.

Kui aga formeerimiskeskuses toimub väljastpoolt vaadatuna mõnede suurte ülemuste meeli nii erutav sebumine ja ennastunustav askeldamine, on planeerimisel tehtud ilmselgelt suuri vigu.

Kolmas ja neljas päev

Kolmandal päeval sai selgemaks formeerimiskeskuse staabi planeerimine. Formeerimisplaanide koostamisel anti õppuritele konkreetseid staabi ja tagamismeeskonna koosseisu ametikohad ning edaspidi pöördus õpetaja küsimustega mitte enam klassi, vaid juba konkreetse valdkonna "spetsialisti" poole.

Neljanda päeva teemaks olid juhtimisprotseduurid, nende teostamine ja vajaminev dokumentatsioon. Staabitöö kui vastastikune suhtlemine juhi ja alluvate vahel allub ka muudel elualadel toimivale juhtimisteooriale. Tulemus peaks olema sama – juht saab situatsioonist laiemat ülevaate ja tekitab tööjaotuse, kus üks lüli teisega ei kattu ega teist sega.

Ometigi vaadeldakse erialakirjanduses just selge hierarhilise struktuuri ja demokraatia ning poliitilise korrektsuse painest veel vaba sõjaväelist juhtimist kui üht kergemat juhtimisliiki. Inimesele on aga omane tegutseda ratsionaalselt vaid siis, kui muud võimalust enam ei ole. Oma igapäevatöös tsiviilstruktuurides lõpetasin äsja palgaläbirääkimised mõnesaja töötaja ja nende esindajatega ning seetõttu jäin lausa imetlema sõjaväelise juhtimisprotseduuri otstarbe-

kust, mis on aga paraku tingitud vaid aja, ressursi ja vastutuse dikteeritud välistest survest. Kui neid tegureid ei oleks, peaksid ka formeerimiskeskused arvatavasti lõputuid koosolekuid, sest inimestel on paraku omadus lihtsad asjad keeruliseks ajada.

Viies päev

Viiendal päeval oli eksam ehk staabiõppus formeerimiskeskuse protseduuridest. Tegevuse aluseks oli formeerimiskäsk. Sellele järgnes staabi püstipanek (vajalikud tabelid olime koostanud juba eelmisel õhtul). Juhtimisotsuseid langesime kursusejuhendajate koostatud ettekannete põhjal, mis justkui tulid erinevatest formeerimispunktidest.

Ise üritasin täita tabeleid, mis pidasid arvestust autode liikumise üle, peegeldasid transpordivahendite seisu ja tähistust, isikkoosseisu liikumist ning formeerimiskeskuse staabist ja formeerimispunktidest saabuvaid tellimusi. Et tabeli täitmine oli seotud reaajas toimuvate protsessidega, leidsin paari tunni möödudes, et minu mõistus on lootusetult rikutud Exceli ja Wordi võimalustest ning selliste ülevaateliste tabelite pidamine on minu arvates isegi kergesti ülekirjutatava pinnaga tahvilil äärmiselt nõrga ettevõtmine. Lülitasin arvuti käima ja kohe teine tera – töö sujus.

Et harjumuse jõud on suur, tegin kursuse lõpul ettepaneku lisada formeerimispunkti sisseadesse tabelvarustuse tarbeks paar arvutit koos printeritega. Loodetavasti ei käi see meie e-riigile üle jõu.

Tagasiside

Kui formeerimine lõpeb moodustatud üksuste üleandmise ja nende sõjavalmiduse kontrolliga, siis meie vaatasime lõpetuseks veel kord tagasi ning tegime märkusi ja ettepanekuid läbitud kursuse kohta. Moodustunud formeerimiskeskuse meeskonna sõjavalmidus selgub loodetavasti maikuus.

Tagasisides pidas seltskond vajalikuks toonitada, et sellisel väljaõppel on sügavam mõte vaid mõne tõsiselt võetava praktilise harjutuse eel, vastasel korral ei kinnistu viie päeva jooksul ennaktempo käsitletud mahukas materjal. Kindlasti oleks vaja tegelda protseduuride kirjelduse väljatöötamisega, sest praktilist kasutamist leiab omandatu heal juhul vaid paar korda aastas. Mälu on lühike, paber pikk...

Soome riik on siiani põlanud kalliks täismahulise brigaadi formeerimise läbiviimist. Ka Eesti brigaadiõppuse formeerimisprotsess hõlmab tegelikult vaid üht pataljoni. Seetõttu tuleks luua terviklik ettekujutus vähemasti paberil.

Koolitajad avaldasid arvamust, et lõplikult ei saa välistada võimalust kohtalolevate kaitseliitlaste abil tegelik formeerimiskeskus tegevusse rakendada ja käigus hoida. Kuid selleks peaks iga mees kirja pandud materjali kodus veel kord mõttega läbi lugema ja nägema sealjuures selgelt oma ülesannet protsessi igas faasis. Nii lihtne see oligi. ■

Kaitseliidu Viru maleva liige nooremleitnant Rain Sepping on Rakvere haigla direktor.

KAITSELIIDU ERIORGANISATSIOONI NOORED KOTKAD PEAVANEM

LEITNANT AIVAR SARAPIK

Sündinud 7. detsembril 1965 Tallinnas

Haridus:

1981–1985 Tallinna Polütehnikum
1993–1997 Tallinna Pedagoogikaülikool
1997–2000 Püha Risti Teoloogia kool USA-s, teoloogiamagister

Sõjaline täiendharidus:

1998 kaplanite kursus (KOK 3) Tallinnas
1999 juhtimisohvitseride juhtimis-koolituskursus USA-s
1999 mereväekaplanite juhtimis-koolituskursus USA-s
2001 erialaohvitseride kursus Suurbritannias
2002 kaplanite põhikursus Kanadas

Töö:

2000. aastast Ortodoksi Kiriku vanemkaplan
2000–2003 Üksik-vahipataljoni kaplan, teabeohvitser
2003 Kaitseliidu vanemkaplan
alates 2003 Kaitseliidu eriorganisatsiooni Noored Kotkad peavanem

Auastmed:

1998 nooremleitnant
2002 leitnant

Perekonnaseis: abielus, kaks poega

TALLINNA MALEV AVAS UUE KORRAKAITSEKESKUSE

Kaitseliidu Tallinna maleva pealik kapten Mart Puusepp ja pealinna politseiprefektuuri aseprefekt Raivo Kütü avasid 29. aprillil aadressil Kotka 14 linna uue korrakaitsekeskuse ruumid.

FOTO: Harri Henn

Heikki Kirotar

Tallinna uue korrakaitsekeskuse (KKK) värskelt renoveeritud ruumid said end kasutusse Kaitseliidu Tallinna maleva Kalevi malevkond ja selle koosseisus olev korrakaitsekeskus. Staabis asuvad üksuse juhtide ja instruktorite kabinetid, õppeklass ja olmeruumid. Keldrisse on ehitatud õhkrelvade tiir. Kasulikku pinda on üle 200 ruutmeetri. Lähikuudel koondatakse Kalevi malevkonda Tallinna kaitseliitlastest abipolitseinike tuumik (korrakaitsekompanii), päästerühm ja valverühm.

Uue korrakaitsepunkti avamisel viibisid lisaks Kaitseliidu maleva pealiku ja aseprefektile kohaliku ka teised pealinna politsei ja päästeteenistuse juhid.

Korrakaitsekeskuse ruume olid tulnud avama kõigi peamiste Tallinnas tegutsevate jõustruktuuride esindajad.

Abipolitseinikud linna turvalisust tagamas

Korrakaitsekompanii kaitseliitlased on saanud abipolitseiniku täiendõppe ja osalevad politsei juhtimisel tasuta kodulinna avaliku korra kaitsel. Koostööleping Tallinna politsei ja Kaitseliidu maleva vahel allkirjastati 1999. aastal. Vabatahtlikud kaitseliitlastest abipolitseinikud osalesid 2002. aastal põhitöö kõrvalt avaliku korra kaitsel üle 13 000 tunni. Patrullide ja reidide käigus peeti kinni üle 160 õigusrikkuja. Tallinnas on 80 aktiivselt tegutsevat kaitseliitlasest abipolitseinikku.

Patrullis või reididel kannavad kaitseliitlastest abipolitseinikud tavaliselt siniseid mundreid kirjadega "ABIPOLITSEI". Abipolitseinike riieuse ja erivarustuse ostmiseks eraldas Tallinna linn 324 000 krooni. Sellega sai rõivad ja mõningase erivarustuse 26 kaitseliitlasest abipolitseinikule. Näiteks hangiti lisaks rõivastusele ka kuuliveste ja taskutega patrullivööd ning käsiraadiod.

Kalevi malevkonna päästerühma on varustanud Tallinna päästeametnikud ja nendelt saavad väljaõpet kaitseliitlased, kes osalevad vajadusel suurematel tule-

kustutus- ja päästetöödel. Näiteks on kaitseliitlased aastaid osalenud metsatulekahjude kustutamisel. Tallinna linn toetas kaitseliitlaste üksust tänavu 540 000 krooniga, mille eest osteti päästevarustust ja üks ATV (kerge neljarattaline sõiduk raske maastiku läbimiseks). Päästereservi kuulub ka parameedikute grupp, kes saab pärast parameedikute kursuse läbimist kasutusse meditsiiniauto.

Kalevi malevkonna valverühma kuuluvad kaitseliitlased valvavad erinevaid olulisi objekte, näiteks kaitseministeeriumi ja kaitseväge logistikakeskust.

Linn aitab ja on tänulik

Uute ruumide remondiks ja sisustuseks kulus ligi 400 000 krooni. Tallinna malev kulutas omavahenditest ligi 360 000 krooni. Tallinna linn toetas ehitustöid 42 000 krooniga. Riigieelarvest raha ei saadud. Kaitseliidu Tallinna maleva pealiku kapten Mart Puusepa sõnul on see vajalik investeering. "Koostööd politsei ja päästeteenistusega ning nende üksuste kaitseliitlaste täiendõpet on kergem juhtida ühest kohast. Näiteks on Tallinnas neli politseiosakonda, iga osakonna juurde saab luua piirkonnas

elavatest kaitseliitlastest korrakaitsekompanii rühma või jao, mida juhivad politseiametnik," ütles malevapealik.

Tallinna politseiprefektuuri aseprefekt Raivo Kütü on rahul abipolitseinike tegevuse ning nende üha kasvava arvu ja aktiivsusega. "Sellise keskuse avamine on oluline samm ühistegevuses – abipolitseinike koolitamine ühiste põhimõtete ja meetoditega, mida avatavad ruumid võimaldavad, tagab selle valdkonna organiseerituma tegevuse. Samuti on avatav keskus ideaalne ühistegevuse arendamise koht."

Täna on kõige arvukamalt kaitseliitlasi Tallinna Lõuna politseiosakonna abipolitseinike formeringus, mida juhivad inspektor Johannes Krenstrauch. Aktiivselt tegutsevad kaitseliitlased abipolitseinikena ka Kesklinna ja Põhja politseiosakonnas.

Tallinna korrakaitseõunik Urmas Ait ütles: "Selline koostöö tõestab, et nii linnavalitsus kui ka politsei on hakanud arvestama kaitseliitlasi korra tagamiseks kaasa aitamisega tõsiselt võetavate partneritena. Kaitseliitlastest abipolitseinikud on sellise suhtumise auga välja teeninud." ■

KAITSELIIDU SPORDIHARRASTUSEST SÕJAEELSES EESTI VABARIIGIS

Kaitseliidu sporditegevus sõjaeelses Eesti Vabariigis (1918–1940) oli mitmekülgne ja laiaulatuslik, haarates nii tippportlasi kui ka noori spordiharrastajaid.

Jarkko Kemppe

Kaitseliit kui üle-eestiline organisatsioon loodi admiral Johan Pitka eestvedamisel 11. novembril 1918, samal päeval, kui sõjas olnud Saksamaa andis alla Läänerindel ja sõda lõppes. Juba enne seda tegutses siin-seal Eestis vabatahtlikke kaitseorganisatsioone (näiteks Omakaitse Tallinnas), ent nende tegevus oli peamiselt kohaliku tähtsusega.

Vabadussõjas (1918–1920) oli Kaitseliidul suur tähtsus, eeskätt sõja algusjärgus, kui sõjaväge alles loodi. Vahetult pärast Vabadussõja lõppu 1920. aastal algas Kaitseliidu lagunemine. Sellel oli mitmeid põhjusi, millest peamine oli Vabadussõja ajal kehtestatud sundus Kaitseliitu kuuluda. Ühest küljest suurendas see samm organisatsiooni liikmeskonda, teisalt põhjustas aga suuri probleeme. Teiseks oluliseks Kaitseliidu lagunemise põhjuseks olid Eesti riigi majandusraskused. Sõjast räsitud noor riik nõudis ülesehitamist ja paratamatult jäi Kaitseliit raha jagamisel kõrvalisse rolli.

1920. aastate alguses tegutses Kaitseliit veel vaid kohalike küti- ja spordiseltsidena ning selle liikmeskond piirdus paari tuhande inimesega. Üleriiklik organisatsioon oli peaaegu lagunenud ja kogu Kaitseliit vajumas unustusse. Osa endisi Kaitseliidu spordiseltse loobus oma nimes Kaitseliidu lisatiitlist ja üritas jätkata tegevust tavaliste spordiseltsidena.

Uus tõus 1924. aastal

Poliitilisel tasandil diskuteeriti 1920. aastate alguses küll ägedalt Kaitseliidu rolli üle, ent midagi konkreetset ette ei võetud. Kohtadel, näiteks Tartumaal, hakkas Kaitseliidu tegevus siiski taastuma juba 1923. aasta. Riiklikul tasandil muutus olukord pärast enamlaste

1924. aasta 1. detsembri mässukatset Tallinnas. See umbes 400 mässulise enamlaste katse vallutada Tallinna strateegilised sõmpunktid suruti pärast edukat algust veriselt maha.

Mässukatse tõi Eesti ühiskonnas kaasa suuri ümberkorraldusi. Eeskätt puudutas see sisepoliitikat ja täpsemalt muudatusi siseturvalisuse tagamisel. Kommunistide mässukatseta ei oleks Eesti riik ilmselt asunud nii jõuliselt siseturvalisust tõhustama. Teatud mõttes päästsid just kommunistid Kaitseliidu, sest kuigi ametlikult taastati organisatsioon 1925. aasta algul, taaskäivituse selle tegevus juba 1924. aasta lõpul. Soov liituda Kaitseliiduga oli suur, mõne aastaga ühines organisatsiooniga kümneid tuhandeid mehi. Taastatud Kaitseliidu ülemaks oli iseseisvusaja lõpuni Johannes Roska (hiljem Orasmaa).

Teatud mõttes oli Kaitseliit pärast 1924. aastat riigis eelisolukorras. See puudutas kõiki organisatsiooni tegevusvaldkondi, kaasa arvatud sportimist. Nii sai Kaitseliit selles osas toetust nii sõja-

väe spordijuhtidelt kui ka tsiviilspordiorganisatsioonidelt. Eriti soojad suhted valitsesid näiteks Eesti Spordi Keskliidu ja Kaitseliidul vahel. Mõnelgi spordijuhil oli tugev Kaitseliidu taust. Näiteks Eesti Spordi Keskliidu esimees 1930. aastatel Karl Terras oli aastatel 1927–1940 ka Kaitseliidu Tallinna maleva Toompea malevkonna pealik. Muu hulgas oli Kaitseliit esindatud ka Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri sihtkapitalis.

Spordiliikumise algus Kaitseliidus ei olnud nähtav, suurejoonelisi tulevikuplaane tehti esialgu paberil. Näiteks 1925. aastal suudeti organiseerida vaid mõned spordivõistlused. Intensiivne sporditöö algas alles järgmisel aastal. Kaitseliidu juurde loodi ajutine kaheksaliikmeline töörühm, mille ülesandeks oli välja töötada Kaitseliidu sporditöö lähtealused. Töörühma kaasati tuntud spordiorganisatooreid, nagu Leopold Tõnson (Eesti Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri sihtkapitali esimees 1920. aastatel) ja Harald Tammer (Eesti Spordilehe peatoimetaja), kes olid ka Kaitseliidu

FOTO: erakogu

Kaitseliidu laskevõistlused 1930. aastate alguses.

FOTO: erakogu

Noored Kotkad marssimas 1930. aastal Tallinnas.

liikmed. Töörühma üheks peamiseks ülesandeks oli vaagida Kaitseliidu spordielu majanduslikku külge ja spordivastustuse hankimist puudutavaid küsimusi.

Lahendusena otsustati luua Kaitseliidu peastaabis uus jaoskond – õppe- ja spordijaoskond. Jaoskonna esimeseks ülesandeks oli luua üle-eestiline sporditöö võrgustik, mille aluseks olid Kaitseliidu malevate ülal peetavad spordiseltsid. Kaitseliidu peastaabi õppe- ja spordijaoskond ei olnud iseenesest suur. 1934. aasta andmetel töötas kogu Kaitseliidu peastaabis 32 inimest, kellest vaid kuus olid seotud sporditööga. Samas tegutses igas malevas oma spordi-peaklik ja -inspektor.

Mitmekülgne spordialavalik

Spordialad, mida Kaitseliidus harrastati, olid tüüpilised nn sõjaväesportialad. Eri riikide kaitsejõududes või neile lähedastes organisatsioonides peetakse sõjaväesportidiks eeskätt laskmist ja sellega seonduvad alad, nagu laskesuusatamine ja -jooks, aga ka orienteerumine, sõjaväe mitmevõistlus ning erinevad patrullivõistlused laskmise, takistusriba, granaadiviske ja püssivõimlemisega.

Kaitseliidu spordielu oli mitmekülgne ega piirdunud lühinägelikult vaid sõjaliste spordialadega, sest see oleks toonud kaasa harrastajate ja liikmeskonna kahanemise. Seetõttu korraldati võistlusi ka maadluses, jalgrattasõidus, jalga võrkpallis. Eeskätt Tallinna malevas oli palju poolehoidjaid uuel spordialal pesapallil (täpsemalt selle soome variandil). Uut ala nimetati põnevaks, elavaks ja eriti sobivaks spordialaks just kaitseliitlastele. Pesapall kui meeskonnamäng õpetas distsipliini ja koostööd ning kasvatas samas füüsilist vastupidavust. Probleemiks oli pesapallistaadionite vähesus.

Väljaspool Soomet oli Eesti ainuke riik, kus see soomlase Lauri Pihkala loodud võistkondlik spordiala saavutas mingigi populaarsuse. Pesapall saavutas oma tuntuse Eestis just Kaitseliidu kaudu, sest selle propageerimisega tegeldi seal kohati väga agaralt.

Esimesed ametlikud pesapallikursused organiseeriti 1926. aasta kevadel, kui Tallinna kaitseliitlastele kutsuti mängu õpetama Soome Suojeluskunta liikmed. Suviste kursuste raames peeti soomlastega kolm näidismatši (Tallinnas, Tartus ja Viljandis). 1932. aasta

mais ja juunis korraldati pesapallikursuseid mitmes malevas.

Kaitseliidu ja Soome Suojeluskunta vahel kujunes laiem koostöö. Spordis tehti aktiivset koostööd ka teistel aladel, nagu laskmine, kergejõustik ja suusatamine.

Kaitseliidu spordiüritusi ja -võistlusi peeti rohkesti aasta läbi. Kaitseliidu teeneks on, et sporditeadlikkus levis üle kogu maa laiadesse massidesse.

Kaitseliidu spordipropaganda seisukohalt oli tähtsaim vahend organisatsiooni peahäälekandja ajakiri *Kaitse Kodu!*, mida hakati välja andma 1925. aastal. Varem avaldati Kaitseliitu puudutavaid materjale sõjandusajakirjas *Sõdur*.

Kaitseliidu spordiliikumise probleemiks muutus aeg-ajalt liigne panustamine võistlusspordile. Ka oli osas malevas spordi propageerimine suhteliselt loid, osa kaitseliitlasi sporti ei harrastanud, kuigi hea füüsilise vormi saavutamine ja selle hoidmine oli Kaitseliidu tegevuse üks peaeesmärke.

Kaitseliidus harrastati ka ratsasporti, kuid mitte massiliselt. Et huvi selle spordiala vastu siiski oli, tõestab see, et 1930. aastatel üllitas Kaitseliit oma liikmete tarbeks ratsasporti õppematerjal.

Laskesport esikohal

Arusaadavalt kuulus eriline koht Kaitseliidu sporditegevuses laskmisele. Kaitseliit ehitas 1920–1930. aastatel sadu laskeradasid kogu Eestis. Laskeharjutused ja -võistlused töid kaasa ka erilisi probleeme. Igal kaitseliitlasel oli relvakandmisõigus, ent mitte kõik ei järginud vastavate eeskirjade neid sätteid, mis

puudutasid relva kandmist vabal ajal ja Kaitseliidu ülem kindralmajor Roska pidi aeg-ajalt oma käskkirjades hukka mõistma üleinnukate kaitseliitlaste toime pandud väärtegusid.

Õnnetusi juhtus ka laskeharjutustel. Ainuüksi 1930. aasta sügisel sai surma kolm kaitseliitlast ja üks instruktor. Kahel juhul oli õnnetuse põhjuseks püstoliga hoolimatu ümberkäimine laskerajal. Ühe inimese surma ja kahe inimese haavatasamisega lõppenud õnnetus juhtus käsigranaadiviske harjutamisel.

Sagedaste õnnetusjuhtumite üheks põhjuseks oli vananenud relvastus. Kaitseliidu relvastuses olid algselt 23 000 Jaapani ja 8000 Vene vintpüssi. Relvad olid osaliselt kasutuskölbmatud, vanemad neist valmistatud 19. sajandi lõpus. Vintpüssid sai Kaitseliit tasuta sõjaväelt. 1930. aastate alguses hakkas Kaitseliit ise käsirelvastust uuendama.

Parimatele ja innukaimatele laskuritele moodustati Kaitseliidus 1930. aastate lõpul oma spordiselts – Kaitseliidu laskeklubi. Klubi eesmärgiks oli korraldada treeninguid ja võistlusi neile kaitseliitlastele, kes soovisid saada paremat koolitust ja tõhusamat treeningut. Kaugem eesmärk oli parandada kaitseliitlastest tipplaskurite taset.

Põhimõtteliselt võis klubiga liituda iga kaitseliitlane. Laskeklubi liikmed jagunesid sõltuvalt laskmistasemest nelja klassi. Parimad laskjad said võimaluse osaleda rahvusvahelistel võistlustel. Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola vabatahtlike riigikaitseorganisatsioonide laskevõistlusi korraldati suhteliselt tihti.

Poisteorganisatsioon Noored Kotkad

Kaitseliidu egiidi alla tegutsesid lisaks meesteorganisatsioonile naisteorganisatsioon Naiskodukaitses, tütarlasteorganisatsioon Kodutütred ja poisteorganisatsioon Noored Kotkad. Sportliku poole pealt oli tähtsaim Noored Kotkad. Eesti oludes moodustasid Kaitseliit ja tema eriorganisatsioonid liikmete arvu poolest tõelise massiorganisatsiooni. Kaitseliitu koos tema eriorganisatsioonidega kuulus 100 000 liiget ehk kümme protsenti tollasest ühemiljonilisest riigi elanikkonnast.

Kaitseliidu juhtkond tundis 1920. aastate keskel sügavat muret noorsoo pärast, arvati, et ilma kindla juhtimiseta lähevad noored hukka. Ettevalmistusi Kaitseliidu oma noorteorganisatsiooni loomiseks tehti 1920. aastate lõpus. Poisid olid Kaitseliidus tegevad juba 1926. aastast saadik, koolituse saanud poiste arv ulatus siis juba sadadesse. Aastatel 1926–1927 võeti Kaitseliitu umbes 1400 noormeest, organisatsiooni liikmeskond kasvas nende arvelt edaspidi veelgi.

Kaitseliitu kaasatud noored tegelesid palju spordiga. 1926. aasta sügisel märkis kindralmajor Roska noorte jalgpallimeeskondade kiiret tekkimist kogu Eestis. Paljud noored harrastasid ka kergejõustikku.

Oma noorteorganisatsiooni loomist peeti siiski vajalikuks, kas või juba suu-

re hulga vabatahtliku koolituse läbinud kaitseliitlaste tõttu. Lisaks tekitas alaealiste koolitamine Kaitseliidu sees probleeme. Kaitseliidu malevate juhid ei osanud alati suhelda noorliikmetega, arvestades nende ealisi iseärasusi. Nii tuli näiteks 1926. aasta kevadel ilmsiks, et ühes malevas õppusel olnud poisid oli määratud valvetoimkonda 13 tunniks.

Poistele mõeldud sõjalist väljaõpet ja spordikasvatust peeti väga tähtsaks mitmel põhjusel. Kaitseliidu juhtkond leidis, et koolisüsteem ei õpetanud piisavalt sõjas vajaminevaid oskusi, seetõttu oli riigikaitseõpetus Kaitseliidu vastutusel. Samuti muretseti laste vaba aja veetmise pärast: paljud noored jäid suvevaheajal täiesti ripakile. Eesmärgiks oli kulutada vähemalt osa koolivaheajast range distsipliiniga riigikaitseõpetuse raames.

Poisteorganisatsiooni tegevus sai tasepisi hoogu 1930. aasta kevadel ja suvel. Sama aasta oktoobris organiseeriti üle Eesti kõigile organisatsiooni juhtidele ja instruktoritele kohustuslikud kursused, mille eesmärgiks oli valmistada inimesi ette tööks noortega.

Kursustel osalesid koolitajatena Kaitseliidu eri valdkondade asjatundjad. Programmis oli ka palju pedagoogika ja kehalise kasvatuse teooria tunde. Just kehalisel kasvatusel ja spordil oli keskne osa Noorte Kotkaste kasvatussüsteemis. Füüsilist ettevalmistust peeti eeldu-

seks, et noored võiksid vajaduse korral kaitsta kodu ja isamaad. Ilmselt paelusid Noorte Kotkaste kasvatamisel seatud eesmärgid noorsugu, sest 1939. aastal oli organisatsioonil juba 20 000 liiget.

Laskeharjutused ja -võistlused tulid Noorte Kotkaste tegevuskavasse 1930. aastate keskpaiku. Nii nagu Kaitseliidus, tõsteti ka noorteorganisatsioonis esile laskeoskust. Päris noori siiski relvade juurde ei lastud. Iga aasta tähtsaim ametlik laskeüritus oli Kaitseliidu üleriigiline noorte laskjate võistlus.

Sport Kaitseliidus, nagu kogu Eesti ühiskonnas arenes eriti tormiliselt 1930. aastatel. Harrastatavaid spordialasid tuli juurde ja ka Kaitseliidu naisorganisatsiooni aktiivsus kasvas. Eduka arengu katkestas eestlastest sõltumatu asjaolu. Nõukogude Liit okupeeris Eesti 1940. aastal ja see tähendas kohest lõpu Kaitseliidule. Kulus peaaegu 50 aastat, enne kui Kaitseliit oma eriorganisatsioonidega iseseisvas Eestis jälle tegevust sai alustada. ■

Filosoofiadoktor Jarkko Kemppi kaitstes 2000. aastal Soomes Joensuu ülikoolis doktoriväitekirja teemal "Kaitseliidu organiseerimine ja tegevus 1917–1924". Praegu valmistab ta ette uurimistööd sõjajaeelse Eesti Vabariigi spordiorganisatsioonidest.

KAITSELIIDU LASKESPORDIKLUBI UUENEB

Karin Muru

Kaitseliidu laskespordiklubi MälK (KL MälK) on ametlikult tegutsenud ühe aasta, koondades Harju, Tallinna ja Viru maleva kaitseliitlasi-laskespordilasi.

Klubi juures Kaitseliidu Tallinna maleva Männiku lasketiirus käivad harjutamas ka Harju ja Tallinna maleva noorkotkad ja samade ringkondade kodutütred.

KL MälK laskurid on edukalt esinenud Eesti esivõistlustel laskmises.

Suvistelt tulirelvade meistrivõistlustelt toodi ära individuaalselt kolm esimest, neli teist ja kolm kolmandat kohta. Võistkondlikult saavutasid mehed lamadesasendist laskmises ja olümpiakiirlaskmises esikohad, naisete püstolivõistkond aga teise koha.

2003. aasta veebruaris peetud õhkrelvade meistrivõistlustel esineti taas edukalt. Harjutuses 60 lasku õhupüssist tuli kuld-, lii-

kuva märgi laskmises hõbe- ja naiste püstoliharjutuses pronksmedal. Võistlustulemustega saab tutvuda Eesti Laskurliidu koduleheküljel Internetis (www.laskurliit.ee).

Tänu Kaitseliidu Tallinna malevale on Männiku lasketiir saanud uue ilme. Nüüd on jõudnud remondijärgsisetöödeni. Esimeses järjekorras valmis õhkrelvade tiir, kus on võimalik treenida aasta läbi.

Eesti meistri- võistlustel esikoha võitnud püssi- ja püstolivõistkond koos treener Ranno Krustaga Elva lasketiirus 2002. a juunis.

Seoses sellega paranes oluliselt noorte laskmisalane ettevalmistus. On ju vana tõde, et õppimist tuleb alustada õhkrelvadest. ■

Karin Muru on Kaitseliidu laskespordiklubi MälK juhatusel liige.

SALISBURY POLÜGOON INGLISMAAL ON NATURA ALA

Kaitsejõudude kavandatava keskpõlügeni planeering ja keskkonnamoju hindamine on völdanud varsti aasta. Juba toimivaid eeskujusid leiab nii Lätist kui ka Leedust. Alljärgnevalt tutvustatakse, kuidas on põlügenidega seotud keskkonnaküsimusi lahendatud Inglismaal Salisbury.

Andres Tõnisson

Ehkki planeering määrab ära ala ruumilise kasutuse põhimõtted ja keskkonnamoju hinnang lisab soovitusi, kuidas keskkonnaga enam arvestada, on selge, et nendest dokumentidest ükski ei piisa.

Põlügeni keskkonnaküsimuste paremaks lahendamiseks pikas perspektiivis on tarvis koostada sarnaselt kaitsealade kaitsekorralduskavadele ka nn keskkonnakorralduse kava. Vastav töö on Tapale kavandatava põlügeni alal juba alanud.

Suurbritannia sõjaväe treeningupiirkonnad

Suurbritannias on kokku 12 sõjaväe treeningupiirkonda (*Army Training Estate*), millest üheksa jälgib halduspiiri ja kolm (Salisbury, Otterburn, Pembrokeshire) on moodustatud ümber suurema põlügeni ning on pindalalt mõnevõrra väiksemad. Kohapealse klassifikatsiooni järgi on riigis kokku:

- 21 suuremat harjutusala (*major training area*), kus võib sooritada lahingulaskmisi;
- 42 väiksemat harjutusala (*minor training area*), kus laskeharjutused viiakse läbi ilma lahingulaskemoonata;
- 32 väiksemat harjutusväljakut (*small arms range*), Eesti mõistes lasketiiru;
- 51 püsiva asukohaga sõjaväeliste harjutuste läbiviimist toetava infrastruktuuri laagripaika (*training camp*), milles on kokku 24 495 voodikohta.

Sõjaväe maavaldused Suurbritannias ulatuvad 160 000 hektarini .

Salisbury põlügen

Salisbury põlügen (edaspidi SPTA) on Suurbritannia ainuke põlügen, kus relvastust katsetatakse lahingumanöövrite käigus ehk teisisõnu: tulistatakse ka

liikuvatelt masinatelt. Muudel õppealadel on selleks ruumi liiga vähe, olenevalt õppustest tuleb selleks sõita Kana-dasse või Poolasse.

SPTA-l võib korraldada manöövreid mitmesugustele üksustele alates rühmast ja lõpetades brigaadiga. Põlügeni kasutatakse ka suurtükkide, miinipildujate ja kerge relvastuse testimiseks ning vastavateks lahinguõppusteks, õhuväe madallennu harjutusteks, linnavõitluse õpetamiseks jne.

Põlügeni edelarajal Warminsteris olid juba roomlaste perioodil, seega umbes 2000 aastat tagasi kindlusrajatised ja garnison – paiga militaarne ajalugu on seega muljetavaldav. Esimesed riiklikud maaostud SPTA piirkonnas said teoks aastal 1897. Viie esimese aastaga omandas riik seal umbes 15 000 ha. Järkjärgult on maad juurde ostetud, see protsess jätkub ka tänapäeval ning SPTA suurus on praegu umbes 38 000 ha.

Peamine maastikuline erinevus, mis Salisbury põlügenil on võrreldes Tapale kavandatava põlügeniga, seisneb avatud maastiku domineerimises. Enamasti on nähtavus vaba kuni silmapiirini, metsad (valdavalt istutatud) katavad vaid 7% põlügenist. Metsa istutatakse juurde seetõttu, et treeningutel on vaja mitmekesisemaid tingimusi, oluline on harjutada varjumist, liikumist metsas jne. Vösa (mitte metsa) pealetung häirib õppusi, selle vastu rakendatakse mitmesuguseid võtteid.

Tsiviilelanikkond ja põlügen

Kogu põlügeni maa kuulub riigile, maa valitsejaks on põlügeni administratsioon. SPTA administratsioon on kohapealsed farmid (43) eritingimustel välja rentinud. Kokku on farmerite hooldata umbes 2/3 põlügeni pindalast. Farmerite funktsioon on maastiku avatuna hoidmine ja ala loodusliku üldil-

me tagamine.

Farmerite kasutuses olev (põlügeni tzoneeringus pruunid alad) maa paikneb enamasti külade ümber, moodustades ka puhvri aktiivse kasutusega harjutusalade ja asustuspiirkondade vahel. Sõjaväel ei ole õigust neid alasid kahjustada, vastasel juhul peavad nad kahju kompenseerima.

Et farmerite majandustegevust (kus täpselt karjatada) suunab põlügeni administratsioon, siis vahelduvad põllumajanduslikud alad mosaiiksel treeningualadega. Osa põlügeni maid ei kuulu küll farmide juurde, kuid maad haritakse seal erilepingute alusel (valged alad). Rent selliste alade kasutajatele on sümboolne, sõjaväekahjustusi farmeritele seal ei kompenseerita, farmerid on koos maa-ga võtnud seega teatud riski. Kogu rent, mis farmidest põlügeni eelarvesse laekub, on aastas umbes 24 miljonit krooni.

Enamasti on farmerite lepingud pikaajalised (kolm inimpõlve) ja kohapealne elanikkond püsiv. Põlügeni farmereid võib nimetada mahepõllunduse edendajateks: pestitsiidide ja väetisi ei kasutata, lisadotatsioonid tulevadki orgaanilise põllumajanduse toetamise riiklikest fondidest. Farmerite lisakohustus on ka põlügenile sattunud kõrvaliste isikute hoiatamine ja kohapeal naabrusvalve teostamine. Linnadest liisandub põlügeni küladesse ja farmidesse ka inimesi, kes soovivad siin pensionipõlve pidada. Põlügeniga ollakse paljuski harjunud.

Liikumine ja põlügen

Põlügeni läbib mitu avalikus kasutuses olevat maanteed (liiklus neil on väga tihe) ja hulgaliselt jalgradasid (*public pathway*).

Maanteed suletakse harva, mõned päevad aastas. Maanteedel on tähistatud tankide teeületuskohad (*tank*

crossing). Neid on polügoonil 44. Teede (kõvakattega teid on polügoonil kokku 280 km) ja ristmike korrashoiu kuld aastas on umbes 2,4 miljonit krooni. Teede hooldamine kuulub polügooni eelarvesse, vastav teenus ostetakse suuremas osas sisse. Osa vastavat tehnikat ka renditakse, tegutseb oma teehoolderühm. Ohtlike alade puhastamiseks (eriti sihtmärgialadel) kasutatakse soomustatud traktorit.

SPTA on tsoneeritud 20 erineva kasutusrežiimiga alaks keskmise suurusega 15 km². Tsoneeringukaardi lihtsaim jaotus nende kohta on: punane number – tulistamine lubatud, sinine number – tulistamine ei ole lubatud. Iga ala kohta on kasutajajuhendis (*User guide*) toodud ala lühikene iseloomustus, lubatud relvad ja tehnika, piirangud kasutajale (looduskaitse ja arheoloogia).

Alad ei ole maastikul tähistatud, nende piirid kulgevad kas mööda looduslike tähiseid või siis on kaardil sirgjoonelised. Polügooni ametlikku kaarti ehk tsoneeringut mõõtkavas 1:50 000 uuendatakse iga viie aasta järel. Lahinglaskmiste alad on kaardistatud mõõdus 1:25 000.

Alal paikneb umbes 120 sõjalist väljaõpet toetavat rajatist (*training feature*), milleks on nii üksikud endised taluhooned, lennukite maandumisrajad, soomukite treeningurada, langevarjurite maabumisalad, telkimiskohad, kuus laagripaika (2512 voodikohaga) jne. Polügoonil, täpsemalt selle servaaladel, paikneb neli garnisoni, mis on spetsialiseerunud kes suurtükiväe (Larkhill), kes jalaväe (Bulford) treeningukursuste läbiviimiseks. Garnisonides paikneb alaliselt umbes 14 000 sõdurit, kelle igapäevast väljaõpet korraldatakse garnisoni naabruses.

Polügooni keskele Chapehill Down'i on ehitatud spetsiaalne linnak (84 hoonet, meenutab väga mõnda kinnisvara arendusprojekti Tallinna lähistel) linnavõitluse harjutamiseks. Polügoon kontrollib radarite abil oma õhuruumi kuni 700 m kõrguseni (lennuharjutused ei toimu nädalavahetustel ja öised lennud lõpetatakse kell 1.30).

Kolm sihtmärgiala (*impact area*, pindala kokku 10 160 ha, suurim neist umbes 6000 ha on ühtlasi Suurbritannia suurim suurtükilaskmiste ala) on põllumajanduslikust kasutusest väljas. Ohutuse huvides on kõrvaliste inimeste juurdepääs nendele aladele piiratud.

Üldiselt ei ole polügoon ja sihtmärgialad kusagil ümbritsetud kõrge aia ega

tõkkega. Kogu ohutus on tagatud hoiatavate siltide, lippude (öösel lampide) ja looduslike piirete kasutamiseega. Suurtükkide laskepositsioone eraldi välja toodud ei ole, üle avalike teede ja asulate laskmine on tavaline. Kogu polügooni ajaloo vältel ei ole juhtunud õnnetusi tsiviilisikutega, küll on üksikud sõjaväelased (peamiselt sõidukitega seotud) õnnetustes hukkunud.

Kasutuskoormus

Suuremaid õppusi planeeritakse kaks aastat ette. Iga järgneva kuu õppuste plaan kinnitatakse kuu esimesel kolmapäeval. Keskmiselt harjutab polügoonil päevas umbes 3000 sõdurit umbes 30 eri üksuse koosseisus.

Polügooni aastast kasutuskoormust hinnatakse 750 000 sõduri treeningpäevale (*Man training day*).

Brigaadi tasemel õppusi korraldatakse kaks korda aastas. Põhiline kasutuskoormus koondub suveperioodile. Sihtmärgialad on kasutuses peaaegu iga päev, lahinglaskmisi viiakse läbi 260–340 päeva aastas.

Viimase 40 aasta jooksul hinnatakse väljatulistatud suurekalibriliste mürskude arvuks umbes 10 miljonit (päevas keskmiselt 700). Rahvusvahelisi õppusi korraldatakse pidevalt, kuid nende osa on üldises õppuste mahus siiski tagasihoidlik.

Uks mägra majja (põllule) avaneb vaid väljapoole. Kord kodust ekslema siirdunud mäger e pääse enam tagasi. Tegevuse mõte on kaitsta muinaspõlde, mida mäger oma ure kaevates muidu pisitasa segamini keeraks.

Personal ja eelarve

Polügoonil on rakendatud 210 inimest, neist 150 on otseselt polügooni ülema alluvuses.

60 inimest saab palka kaitseministeeriumi allstruktuuri *Defence Estate* (DE) kaudu. DE palgal on ka kolm SPTA-l esindatud osakonda: kinnisvara-, logistika- (tähistus, puhastus jne) ja keskkonnaosakond. Viimase all töötavad kaks kartograafi, arheoloog ja kaks ökoloogi. SPTA aasta eelarve on umbes 170 miljonit krooni (sh ka rent farmidelt).

Lisaraha saab polügoon kriidikarjääri kasutusrendist, raha on sisse toonud ka Euroopa Liidu keskkonnaprojekt LIFE (7,2 miljonit krooni aastas). Osa DE kaudu saadud rahast ei ole kajastatud polügooni eelarves, näiteks keskkonnaprojektide on finantseeritud DE kaudu aastas eraldi veel umbes 7 miljoni krooniga.

Keskkonnakaitse

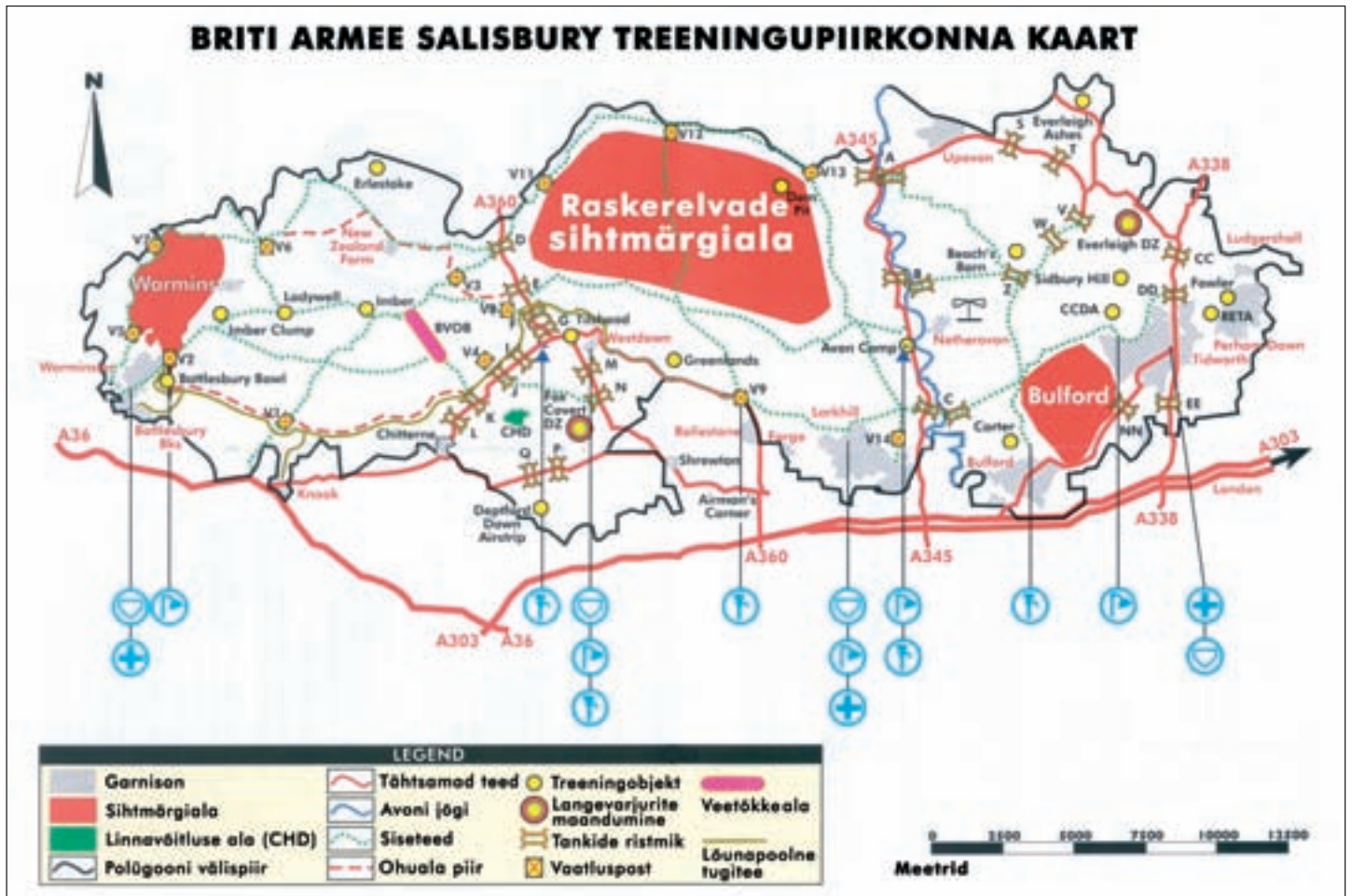
Brittidel on pikaajalised traditsioonid sõjaväe ja keskkonnaaspektide seostamisel. Kõrgemal poliitilisel tasandil (kaitseministeerium ja *Defence Estate*) hakati keskkonnakaitsele tõsisemat tähelepanu pöörama 1970. aastatel, mil ametisse määrati esimesed ametnikud, kelle tegevusvaldkonnaks said otseselt keskkonnaküsimused. Eriti tähtsaks peeti seejuures suhteid avalikkuse ja valitsusväliste organisatsioonidega (viimaste hulk Suurbritannias on tohutu).

Keskkonnastrateegia ja keskkonnakorralduse kava

Nüüdseks on kaitseministeeriumil välja töötatud kaitsejõudude keskkonnastrateegia, koos *English Nature*'ga on alla kirjutatud vastastikuse mõistmise memorandum.

SPTA-l kerkisid keskkonnaküsimused teravamalt päevakorda 1993. aastal, kui üldsust (tänu meediale) vapustas õppustega kaasnev maastiku kahjustamine (eelkõige porimülgad soomukite teedel). 1995. aastal valmis siin esimene tegevuskava keskkonnariskide maandamiseks.

Kehtiv ja pidevalt uuendatav keskkonnakorralduse kava (*Integrated Land Management Plan*) valmis 2000. aastal koostöös tunnustatud erialaorganisatsioonidega *English Nature* ja *English Heritage*. Rutiinset keskkonnaalast käitumist polügoonil tutvustab kasutajatele eriväljaanne (*User guide*), igale sõdurile on mõeldud ka lihtne kasutajamemo. Igapäevast keskkonnatööd (kaeveload, liikluse suunamine, teadusuuringute korral-

damine, kaebused jne) teevad polügoonil viis DE keskkonnaosakonna töötajad.

Suurbritannias eksisteerib küllalt keeruline hierarhia, mis paigutab loodusväärtused süsteemi, mida teistel maadel võib olla raske mõista. Üle kogu riigi täiendatakse pidevalt väärtuslike maastike (*Site of Special Scientific Interest* – SSSI) võrgustikku. SPTA-I kuulub 62% (!) maadest SSSId alla, mis näitajana on muidugi ülikõrge, ent mille kiire kasv 1980. aastate algusega võrreldes (siis oli neid 2,5%) viitab asjaolule, et kriteeriumid SSSId määratlemisel ei ole lõplikult välja kujunenud.

Klassikaline looduskaitse on Inglismaal üsna liberaalne, otseseid keeldusid (nagu meil reservaadid) kohtab harva. Leebe režiimiga rahvusparkides (*national park*) leidub küllalt palju näiteid, kus sõjalisi õppusi korraldatakse pargi territooriumil. Suurtükiväepolügoonidena on kasutusel näiteks osa Northumberlandi ja Pembrokeshire ranniku rahvuspargist.

Osa Dartmoori rahvuspargist (umbes 13 000 ha) kuulub kaitseministeeriumile, õppusi on seal peetud juba üle 130 aasta. Inglise põhjalikkust kinnitab siinkohal ühe Dartmoori rahvuspargi

harjutusala rendileping, mille kohaselt on Okehampton Camp kaitseministeeriumi valduses 999 aastat – vastav rendileping lõpeb aastal 2891. Huvitav, kas seda lepingut pikendatakse ka edaspidi?

Floora ja fauna kaitse

Salisbury polügooni loodus- ja ajaloo väärtused on hästi uuritud ja dokumenteeritud, kohapealsete ekspertide kinnitusele märksa paremini, kui seda naaberladel.

Looduse poolelt on Salisbury suurim väärtus ulatuslik karbonaatse mullaga liigirikas rohumaakooslus (*chalk grassland*), mis on esinduslikem Loode-Euroopas. Avatud niitu on aidanud säilitada just militaartegevus ja seda toetav karjatamine, kokku leidub seda umbes 13 000 ha suurusel üsna kompaktsel alal. Suurbritannia vastavast maastikutüübist moodustab Salisbury niit 40%.

Siin on probleemiks võseriku (eriti harilik astelherne *Ulex europaeus*) pealetung, sest karjatamise intensiivsus ei ole selline nagu varem ja ilma polügoonita oleks niit veelgi kiiremini võsastunud. Üks indikaatorliikidest, mida rohumaadel kaitstakse, on Eestiski tuttav harilik kadakas. Rohumaade taandumi-

ne jätkub, selle kiiruseks hinnatakse umbes 15 ha aastas.

Avamaastikuga seostuvad ka mitmed Inglismaal haruldased liblikaliigid, näiteks väike mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*), kes toitub sihtmärgialade põlendikel, kus kasvab harilik peetrikeht (*Succisa pratensis*). Suurbritannia liblikatest on polügoonil esindatud 20%.

Lindudest jälgitakse erilise hoolega kõrbetele ja steppidele iseloomuliku kurvitsalise jamejala (*Burhinus oedicnemus*) käekäiku. Viimane kasutab õppuste käigus moodustunud paljakuud, tema toitmiseks on polügoonile rajatud ka kunstlikke söödapõlde.

Lubjalembese koosluse poolest on väärtuslikuks hinnatud ka polügooni läbiv Avoni jõgi, kus esineb haruldasi veetaimi.

Koorikloomadest peetakse haruldaseks *Chirocephalus diaphanous*, kes tunneb ennast hästi madalaveelistes lompides, mis moodustuvad soomukite tee-trassidele.

Polügooni tavalisemad loomad on kits, jänes, mäger, saarmas, lindudest esineb siin mitmeid Inglismaal haruldasi kakulisi, nagu loorkakk (*Tyto alba*) ja sooräts (*Asio flammeus*), ning kullilisi,

näiteks välja-loorkull (*Circus cyaneus*) ja lõopistrik (*Falco subbuteo*). Välja-loorkull armastab eriti Larkhilli sihtmärgiala ülekasvanud rohumaad.

Kogu eluslooduse osas on polügoonil tehtud põhjalikud inventuurid, kaitsekorralduskava näeb ette meetmed haruldaste liikide kaitseks. Et suur osa polügooni maadest on majandatavad, moodustab maakasutusega seotud alalõik (kus ja millal harida, karjatada, istutada, puhastada jne) keskkonnakorralduse kava kõige mahukama osa.

Ajaloo- ja kultuuriväärtused

Salisbury tasandikud (meie mõistes küll korralikud mäed suhtelise kõrgusega kuni 80 m) on olnud põline asustusala, kus arheoloogiliste objektide kontsentratsioon on isegi Inglismaa mõistes suur. Polügoonil on teada 2300 ajaloomälestist, millest 550 on riikliku kaitse all. Põhiliselt on tegemist muinaspõldude, matmispaikade ja linnamägedega.

Vanimad mälestised pärinevad perioodist 4000 aastat eKr. Mälestised koonduvad 12 väärtuslikuks piirkonnaks, mis katavad umbes kolmandiku polügoonist. Polügooni piiri vahetus naabruses asub kuulus Stonehenge.

Ajalooväärtuste kaitsestaatus ja tegeliku kaitse vahetuse polügoonil on hea: ilma polügooni rahastamiseta ei oleks võimalik mälestisi praegusel tasemel hooldada. Kõik olulisemad mälestised, mis võivad saada õppustel kahjustada, on piiratud umbes 1 m kõrguste valgete postidega.

Arheoloogiliselt õrnadel aladel (on koostatud eraldi andmebaas maastiku kaevamistundlikkuse kohta, ka võimalikud lõhkekehad on siin arvesse võe-

tud) ei tohi ilma loata rajada kaeveid. Igasuguse kaevamishuvi korral tuleb täita vastav blankett ja soovi arutatakse. Suurematele õppustele koostatakse oma kaevamisluba, kus meetri täpsusega näidatakse ära lubatud kaevamiskohad.

Arheoloogiamälestisi on ka sihtmärgialadel, kus neid ei kahjustata. Kogu Bulfordi sihtmärgiala, mis võib laskimise ajal olla täielikult suletud, paikneb ajalooliselt väärtuslikul maastikul.

Polügoon on teinud muinaspõldudel omalaadset mägratõrjet, mis seisneb ajaloolise põllu (umbes 5 ha) piiramises spetsiaalse võrkaiaga, takistamaks mägral seal oma urgusid laiendamast. Mägrer on muide Suurbritannias kaitse all, hävitada teda ei tohi (tegemist on mh ka mõjuka *Royal Society for Nature Conservation*'i vapiloomaga).

Piirangud raskemasinatele

Põhiline riskitegur, mis ohustab maastikku ja häirib ka avalikkust, on sõit raskete masinatega, eriti veerikkal perioodil. SPTA-l kehtib kord, et keskkonnaosakond ja polügooni juhtkond analüüsivad kord nädalas ilmastikuolusid ja maapinna kahjustusi ning võtavad vastu otsuse vastavate piirangute kohta (*wet weather restrictions*). Otsuse tegemisel aitab neid ka teoreetiline mudel maapinna veega küllastatuse kohta (*ground saturation rate*), mille polügooni eri osade kohta koostab Briti riiklik ilmasteenus.

Piiranguid võidakse teha ka lühema etteteatamisega. Kõik piirangud antakse polügoonil harjutavatele väeosadele teada intraneti kaudu. Liigniiskuse tõttu on SPTA-l ära öeldud ka ammu kokkulepitud rahvusvahelistele õppustele.

Avamaastiku hoidmisele on suunatud ka DE korraldatav seire: aerofotode

kaudu analüüsitakse paljakute ja erodeeritud alade (*bare ground*) paiknemist ja nende pindala muutumist. Kui taimkatteta alad (eelkõige soomukite liikumiskohad) ületavad pindalalt 4% referentsalast, võetakse kasutusele meetmed (kuni õppuste ärajätmiseni).

Muda ja mustuse eemaldamine avalikelt teedelt on õppusel osalenud üksuse enda kohustus. DE puhastusteenistus hoolitseb eelkõige tankide teeületuskohade eest. Polügoonisest teede sõidatavuse hoidmiseks (suvel ka tolmu vältimiseks) kehtivad üldised kiiruspiirangud: roomikmasinatel päeval 32 km/h, öösel 24 km/h; ratastega masinatel päeval 48 km/h, öösel 40 km/h (arvutatud miilidest). Vajadusel saab keskkonnaosakond kehtivaid piirkiirusi vähendada.

Müraga seotud küsimused ei ole, vaatamata suurtükiväe ja lennukite kasutamisele, SPTA-l eriliseks probleemiks. Kohalikud elanikud ja naabruskond on olnud ette teadlikud riskidest, mida polügoon kaasa toob.

Erilisi leevendavaid meetmeid müra vastu polügoon ei kasuta. Loomulikult käib arendustöö relvade tehnoloogilisel täiustamisel. Pühade ajal ei tulistata, müra piiratakse ka riskialadel, kus toimub karjatamine.

Otterburni polügoonil on välja töötatud müra modelleerimise ja müraseire programmid, neid kasutatakse ka Salisbury's. Keskkonnakorralduse kava kohaselt on müra kriitiliseks piiriks polügooni piiridel 130 dB. Kui see ületatakse, vahetatakse laskepositsioone või vähendatakse lõhkeainekoguseid.

Tuleoht ja saaste

Tuleoht on polügoonil suhteliselt väike, sihtmärgialadel on siiski igale õppusele määratud nn tulejälgi (*fire watch*). Lõhkemata mürskude tõttu ei kustutata tuld otse sihtmärgialal. Kui tuli levib aga väljapoole, kustutatakse see kas oma jõududega või tellitaks abi maakonnakeskusest.

Võimalike kütuselekete ja pinnaseostuse vältimiseks on SPTA-l (ka kõikidel teistel harjutusaladel) leping, mille kohaselt teenuse osutaja teostab ala täieliku puhastuse 24 tunni jooksul. Vastavad seadmed ja kvalifitseeritud personal on olemas ka polügoonil endal.

Sõjalise ja olmeprahi tarvis on polügoonil statsionaarsed prügipaigad, õppustel osalevad väeosad kasutavad ka kaasatoodud prügikotte. Kehtib rutiin, et ükski väeosa ei saa polügoonilt lahkuda ilma tõendita (*Clearance Certificate*),

Tankiteede ristumine avalike teedega on tähistatud postiridadega. Väljaspool tähistatud ristmikku ei tohi tankid avalikke teid ületada. Ületuskohade alus on betoneeritud ning sinna koguneva pori eemaldab polügooni oma koristusteenistus.

mis kinnitab, et prügi, kaevete ja muude kahjustustega on kõik korras.

Hoopis rohkem on probleem prügi-ga, mille jätvavad polügoonile tsiviilisikud.

Suhted tsiviilvõimude ja kohalike elanikega

Polügooni ümbritseb 40 külaga (elanikke tavaliselt alla 100) võrreldavat omavalitsusüksust (*parish*), mille kõigi jaoks on eraldi(!) nimetatud vastutav ohvitser või ametnik. Viimane osaleb külakoosolekutel ja hoiab elanikke kursis polügoonil kavandatuga.

SPTA üllitab iga kuu teabelehe (*newsletter*), mida levitatakse kõikides ümbruskonna külates, raamatukogudes jne. Selles teabelehes avaldatakse täpne ülevaade järgneva kuu harjutustest ja piirangutest polügoonil. Külade esindajatele korraldab SPTA kord aastas seltskondliku koosoleku, kus samuti tutvustatakse polügooni järgmise aasta perspektiive. Alaliselt on töös valvetelefon inimeste kaebuste ja ettepanekute tarvis.

Ehkki SPTA-l ei ole kohustust tsiviilvõime aidata, tehakse seda vaikumisi siiski. Põhilised valdkonnad, kus polügoon on tsiviilvõime toetanud, on seotud loodusõnnetuste tagajärgede likvideerimisega (telgid, söök, pingid, masinad, tööjõud jne). Mitmesuguste avalike ürituste tarvis (sportlennundus, jooksvõistlused, ratsutamine, pistrikujah) annab SPTA aastas välja üle 200 loa.

Lisaks SPTA teabelehele annab kaitseministeerium kord aastas välja kõiki harjutusalasid käsitleva koondülevaate "In The Field", kus avalikkusele tutvustatakse polügoonide tegevust. Avalikkusele suunatud väljaanded on ka polügoonide loodust tutvustavad arvukad raamatud, ajakirjad ja voldikud, näiteks aastaraport "Striking a Balance" ("Tasakaalu püüdes"), teejuht "Walks on MoD Lands" ("Matkad sõjaväe harjutusaladel"), ilmunud on neli varianti), kaitseministeeriumi loodusajakiri Sanctuary (Pelgupaik) ning kümned elusloodust, arheoloogiat ja ajalugu tutvustavad voldikud.

Kolmanda sektori keskkonnarühmitused

Salisbury polügooni alal tegutseb kolm keskkonnarühmitust (*conservation group*), mis on initsieeritud SPTA poolt ja mida juhivad (vahendavad) polügooniga seotud ametnikud.

Keskkonnarühmitused ühendavad kohalikke elanikke, teadlasi ja kõiki va-

Linnavõitluse tarvis on Copehill Down'i ehitatud septsiaalne õppelinnak, mille rajamisel võeti eeskujuks Kesk-Euroopa n.-õ keskmine väikeasula. Esmasilgul tundub, et kohe-kohe tulevad majadest ka elanikud välja. Linnakus ei puudu algkool, kirik, surnuaed, kõrts jne. Läbi majade, keldrite ja kanalisatsioonitrasside kulgevad mitmes raskusastmes "õpperajad".

batahtlikke, kes soovivad tegutseda looduse inventeerimise, seire ja kaitsmise huvides. Rühmitused on omakorda liigendatud teemade kaupa mitmeks allrühmaks: arheoloogia, botaanika, ornitoloogia, entomoloogia, mükoloogia, selgrootud, hirv, mäger jne.

Keskkonnarühmituste töö ei ole võibolla väga intensiivne (inimesed teevad seda vabast ajast), kuid teatud rutiini selles on siiski hoitud (aastakoosolekud ja aruanded, ettekandekoosolekud, juhatuse nõupidamised). Rühmitused koguvad teavet ning peavad andmepanka, mida DE ja SPTA saavad kasutada keskkonnajuhtimise kava uuendamisel. Keskkonnarühmitused võivad olla polügooni tegevuse suhtes vägagi kriitilised, mingil juhul ei ole tegemist n.-õ telilitud liikumisega.

SPTA loodusväärtuste uurimine ja taastamine on pärvinud ka rahvusvahelist tunnustust. Suurbritannia keskne looduskaitseorganisatsioon *English Nature* pälvis Euroopa Liidu toetusraha projektile LIFE (2001–2005), mille eesmärk on Salisbury haruldaste rohumaa ökoloogiline majandamine ja sealsete elupaikade kaitse. Projekti maksumusest (kokku umbes 50 miljonit krooni) katab Euroopa Liit 50%, ülejäänud armee peastaap, *English Nature* jt organisatsioonid.

Suur osa Salisbury tasandikust on tunnustatud üleeuroopalised tähtsusega loodushoiu- ja linnualaks (Natura 2000 võrgustiku alad). Projekti LIFE kaugemateks eesmärkideks on:

1) lubjalembese rohumaa puhastamine umbes 300 ha ulatuses, et luua kadaka, liblikate ja jämejala uusi elupaiku;

2) karjatamise korraldamine 3600 hektaril;

3) lamburiameti osaline taastamine, et saavutada maade parem hooldus;

4) 25 uue toitumisala loomine jämejälale.

Viimase paari aasta jooksul on taastatud LIFE-projekti rahaga karjatamine 600 ha suurusel pinnal.

Kokkuvõtteks

Salisbury tehakse tõsiselt pingutusi keskkonnaküsimuste lahendamisel. Ülevaade looduse seisundist ja selle jälgimise süsteem on eeskujulikud.

Siiski mainitakse keskkonnakorralduse kavas ka ohtusid, mida elustikule võivad kaasa tuua võimsamad relvad ning üha intensiivistuvad treeningud. Suurimad looduskeskkonnaga seotud mured on raske sõjatehnika tekitatavad maapinnakahjustused, rohumaa jätkuv võsastumine, karjatamise piiratud ulatus (tingituna tihedast õppustegraafikust) ja metsaistanduste ülekasutus (samuti seoses õppustega).

Seega on oluline õppuste mahu ja koha õige määramine. Ajaloomälestiste ja ümbruskonna elanikega on probleeme vähem.

Kirjandus:

Army Training Estate Salisbury Plain. Integrated Land Management Plan. 2003.

In the Field – Facilitating Training and Protecting the Environment. ATE, 2002.

Salisbury Plain Training Area. User Guide. 2000.

Weir, John (ed.) 1987. *Dartmoor National Park.* ■

Andres Tõnisson on keskkonnaekspert.

KAITSELIIDU ROLL HARIDUSES

Kohustusliku ajateenistuse läbimine on koolikohustuse loomulik jätk. Et Kaitseliit on kaitsejõudude osa, lasub organisatsioonil ka moraalne kohustus aidata kaasa sõjaväelise hariduse ja moraali noortele edasiandmisele. Siinkohal pean silmas mitte ainult Kaitseliidu liikmeid, vaid ühiskonda laiemalt.

Tanel Meiel, nooremleitnant

Uppuja päästmine on uppuja enda asi. Kaitseliit pole küll uppumas, kuid reorganiseerima peab ennast ometi. Kaitseliidule pandud ülesanded kasvavad kiiresti ja eesmärgid tunduvad algul ebareaalsed. Enamiku probleemide põhjuseks on organisatsiooni seni veel ebapiisav liikmeskond.

Praegune olukord

Enamik malevad on hakanud läbi viima üsnagi agressiivset värbamispoliitikat. Ainuke küsimus on, kas me sellega liiga hilja või varest kohast ei alusta?

Sõjaväelise hariduse andmine ja uute liikmete värbamine peavad olema omavahel seotud ja kooskõlas. Praegu on selle kooskõla saavutamiseks parim aeg. Kaitseliidule (malevatele) on jäetud vabad käed lahenduste leidmiseks.

Eesti Vabariigi koolide õppekavva ei ole mahtunud distsipliini, mille eesmärgiks oleks noore inimese ettevalmistamine ajateenistuseks. Ainsaks põhjenduseks, mida olen kuulnud, on väide, et see sarnaneks liialt nõukogude koolisüsteemiga. Põrkame jälle kokku jäämäega, mille veealuseks osaks on ametnike teadmatus ja suutmatus endale lahti seletada kaitseväge ja riigikaitseväe väljaõppeprotsessi järjepidevuse vajalikkust.

Sõjaväelise hariduse alustaladeks on tahe ja selle kasvatus. Kui kaitsetahte arendamine on jäetud ainult kaitseväge väljaõppekeskusteks olevatele väeosadele ja Kaitseliidule, siis on oht, et jäämegi selles võitluses teiseks. Lahti seletatuna: kui koolihariduses ei leita ruumi riigikaitseõppele, on valmiv produkt, s.o väljaõpetatud ja aateliselt meelestatud reservväelased puudulikult haritud eelkõige tahte ja aatelisuse poole pealt.

Kogemus ütleb, et enamik perekondi loodab lastekasvatuses üldlevinud arusaamale, et küll kool õpetab ja sõjavägi kasvatab. Kui järgiksime seda printsiipi, oleks meie riigil iseseisvuse hoidmi-

sega tõsiseid raskusi. Õige meelestatust ja kasvatus algab siiski kodust, kooli osa on ettevalmistus ja kaitseväes antakse noorele võimalus eneseteostuseks.

Kontaktide saavutamisel on kogu Kaitseliidul olnud oluline osa. Kaitseliit tervikuna on hakanud ühiskonnast vähem distantseeruma ja toonud oma võimaluse rohkem nähtavale ning suunanud oma tegevuse propageerimist. Kui tahame saada paremat tulemit, tuleb teha suuri ümberkorraldusi oma tegevuse kajastamisel. Selleks on vaja ulatuslikku ja pikkaajalist PR-programmi. Selle abil peame suutma lõhkuda rahva meelsuses stereotüübi, et Kaitseliit on kinnine klubi, mille tegevus on kohati arusaamatu, ja selgitata, et Kaitseliit on hoopis Eesti ühiskonna kaitset (turvatunnet) pakkuv osa. Kui saame selle stereotüübi lõhutada, võime olla kindlad, et rahva mälus ja koduses kasvatases hakkab Kaitseliidu olemus leidma positiivsemat suhtumist. Kaitseliit peab muutuma ühiskondliku tegevuse lahutamatuks osaks.

Riigikaitsealane väljaõpe gümnaasiumis

Õnneks ei ole me üksi. Võin rääkida küll ainult Tartus valitsevast olukorrast. Siin on gümnaasiume, mis on otsinud ise kontakte leidmaks lahendust, kuidas korraldada gümnaasiumiõpilaste sõjaväelist algõpetust.

Kaitseliidu Tartu malev on leidnud hea koostöö Mart Reiniku Gümnaasiumiga. Teisiti öeldes: koolilt vajadus ja nõudlus, Kaitseliidult võimalused. Selles koolis on lülitatud kohustusliku programmi valikainena riigikaitseõpetus mahuga 35 tundi, kusjuures pooled tundidest antakse 11. ja pooled 12. klassis. Õpetavateks teemadeks on isamaaline kasvatus, määrustik ning rivi- ja relvaõpe.

Kaitseliidu Tartu malevalt on küsitud abi just määrustiku tutvustamisel ja relvaõppe läbiviimisel. Et enamik tundi-dest on nädala keskel, ei ole maleva inst-

ruktoritel suuremaid probleeme väljaõppe läbiviimisel.

On tulnud üksikuid märkusi selle kohta, et kas pole liiga vara õpetada poistele relva. Kinnitan: relva tundmine ja selle oskuslik (ohutustehniliselt õige) käsitsemine peaks kuuluma iga mehe teadmistesse. Koolitajale mõjub tundide andmine keskkoolis virgutavalt, eriti juhul, kui instruktor on harjunud kindla korra ja distsipliiniga. Kuid siit ka probleemid.

On võimalik kasutada kaht süsteemi. Esimesel juhul sõlmib keskkooli töölepingu tegevteenistuses oleva kaitsevälasega valikainetundide läbiviimiseks. Sellisel juhul tekivad koheselt probleemid, kuidas ühildada tema otsesed töökohustused pedagoogitööga koolis. Samas puuduvad enamikul ohvitserkonnast erialased teadmised lastekasvatusest ja koolitusest. Teine võimalus on kasutada valikaine õpetamisel keskkooli oma pedagooge ja erialatundide läbiviimisel kaitseväge spetsialiste. Mõlemal juhul tõusetub tasustamise ja motivatsiooni probleem.

Sõjaväeline haridus ja kõrgkool

Järgnevalt peatun valdkonnal, mis ei ole vähem tähtis kui keskkoolis antav sõjaline ettevalmistus. Selleks on kaitsevägega ja laiemalt seonduva tutvustus ülikoolides.

Seose uute õppekavade kasutuselevõtu ja noorte valikutega on tekkinud olukord, kus suur osa noori haritlasi ei ole läbinud ajateenistust. Antud olukorrale peab leidma alternatiivi. Selleks sobib minu arvates kõige paremini Kaitseliit.

Kõrgkoolides õppivad noored on meie kaitse alustala. Kõrgharidusega noor spetsialist (ka teadlane) on tulevikus ilmselt kõrgel ametikohal ja omandanud ühiskonnas teatava positsiooni. Kui suudame sisendada ja tõestada ühiskonnale sellise mõjuka ühiskonnaklassi riigikaitsepõhimõtteid, on tulevikus lootust praegu ühiskonnas olevaid probleeme vältida.

FOTO: Ivar Jõesaar

Kui positsioonikatel inimestel on reaalne nägemus kogu riigi kaitsesüsteemi üldisest ülesehitusest, on neil võimalik osaleda ka riigi kaitsevõime parandamises. Näiteks: suurtööstuse juhtkond on kaitseväge tellimuse vormistamisel arusaaja – sellelt tellimuselt ei üritata lõigata suurt profiiti, vaid püütakse leida mõlemale poolele võimalikult soodne lahendus.

Üliõpilaste õpe Tartu malevas

Tartu maleva akadeemiline malevaskond on püüdnud leida ja koostada üliõpilastele ja akadeemilisele seltskonnale paindliku ja erinevusi arvestava väljaõppemudeli. Enamiku selle mahust võtab enda alla Eesti Vabariigi kaitsesüsteemi ja julgeoleku põhimõtete tutvustus, kaasatud on erinevatest jõustruktuuridest kutsutud koolitajaid. Et kõigile tuleb leida rakendus ka kriisiolukorras, peab andma ülevaade sellest, kuidas toimub koostöö tsiviilstruktuuride ja kaitseväge üksuste vahel nii sõjaja kui ka rahuaja tingimustes. Näiteks juhul, kui spetsialist suunatakse tööle sotsiaalstruktuuri, olgu see riigiametis või erafirmas, on ta teadlik probleemidest, mida toob kaasa näiteks mobilisatsioon (rekvireerimis- ja rendilepingute sõlmimine, kaitseväge varustamine materjalidega, mis tulevad tsiviilsektorist jne). Selgitamiseks välja, millisel tasemel peab olema tsiviilstruktuuri teatud taseme juht ehk millist informatsiooni ja tausta peab ta arvestama, on vajalik, et selles lepivad omavahel kokku ministerriumid (eelkõige kaitse-, sise-, haridus- ja teadus- ning sotsiaalministeerium).

Samuti tuleb väljaõpet suunata erialaliselt. Võimekas teadlane on ehk halb sõdur, kuid kindlasti hoopis võimekam näiteks pataljoni staabi personaliosakonnas (sõjaaegne struktuur). Selle tingib asjaolu, et teadlane on võib olla hea bürokraat ja bürokraatiaga puutub ta kokku ka kaitseväes. Ühesõnaga, tuleb leida rakendus igale inimesele vastavalt tema profiilile. Kui ta on hea spetsialist või juht rahuajal, on ta seda kindlasti ka kriisiolukorras, ainult et rahuajal on meil võimalus talle õpetada kahe struktuuri erinevusi ja vajadusi.

Lisaks eespool mainitud valdkondadele tuleb anda üliõpilastele väljaõpet ka üksikvõitleja tasemel, s.t lisaks üldisele ja põhimõtelisele protsessi kirjeldusele saab ta teadmised ja oskused osalemaks üksikvõitlejana. Võin kinnitada oma kogemustest, et üliõpilaste õpetamine on suisa nauding. Teoreetiliste

Valdavalt koolipoistest noorkaitseliitlased suundumas staabibussist baaskursust lõpetavale sõduriproovi rajale.

teadmiste andmiseks kuluv aeg on lühem kui tavaõppurite puhul ja proovile pannakse ka koolitaja oskused materjali käsitlemisel. Soovitan kõigil väljaõppega tegelevatel kaitseväelastel anda paar tundi üliõpilastele saamiseks kinnitust oma võimetele ja leidmaks ettevalmistuse kitsaskohti.

Nagu öeldud, otsime võimalikult paindlikku ja sobivat väljaõppemudelit. Tartus on olukord järgmine: lihtsaima ja säästlikema variandina on hakanud tööle selline üliõpilaste sõjaväeline koolitus, mis kasutab ära üliõpilasorganisatsioonide võimalusi. Korporatsioonide ja seltside kaudu on väljaõpe suunatud aga suhteliselt kitsale ringkonnale. Suurem osa tulevases haritlaskonnast on organiseerimata ja siingi on vajalik hästi läbitöötatud PR-kavade koostamine ja vajalike materiaal-tehniliste võimaluste leidmine. Kava peab põhinema eesmärgil, et ootame Kaitseliitu juures umbes 30-aastasi kõrgharidusega spetsialiste. Neile pakutavad üritused ei tohiks mingil juhul jätta muljet, et tegelemine Kaitseliiduga on järjekordne vastik kohustus, pigem tuleks selgitada, et see on hea rutii- nilõhkuja ja arendav õppeprotsess.

Jälle tundub, et jookseme vastu seinale, kuid kui istuda käed rüpes, ei juhtu ka midagi. Kaitseliidu Tartu malev on püüdnud ära kasutada seda potentsiaali, mis on tal teiste malevatega võrreldes suurem: maleva liikmeskonda kuuluvad nii Tartu Ülikooli õppejõud, Balti Kaitsekolledži koolitajad kui ka teiste kõrgkoolide esindajad. Teist aasta viiakse läbi seminarivormis loengusarja, kus käsitletakse sõja ja sõjakunsti ajalugu. See on esimene etapp (sissejuhata) pikemas perspektiivi planeeritud loengutele, kus lektoriteks on kõrgemad riigiametnikud, kes oskavad anda hetkeolukorra iseloo-

mustusi. Paljud neist on akadeemiliselt organiseerunud ja nendega kontaktide loomine ning loenguteemade ja -aegade kokkuleppimine on seetõttu lihtsam.

Koostöö

Praegu on kogu koostöö põhinenud instruktorite vabal tahtel ja missioonitundel. Koostöö arenedes ja teatavate kokkulepete sõlmimisel on enam kui tõenäoline, et õpetatava materjali maht kasvab ja koos sellega suureneb ka instruktori töökoormus. Sellest tulenevalt tuleks kõrgemalt poolt reguleerida ka ergutuste ja tasustamise ning töökorralduse süsteemi. Lahendusena sobib põhimõtte: nagu sina külale nii küla sinule, s.t kui ohvitser annab teadmisi teistele edasi, siis tuleks ka talle võimaldada saada neid juurde – võimaldada soodustingimustel vastava erialase (pedagoogilise, sotsioloogilise) hariduse omandamisest kõrgkoolis. Nimetatud lahendus sõltub sellest, kas haridus- ja teadusministeerium ning kaitseministeerium leiavad nimetatud küsimuse arutamist väärt olevat ja saavutavad kokkuleppe.

Kaitseliidul (malevatel) tuleb teha koostööd kõigi jõustruktuuridega, mis asuvad ühes garnisonis. Kaitseliidu Tartu maleva suurimaks partneriteks on eelkõige Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste Kõrgem Sõjakool ja Tartu Ülikool. Koos sõjakooliga on võimalik lisaks erialatundidele korraldada ka kaitseväge tutvustavaid üritusi. Neil esitlustel on Kaitseliidul võimalik värvata uusi liikmeid ja sõjakoolil tutvustada õppimisvõimalusi ja omandatava hariduse plusse.

Õppeprogrammi maht suureneks tsiviilkaitsetundide lisamisel, sest seda valdkonda pole puudutatud, kuigi see oleks vajalik kõigile, ka neile, kes mingil põhjusel ei osale kohustuslikus ajateenistuses (sh ka tütarlapsed). Arvestades maailma vapustavaid sündmusi, olen veendumusel, et tsiviilkaitse osa suureneb lähiaastatel palju. Seoses ülemaailmse terrorismi ohuga võib tõseks muutuda asjaolu, et teatud terroriaktid võivad aset leida ka Eestis ning see eeldab suuremat koostööd päästeameti ja politseiga.

Antud kirjatüki taotlus ei ole hädaldata praeguste raskuste pärast, pigem on mu sooviks mainitud probleemidele lahendi leidmine. Olen veendumusel, et Kaitseliit on võimeline osalema täieõigusliku liikmena sõjalise hariduse planeerimisel, sest organisatsioonil on kasvav potentsiaal, mille võimalusi saab kasutada. ■

TORMIGA VALGEL LAEVAL EHK KONTORIROTID SEIKLESID JÄLLE

Kaitseliidu Lääne maleva seitsmes patrullvõistlus Valge Laev 2003 algas Läänemaal 5. aprilli hommikul. Juhendi järgi oli võistluse eesmärgiks kontrollida luurepatrullvõistkondade ettevalmistust ja selgitada välja Kaitseliidu Lääne maleva Eel-Ernal osalev võistkond.

FOTOD: 2 x erakogust

Merle Ott

Kuid lisaks Läänemaa kaitseliitlastele oli Valgel Laeval võistlejaid mujaltki. Nende hulgas ka meie, Kaitseliidu peastaabi võistkond koosseisus leitnant Anu Paidre, lipnik Carmen Saluste, Helle Jürna ja Merle Ott. Võistkonna esindajaks oli leitnant Anu Pahka.

Ei olnud me siia sattunud kogemata ega juhuslikult. Pool võistkonnast osales eelmisel suvel Naiskodukaitse koormusmatkal. Et see oli äärmiselt lustlik ning ergastav kogemus, tahtsime kätt ja jalga proovida ka teistel võistlustel. Kas Valge Laev on just selline võistlus, mis võiks olla koormusmatkale järgmine samm, on muidugi iseküsimus. Olime kuulnud üsna palju õudustäratavaid lugusid sohu eksimistest ja külmakrampides jäsemetest. Skeptikud arvasid, et meid ilmselt helikopterita trassilt üles ei leia. Aga vähemalt oma orienteerumisoskusi olime peaaegu aasta erinevatel militaar- ja tsiviilvõistlustel treeninud küll. Ja et koormusmatkal tundus täiesti ületamatu ülesandena öösel metsas õige rada üles leida, olime nooremveebel Tiit Kägu juhendamisel ka pimedas orienteerumist harjutanud.

Nii me siis Läänemaale suundusimegi. Laupäeva hommikuks oli end kirja pannud 30 võistkonnast 27 kogunenud Keedika karjääri äärde. Ilmaennustuse järgi pidi sel päeval tulema suur lumetorm, aga esialgu paistis külmas hommikus isegi päikest. Et meid kohale toonud buss oli olnud liiga soe, tundusid väljas möllavad tuuleliidid isegi värskendavana.

Tõsisemad võistkonnad kasutasid viimast võimalust kontrollida üle varustus. Nad vaatasid kohalikke olusid ja maskeerisid oma relvi. Meil polnud selles osas justkui midagi teha. Varustus oli pakitud. Seda, kuidas luurata tuleb, oli nooremleitnant Rene Toomse juba

Valge Laeva stardis poseerisid kõik osavõtjad veel ülemealikus tujus.

varem rääkinud. Ja et kasutatav kaart, nagu ka võistluse algus ja lõpp polnud mingi saladus (oli sellele juhendis ju vihjeid), olime leitnant Pahka eestvedamisel valmis vaadanud ka liikumisteede ja vaenlase võimalikud asukohad.

Aga kus tegevusetus kõige suurem, seal abi kõige lähem. Nii oli meie kõrvale oma auto parkinud üks lõbus Pärnu võistkond, kes näitas motiveerivaid fotosid sellest, mis meid Tuksi saunas ees ootab.

Stardist rajale

Neljaliikmelised võistkonnad läksid rajale alates kella kümnest viieminutilise intervallidega. Stardis said kõik võistkonnad kaardi, kile vaenlase, neutraalse ja oma ala kohta, luureülesande täitmise formaadi ning raadiosideseansi pidamise koordinaadid ja sagedused.

Siis selgus aga kurb tõsiasi, et vaenlane ei tahtnud millegipärast meie kavandatud kohas pesitseda ja hoopis

meie pidime kogu oma teekonna ümber kavandama. Juba tuttav Pärnu I võistkond pakkus kaardilugemise juurde kosutuseks kartuliputru. Aga et oleme ise meistrid vastutegevusele kommi pakumisel, ei läinud selline trikk läbi. Ning lõpuks jõudsime ka rajale.

Võistluse ala asus Keedika ja Tuksi vahelisel territooriumil. Tee kulges läbi soode ja metsade. Asustus oli hõre ja kindlaid maastikuorientiire raske määrata. Trassi üldpikkus oli linnulennult ligikaudu 20 km, aga et luurata ala asus otseteest kõrval, oli tegelik teekond märkimisväärselt pikem.

Raja esimene pool kuni luureülesande alani kulges üsna kiirelt ja meeldivalt. Keedika karjääris puhus veel kõva tuul, kuid metsa vahele see ei jõudnud. Päike paistis, oli ilus hommik ja silme ees selge metsasiht. Ka vastutegevus pidas oma sõda piisavas kauguses, nii et saime kohati isegi sörkida.

Kontorirotid demonstreerimas võistkonna numbrit.

Soo, mille kohta kõigil oli enne võistlusi hulganisti õudusjutte pajatada, osutus üsna sõbralikuks kohaks. Muidugi ei saanud seal liigselt kompassi peale loota, aga selle eest oli jälle nähtavus piisavalt hea ja kerge metsa äärt silmas pidada. Külma ilma tõttu oli ka läbitavus hea, sest soo oli jääs. Hiljem kuulsime, et suuremad ja turskema võistlejad pidid küll ka seekord sumpama põlvini mülkas.

Vaenlaste juures

Aga sellist rada ei jätkunud kauaks. Ees ootas kolmeruutkilomeetrine luuramist vajav ala. Võistkondade ülesandeks oligi otsida etteantud piirkonnast üles vaenlane, koguda vastase kohta võimalikult palju infot, edastada vastavalt väljastatud luureettekande formaadile raadio teel nõutud andmed vaenlase kohta etteantud koordinaatidega punktist ja toimetada luureraport ka finišisse, kus andmeid täpsemalt hinnati.

Paigutasime oma rakmed ja üleliigse varustuse selleks sobiva kuuse alla ja lähisime luurama. Vaenlase asupaik oli ilmselgelt liiga ülerahvastatud. Vähe sellest, et neid endid oli kokku paari rühma jagu, leidus seal ka liiga palju "omasid" – kaasvõistkondi. Vaenlased olid tähistatud neonkollaste pagunitega, aga meile oli sellest vähe. Oksaragina ja õhikutõusvate lindude lennusuuna järgi ei suutnud me küll kindlaks teha, kas tegu on vaenlase julgestusega või mitte. Aga kui pea ei jaga, siis jagavad jalad.

Mulle jäi küll arusaamatuks, kuidas keegi üldse suutis sellise ringkaitsega

objektile läheneda. Võib-olla oleks tulnud lihtsalt objekti sisse joosta ja loovutada üks võistkonnaliige. Aga meile olid kõik võistkonnakaaslased kallid. Nii ei saa ka väita, et oleksime märkimisväärselt midagi näinud. Paukude ja vaenlase ringkaitse järgi suutsime teha üksnes järeldusi vaenlase objekti asukoha ja üksuse suuruse kohta.

Luureobjekti ümber oli üles seatud väga tugev ringkaitse, mistõttu paljud võistkonnad kaotasid oma liikmeid. Võistleja loeti nimelt vangiks, kui vaenlane oli teda käega puudutanud. Vangid ei saanud edasi võistelda, vaid veeti bussiga lõpp-punkti. Kui tabati kogu võistkond, langes vangiks üks liige, keda puudutati esimesena. Vangilangenud võistleja isiklikku varustust võistkond edasi toimetama ei pidanud, tema käes olevat võistkonna varustust aga küll.

Teekond lõppu

Järgmine tähtis ala oli raadiosidepunkt, kust muu hulgas saadi ka teada finiši asukoht, mis anti suuna ja kaugusena raadiosidepunktist võetuna. Finiši asukoht oli tegelikult juba ette aimatav. Kui ikka esindaja on koos transpordiga Tuksi kordonis, siis on alust arvata, et ka võistlejad peavad kunagi sinna jõudma.

Meil oli sidepunktini veel palju maad. Esialgu tuli varustus kuuse alt üles leida. Või kui end täpsemalt väljendada, siis tuvastada varustust peitev kuusk. Lumele jäävad õnneks jäljed, mida mööda oli meil asju kergem üles leida. Rakmed ise olid vaatamata kuuse

kaitsvale oksastikule küll paksult lumega kaetud.

Edasi tuli jalge alla võtta kõige vastikum ja tüütum osa rajast. Pidi kõndima lihtsalt edasi järjest tugevneva tuule, lumemesaju ja kasvava pimeduse kiuste. Aegajalt ka paigal seista, et tuul pikali ei lükkaks. Vahele, kui mõni auto mööda sõitis, tuli ette ka lumehange hüppamist. Pärast seda sai üksteist jälle lume seest välja sikutatud, sest selleks ajaks olid liikmed juba üsna kanged.

Meie võistkonnale lõppes võistlus 10 kilomeetrit enne finišit metsaraja alguses, kuhu keegi poleks autoga vastu tulnud. Jäi otsustada, kas sõita autoga sooja sauna või sumbata mitu tundi sügavas lumes. Seekord valisime soojuse ja mugavuse. Alles autos selgus, miks kellelgi meist raja teisel poolel enam jalad märjad polnud – need olid hoopis jääs.

Jubedat ilma oli ka tulemustest näha: 27 startinud võistkonnast lõpetas 16. Valge Laeva 2003 võitis kohalik Oru I võistkond, teiseks tulid Tallinna maleva Nõmme II ja kolmandaks Tartu maleva võistlejad. Suurt vastupidavust näitasid aga üles teisedki. Pärnu II võistkonnast jõudis pühapäeva varajastel hommikutundidel finišisse üksnes kapral Roman Sillastu, kes kandes üksi kogu rühma varustust viis ka oma võistkonna lõpetajate hulka. ■

Võistluse Valge Laev 2003 tulemused:

1. Oru I (Kaspar Maide, Reigo Kleemann, Lauri Lillkeoks, Tiit Rae)
2. Kaitseliidu Tallinna maleva Nõmme II (Leo Käige, Tarmo Kundla, Janno Märk, Tõnis Kundla)
3. Kaitseliidu Tartu malev (Eero Naudi, Kristjan Sepp, Kristjan Bachman, Margus Klais)
4. Kaitseliidu Tallinna maleva Nõmme I
5. Eesti Reservohvitseride Kogu
6. Kaitseväe Lahingukool
7. Tallinna maleva Nõmme Juuniorkompanii
8. Oru 2
9. Kaitseliidu Jõgeva malev
10. Kaitseliidu Harju malev
11. Kaitseliidu Valgamaa malev
12. Vanad Sõbrad
13. Kaitseliidu Tallinna maleva Põhja malevkond
14. Järva II
15. Pärnu I
16. Pärnu II

OHVITSERI KARJÄÄR ALGAB KAITSEVÄE ÜHENDATUD ÕPPEASUTUSTES

Ago Lilleorg, leitnant

Eesti rahvuslike ohvitseride väljaõpe sai alguse juba pärast Vabadussõda, kui 1923. aastal loodi Kaitseväge Ühendatud Õppeasutised. Tollal kuulusid selle koosseisu Kõrgem Sõjakool, Sõjakool, Tehnikakool ja Lahingukool. Kaitseväge Ühendatud Õppeasutistes koolitati kuni 1940. aastani üle 12 000 ohvitseri.

Taasiseseisvunud Eesti kaitsejõududes on 1998. aastal loodud Kaitseväge Ühendatud Õppeasutustest (KVÜÖA) kujunenud sõjaväeliste juhtide koolitamise keskus. KVÜÖA on Eestis ainus sõjalist kõrgharidust andev õppeasutus, mis valmistab üliõpilasi ehk kadette ette ohvitserikarjääriks. KVÜÖA lõpetajaid võib kohata teenistuses erinevatel ametikohtadel Eesti kaitseväes, piirivalve- ja päästeametis.

Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused on Eestis ainuke ohvitseride koolitav kõrgkool. KVÜÖAs toimub Eesti ohvitseride väljaõpe esimesest kuni neljanda astmeni.

Eesti ohvitseride väljaõpe on neljastmeline. Ohvitseride väljaõppesüsteem on koostatud selliselt, et ohvitserikarjääriks tuleb alustada esimesest astmest. Selleks tuleb asuda õppima

Keskastme kursusel imiteeritakse üksuste juhtimist BaltDefColi suure auditooriumi põrandale laiali laotatud Eesti kaardil.

Tulevased ohvitserid saavad oma õppeteel algul ennast proovile panna vaheldumisi reavõitleja ja lahingujuhi rollis.

KVÜÖA Kõrgema Sõjakooli põhikursusele, mille läbimine on eeldus nooremleitnandi auastme saamiseks. Põhikursus koosneb kahest etapist: kaheaastasest baaskursusest ja poolteise aasta pikkusest erialakursusest. Sellel kursusel omandavad kadetid rahuaja rühmaülema ning sõjaaja kompaniülema teadmised ja oskused. Põhikursuse lõpetajad saavad lõputöö eduka kaitsmise korral rakendusliku kõrghariduse sõjaväelise juhtimise erialal. Niisiis on võimatu ilma ohvitseride väljaõppe esimest astet läbimata alustada edukat ohvitserikarjääri Eesti kaitsejõududes.

Ohvitseri väljaõppe teine aste on keskastme kursus KVÜÖA Kõrgemas Sõjakoolis. Senini on keskastme kursuste eesmärk olnud anda erialane kõrgharidus aastatel 1992–1997 ohvitserikursustel osalenutele. Alates 2005. aastast saab keskastme kursuste eesmärgiks põhikursuse läbinud ohvitseride koolitamine. Selliselt plaanitav keskastme kursus kestab kaks aastat ja lõpetajad saavad magistr töö eduka kaitsmise korral magistr kraadi. Keskastme kursuse jooksul omandatakse rahuaja kompaniülema ja sõjaaja pataljoniülema oskused.

Ohvitseri väljaõppe kolmas ja neljas aste on korraldatud KVÜÖA administrerimisel. Kolmas aste viiakse läbi Balti Kaitsekolledžis üheaastase vanemstaabiohvitseride kursusest, neljas aste kindralstaabiohvitseride kursustena välisriikides.

KVÜÖAs on tänapäevane õpikeskkond ja kehtivad sotsiaalsed tagatised.

Õppekeskkond on KVÜÖAs tänapäevane ja õppeklassid on varustatud ajakohaste õppevahenditega. Kadettide kasutada on arvutiklassid, moodsad auditooriumid, keele selveõppeklass, hästi varustatud õpperaamatukogu ja praktiliste oskuste omandamiseks vajalik väliõppebaas. Õppeasutuse territooriumil asub ühiselamu, kus kadettidele on loodud kõik tingimused õppimiseks ja puhkamiseks: kaheinimesetubades on Interneti püsühendus, ühiselamus puhkeruumid, jõusaal, lasketiir ja saunad.

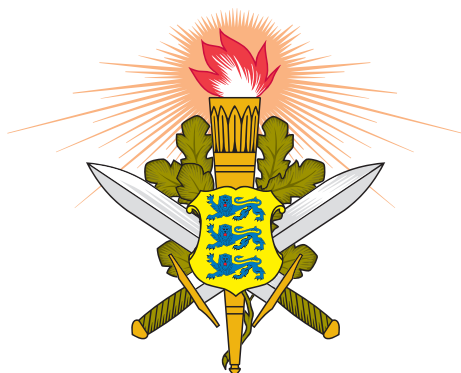
Õppimise ajal makstakse kadettidele stipendiumi ja kehtivad ka vabariigi valitsuse määratud õigused, soodustused ja sotsiaalsed tagatised. Pärast kooli lõpetamist on vastsetele ohvitseridele tagatud teenistuskohad Eesti kaitsejõududes.

KVÜÖA asub Tartu kesklinnas Riia mäel (Riia 12).

KVÜÖA asub Eesti hariduspealinna tuntud Tartus, täpsemalt Tartu kesklinnas Riia mäel. Tartu bussijaamast kulub jalgsi siia tulekuks aega 10 minutit ja Raekoja platsilt 15 minutit.

Kuigi ohvitseri väljaõppes on rõhk sõjaväelistel ainetel, võimaldab Tartu akadeemiline õhkkond tulevastel ohvitseridel kujuneda mitmekülgset haritud ja laia silmaringiga sõjaväelisteks juhtideks. KVÜÖA kadetikogu teeb tihedat koostööd teiste üliõpilasesindustega. Osaletakse ühisüritustel ning tihti tullakse võistlustelt ja jõukatsumistelt tagasi esikohaga. ■

ÕPI OHVITSERIKS! VÄÄRIKAS AMET SOLIIDSEST KOOLIST.

KAITSEVÄE ÜHENDATUD ÕPPEASUTUSTE KÕRDEM SÕJAKOOL

Kaitseväge Ühendatud Õppeasutustes omandatav sõjaväelise kõrghariduse 1. aste võimaldab edukalt täita rühma ning kompanii ja/või patareii ülemate ülesandeid (vastavalt väeliigi ja relvaliigi spetsiifikale) nii rahu- kui ka sõjaajal. Sõjaväelise juhtimise põhikursuse õppekava sisaldab spetsialiseerumist jalaväe, piirivalve, pioneeriteenistuse, tagalateenistuse, side, suurtükiväe või õhutorje erialale.

Kadetid, kes on läbinud põhikursuse ja kaitsnud diplomitöö, on omandanud rakendusliku kõrghariduse sõjaväelise juhtimise erialal.

Kadettide sotsiaalsed tagatised ja õppekeskkond:

- riiklik stipendium,
- tagatud eluruumid, toitlustus ja riietus,
- hästivarustatud raamatukogu,
- Interneti püsühendus,
- pärast lõpetamist töö Eesti kaitsejõududes.

Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste (KVÜÖA) Kõrgemasse Sõjakooli võivad kandideerida kõik Eesti Vabariigi kodanikud, kes on:

- keskharidusega,
- läbinud ajateenistuse ja selle jooksul allohvitseride kursuse,
- teeninud jaoulemana,
- tunnistanud kaitseväge arstliku komisjoni poolt tegevteenistuseks kõlblikuks,
- kursuse alguspäevaks (s.t septembri alguseks) mitte vanemad kui 26 aastat.

Sisseastumiskatsetel tuleb sooritada järgmised eksamid ja testid:

- eesti keel (essee)*
- matemaatika*,
- psühholoogilised testid,
- üldfüüsiline test,
- kutsesobivusvestlus.

Vajalikud dokumendid:

- avaldus KVÜÖA ülemate nimele,
- vormikohane elulookirjeldus,
- pass,
- andmed teenistuskäigu kohta,
- allohvitseride kursuse tunnistus,
- keskharidust tõendav dokument (lõputunnistus ja riigieksamite tunnistused),
- tööraamat (olemasolul),
- iseloomustus-soovitus väeosa ülemalt,
- kaitseväge arstliku komisjoni tõend kõlblikkuse kohta tegevteenistuseks,
- 4 fotot 4 x 5 cm.

* On võimalik sooritada enne ajateenistuse läbimist. Arvestatakse ka riigieksami tulemust.

Teave:

KVÜÖA

Riia 12, 51013 Tartu
õppeosakonna tel 0731 4131
personaliosakonna tel 0731 4105
www.ksk.edu.ee
ekv@ksk.edu.ee

Dokumente võetakse vastu
30. juunist 4. juulini 2003.
Sisseastumiseksamid 14.–18. juulini 2003.

Vali tõeline elu Vali politseikool

Õppeaeg Pärnumaal Paikusel asuvas Politseikoolis on kokku 2 aastat. Õppeajal on majutus ja toitlustus tasuta ning hea õppeedukuse korral on ette nähtud stipendium kuni 2100 krooni kuus.

Politseikooli õppeprogramm sisaldab erinevaid õigusaineid (kriminaalõigus, tsiviilõigus, riigiõigus), politseitöökõs vajalikke eriaineid (kriminalistika, politseitöö taktika, liiklusjärelvalve, relvastus, laskealane ettevalmistus) ning palju muud.

Politseikooli kandideerijale esitatavad nõuded

- vanus vähemalt 19 aastat
- keskharidus
- Eesti kodakondsus
- Täidetud ajateenistuse kohustus
- ei ole kohtulikult karistatud

Kui soovid asuda õppima Politseikooli juba sel suvel, pead esitama oma dokumendid enne 01. juunit.

